

■ 112 2010/1 Innehåll

Uppsatser

<i>Jan Tullberg: Stereotypfördomandet – en fördom om fördomar?</i>	3
--	---

Översikter och meddelanden

Nya forskningsanslag från Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond	21
<i>Erik Amnå: Skolornas institutionella karaktär och elevernas medborgarkompetens: en jämförelse av olika kommunala och fristående skolor över tid och rum.</i>	23
<i>Ludvig Beckman: Universal suffrage for real? A global index of suffrage restrictions and an explanatory framework</i>	33
<i>Ludvig Beckman: Globalisation and New Political Rights. The Challenges of the Rights to Inclusion, Self-Determination and Secession</i>	42
<i>Christina Bergqvist: Vem tar hand om barnen? En jämförande studie av samspelet mellan politik och kultur för beslutsfattande i familjen .</i>	50
<i>Sverker Gustavsson: Thick and thin constitutionalism</i>	56
<i>Anna K. Jarstad: Local Peace Agreements: The Road to Peace and Democracy in KwaZulu Natal?</i>	60
<i>Christer Karlsson: Hur regleras EU-medlemskapet?</i>	69
<i>Johannes Lindvall: The Political Consequences of The Crisis.</i>	79
<i>Ulf Mörkenstam: Indigenous rights to self-determination: The Institutional Design and Policy Process of the Swedish Sami Parliament.</i>	83
<i>Alexa Robertson: Europe as Other: Difference in global media discourse</i>	
<i>Bo Rothstein: The Determinants of Institutional Quality. How Leaders' Perceived Threat of Losing Power Without Compensation Affects Economic Development.</i>	85

■ Statsvetenskaplig tidskrift

Ny följd, årg 90. Utgiven av Fahlbeckska stiftelsen . **redaktionssekreterare** Mats Sjölin (ansvarig utgivare) **bitr redaktionssekreterare** Björn Badersten **förbundsredaktör** Magnus Erlandsson **redaktionsråd** Christina Bergqvist, Uppsala universitet, Niklas Eklund, Umeå universitet, Mikael Gilljam, Göteborgs universitet, Ann-Cathrine Jungar, Södertörns högskola, Mats Lindberg, Örebro universitet, Carina Lundmark, Luleå tekniska universitet, Ulf Mörkenstam, Stockholms universitet, Björn Badersten, Lunds universitet, biträdande redaktionssekreterare, Mats Sjölin, Växjö universitet, redaktionssekreterare, Magnus Erlandsson, förbundsredaktör **teknisk redaktör** Bengt Lundell

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år **prenumerationspris** 2010 380 kr **enstaka nummer** 100 kr **medlemmar** i Statsvetenskapliga förbundet och **studenter** erhåller tidskriften till rabatterat pris. Prenumeration sker via hemsidan, genom insättning på plusgiro 27 95 65-6 med angivande av namn och adress eller genom meddelande till tidskriftens expedition

Eftertryck av tidskriftens innehåll utan angivande av källan förbjudes

Adress Statsvetenskaplig Tidskrift, Box 52, 221 00 Lund **telefon** 0470-708217 (Sjölin) 046-222 0159 (Badersten) 046-222 1071 (Lundell) **telefax** 046-222 4006

e-post statsvetenskaplig.tidskrift@svet.lu.se **hemsida** www.statsvetenskapligtidsskrift.se

tryck Studentlitteratur, Lund 2010 ISSN 0039-0747

<i>Katrin Uba: "Save our school!" What kinds of impact have protests against school closures in Swedish local politics?</i>	96
<i>Sten Widmalm: Tolerance in Challenging Political Environments in Uganda, Kenya, India and Pakistan</i>	105

Statsvetenskapliga förbundet

<i>Magnus Erlandsson: Förbundsredaktören har ordet</i>	113
<i>Jennie K Larsson – Joakim Ekman: Jämställdheten inom svensk statsvetenskap IV: Kurslitteraturen och undervisningen</i>	115
<i>Konferens</i>	121
<i>Notis</i>	121

Litteraturgranskningar

<i>Broman, Anders: Att göra en demokrat? Demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan. Anm. av Johannes Ekman.</i>	122
--	-----

www.statsvetenskapligtidskrift.se

Besök Statsvetenskaplig tidskrifts hemsida www.statsvetenskapligtidskrift.se. Där finns bl. a.:

- Utförliga anvisningar till författare om utformningen av manuskript för Statsvetenskaplig Tidskrift (kan hämtas hem som pdf-dokument).
- Tidigare årgångar av Statsvetenskaplig Tidskrift i fulltextformat – med sökfunktion till artikelarkivet. För närvarande finns artiklar i fulltext tillbaks till år 1998. Materialet kommer successivt att utökas.
- Information om innehållet i kommande nummer och en aktuell utgivningsplan för Statsvetenskaplig Tidskrift.
- Information om prenumerationspriser och möjlighet att teckna prenumeration på Statsvetenskaplig Tidskrift.
- Kontaktuppgifter till redaktionen och redaktionsrådet för Statsvetenskaplig Tidskrift.
- Enklaste möjligheten till prenumeration på tidskriften.

■ Stereotypfördomandet – en fördom om fördomar?

JAN TULLBERG¹

Is the condemnation of stereotypes unjustified?

This article discusses the present negative evaluation of stereotypes. Do people who use stereotypes believe that a characteristic attributed to a group is categorical; that all members of group A have this trait? Empirical research and ordinary observations indicate that judgments are not so crudely made, but that people categorize in terms of probabilities. Therefore the rule “one should not generalize” seems unjustified. Further, such a view often endorses a strategy of correcting old stereotypes with the promotion of new stereotypes. The main problem is often not the negative view of others, but the idolized or victimized picture of the own group. The way to improve group relations according to the presented analysis is to become more tolerant to skeptical views of the own group. Knowledge about the universal human propensity for in-group preferences and honest statistics about actual differences will be helpful in this process.

En vanlig uppfattning är att bedöma stereotyper som en viktig orsak till konflikter och motsättningar mellan mänskliga grupper. Nästa steg är att förespråka en agitation mot stereotyper i allmänhet och vissa speciella stereotyper i synnerhet. Men är kritiken av stereotyper väl underbyggd och de föreslagna åtgärderna konstruktiva?

En vanlig uppfattning är att personer som använder stereotyper gör den kategoriska bedömningen att alla individer i den gruppen har speciella egenskaper i stor utsträckning. Därefter ser personen bara sådant som bekräftar denna tes och förbiser motstridiga intryck; stereotypen blir ett par färgade glasögon som försämrar seendet. Den moraliskt instruerande uppmaningen ”man skall inte generalisera” bygger på uppfattningen att stereotypa bedömningar blockerar och förvränger observationer av verkligheten. Personer som inte insett generaliseringars brister riskerar att komma till en rad slutsatser som normalt leder till elakartade konsekvenser. Det tankemässiga misstaget är början på ett sluttande plan som kan sluta i konflikt mellan grupper och folkmord. Sådana resultat bör rimligtvis undvikas, vilket leder till slutsatsen att användandet av stereotyper bör förkastas.

Stycket ovan beskriver det centrala i ett synsätt som här kallas ”stereotypfördomandet” eller ”stereotypesen”. Den tillskrivs stor nytta och den motiverar många till en

1 Docent Jan Tullberg är anknuten till Centrum för Evolutionär Kulturforskning, Stockholms universitet
E-post: jan@tullberg.org

väl villig inställning till de analyser och åtgärder som förknippas med den. Denna artikel ämnar dock inte följa en sådan entusiastisk linje utan syna både de intellektuella resonemangen och de normativa konklusionerna. Artikeln bygger på författarens resonemang och bedömningar. När andra forskares bedömningar refereras som överensstämmer med författarens så understryks detta inte speciellt. När en bedömning presenteras som strider mot författarens bedömning så påtalas detta för att resonemanget skall framgå på ett tydligt sätt och inte som ett vinglande mellan motstridiga utsagor.

I ett första avsnitt diskuteras tesen samt förtjänster och svagheter med stereotypens argument. I ett andra avsnitt diskuteras om generaliseringar om grupper är irrationella eller om de är ett förnuftigt sätt att använda begränsad information. Det tredje avsnittet diskuterar den policy utifrån stereotypens som innebär att i görligaste mån undvika information som kan föda idéer om gruppskillnader och skapa stereotyper. Det fjärde avsnittet tar upp en annan policy utifrån stereotypfördomandet som innebär skapandet av motstridiga och kompenserande stereotypa kategorier. I det femte förs en diskussion över vad som bör göras och en mer liberal policy presenteras. Det kan redan nu vara lämpligt att definiera termen stereotyp. En gängse definition är ”en uppsättning uppfattningar om personliga egenskaper för en grupp personer” (Ashmore & Del Boca 1981, s 16). Definitionen på stereotyper är inte en tvistefråga utan meningsskiljaktigheterna ligger i bedömningar av kvalitet och effekter för denna typ av generaliseringar

1 Grundtesen

Walter Lippmann kan ses som upphovsman till denna djärva hypotes om mänsklig oförmåga med boken “Public Opinion”. Några korta citat belyser hans syn: “Real space, real time, real numbers, real connections, real weight are lost. The perspective and the background and the dimensions of actions are clipped and frozen in the stereotype”, “There is nothing so obdurate to education or to criticism as the stereotype” (Lippmann 1922, s 156, s 98-99). Centralt för hans analys är en triangel av situation (environment), situationsbild (pseudo-environment) och handlande. Människor handlar inte utifrån situationen som rationalistiska bedömare föreskriver, utan från en ofta mycket missvisande situationsbild. Handlandet får dock effekter inte bara i den sociala konstruktionen, situationsbilden, utan på den verkliga situationen. Stereotyper är således inte bara en personlig illusion, utan får reella sociala effekter inte minst genom att de är kollektiva föreställningar (Lippmann 1922).

Den alarmistiska inställningen till stereotyper som Lippmann lanserade växte och den förstärktes när nazisterna började användas som illustration på stereotyp tänkande. I pedagogisk nit skrev Hayakawa (1941) att ”Jude₁ är inte densamme som jude₂, jude₂ inte densamme som jude₃” osv. För att riktigt hamra hem det blev det också en utläggning om att ”Ko₁ inte är densamma som ko₂” (Brown 1986, s 587). En fråga jag ställer är om det är omöjligt att göra en korrekt generalisering. Den vanlige bonden kan kanske tänkas göra generaliseringen att kor är större än får utan att förbise att en nyfödd kalv är betydligt mindre än hans bagge. Kan man göra generaliseringar om medelvärden utan att därmed simultant göra det kategoriska antagandet

att alla kor är större än alla får? Är det nödvändigt att individualisera världen och uppfatta varje generalisering som ett felsteg?

Många andra forskare instämde med denna kritik av generaliserande omdömen om grupper, men det är enligt min bedömning märkligt att så få visat någon intellektuell nyfikenhet på att syna tesen närmare. Finns det några goda skäl varför människor med en generalisering också skulle göra en kategorisk bedömning? Tesen förblev ett antagande som stöttades med anekdotiska exempel och den fick heller ingen teoretisk underbyggnad. Många andra teorier exempelvis inom evolutionär psykologi om irrationellt beteende har någon sorts förklaring till varför en emotionell blockering eller en förhastad slutsats görs.

Ett stort antal undersökningar har genomförts om nationella stereotyper, men de flesta begränsar sig till att bekräfta att olika nationaliteter tillskrivs vissa nationella karaktärsdrag. Tyskar beskrevs av amerikanska studenter vid Princeton som ”vetenskapliga” (*scientific minded*), men däremot inte som ”njutningslystna” (*pleasure loving*). McCauley & Stitt (1978) genomförde en studie om nationella stereotyper som gick ett steg längre och fann en mer komplex bild. Försökspersonerna tillfrågades om hur många av tyskarna som var vetenskapliga, njutningslystna osv. De frågorna fick märkliga svar. I genomsnitt bedömdes 73 procent av tyskarna som njutningslystna, men endast 43 procent ansågs vara vetenskapliga. Inte nog med att de fördömsfulla studenterna inte ansåg att om det typiska för tyskar var att vara vetenskapliga, så borde *alla* tyskar vara vetenskapliga, utan inte ens de flesta var det. Däremot ansågs många fler tyskar vara nöjeslystna, vilket inte ingår i den nationella stereotypen för tyskar. När materialet studerades närmare klarnade dock den motsägelsefulla bilden. Det visade sig att den genomsnittliga andelen nöjeslystna för alla nationella grupper skattades till 82 procent, medan den vetenskapliga andelen blev 33 procent. Den tyska avvikelserna bestod alltså inte i att alla tyskar ansågs vara på ett visst annorlunda sätt, utan att majoriteten nöjeslystna var något mindre och minoriteten vetenskapliga var något större än i andra grupper (McCauley & Stitt 1978).

Detta är en falsifiering av grundbulten i stereotypfördomandet; det automatiska slutsatset finns inte. Resultatet borde inte förvåna. Varför skulle människor vara så dumma att de inte kan tänka i medelvärden, utan med nödvändighet i kategoriska skillnader? Tesen om stereotypfördomandet tecknar en omotiverat mörk bild av det folkliga tänkandet.

Det har naturligtvis skrivits mycket om stereotyper. Högst schematiskt kan sägas att fram till 70-talet handlade forskningen huvudsakligen om beskrivning av stereotyperna och normativ kritik av innehållet (*stereotype content*) för att sedan övergå till hur stereotyper uppstår (*stereotyping process*) (Macrae 1996). Detta ses av många som en stor förändring i forskningsinriktning, men den negativa synen omprövas inte då processsynen är mycket inriktad på irrationalitet i perception och kognitiv analys. En mindre grupp står för en tredje forskningsinriktning, en återgång till innehållet, men med en skeptisk snarare än en fundamentalt kritisk inställning. Lee et al. (1995) är en antologi som väl presenterar detta perspektiv där de olika kritikpunkterna mot stereotyper – överdrivna skillnader, låg variation, självuppfyllande profetior, hög rigiditet, repellerande information om individer, illusorisk korrelation – ses som hypoteser att pröva. Redaktörerna till den boken gör en bedömning som förblir aktuell: ”Theoretically,

social psychology has been and continues to be dominated by a focus on social cognition that emphasizes error and bias; research finding evidence of accuracy runs against the theoretical zeitgeist” (Lee et al. 1995, s xiii). Denna dominans för en fundamentalt kritisk syn på stereotyper är än mer accentuerad i andra discipliner än socialpsykologi. Den påverkar också massmedia och ses där som ”vetenskapens nuvarande ståndpunkt”. Denna vida dominans gör det angeläget att verkligen undersöka om stereotypfördomandet är befogat.

Vid en granskning av en tes är det rimligt att inte bara syna slutsatsernas önskvärdhet och rimlighet utan också granska om teorin verkligen knyter ihop premisser med slutsatser. Om en slutsats eller rekommendation inte ens stöds av förespråkarens egen teori så tappar den mycket av såväl rättfärdighet som trovärdighet. En åsikt måste ha en viss grad av intern konsistens för att beaktas som ett starkt alternativ. Hur hänger denna kritik av stereotyper ihop?

Klassisk sociologi hävdar att den kulturella miljön har en dominerande inverkan på individen (Durkheim 1895). Det evolutionsteoretiska perspektivet fäster större vikt vid det universella och naturliga, men ger också det stor vikt åt det kulturella (Wilson 1979). Nästan ingen tror att historisk tradition, social miljö och ekonomisk utveckling alla saknar möjlighet till ett noterbart inflytande. På en funktionell nivå tror alla på kulturella skillnader. Men när det kommer till vissa slutsatser om konkreta fördelade kulturskillnader mellan olika grupper sker ofta en paradoxal förändring. De olika processerna med stor potential till att forma och påverka kulturen utmynnar i resultat som är lika. Det låter mer som en diplomatisk restriktion än en ärlig uppfattning som följer av en vetenskaplig analys.

Ett annat exempel på intellektuell inkonsistens är när de förutfattade meningarna byggs in i undersökningsmodellen. Detta blir speciellt graverande då man har en explicit ambition att motverka fördomar. Vill man göra en undersökning exempelvis om negativa attityder eller brottslighet mellan etniska grupper så finns det möjlighet att ha en vetenskaplig metodik som inte antar det som skall undersökas. En sådan kan åskådliggöras i en fyrfältsmodell enligt figur 1.

Man kan också välja en mer styrd modell där man utnyttjat sin förförståelse för hur det ser ut. Man intresserar sig bara för två rutor, Grupp A som offer (A1) och Grupp B som förövare (B2). Statistiken säger då inte så mycket. Vad är mycket kriminalitet och vad är lite? Dawes (2001) visar i sin bok om irrationalitet hur en ofullständig matris leder till felaktiga slutsatser. Den kan omöjligen ge tydligt stöd för en omvärdering, vilket kan ses som en fördel om man vill undvika att verkligen pröva sin förförståelse/sina fördomar. Man täcker inte ens in möjligheten att offergruppen har mer

Figur 1. Kategorisering av individer enligt två parametrar: etnisk identitet och roll i en konflikt

	Offer	Förövare
Grupp A	Data (A1)	Data (A2)
Grupp B	Data (B1)	Data (B2)

stereotypa åsikter och utför fler våldshandlingar än den utpekade förövargruppen. Denna modelltyp, att negligera två av de fyra rutorna, betecknas här som ”sympatisk-kev”.

Den svenska antisemitundersökningen för Forum för levande historia och Brottsförebyggande rådet (Bachner & Ring 2006) är ett exempel på en sympatisk metodik. Intresset ligger helt på B2, på vad som kan betecknas som negativa bedömningar om judar av den icke-judiska gruppen. Men detta säger inget i sig om att judar är mer eller mindre etnocentriska än andra grupper i Sverige eller om de bedöms mer positivt eller negativt än andra etniska grupper? Undviker man den problematiken blir hela undersökningen tvivelaktig. Utöver detta centrala problem finns det ett ”politiskt korrekt” dilemma som exempelvis Ulf Bjereld (2006) och Anna-Lena Lodenius (2006) noterar. Det blir en konflikt för försökspersoner som känner ett krav att vara positiv till judarna som grupp, men också att inta positionen att det inte finns någon gruppsskillnad mellan judar och andra. Även om en person söker svara helt politiskt korrekt, så finns risken att hennes svar klassas som delvis antisemitiskt. Detta är rimligtvis en förklaring till att många försökspersoner inte besvarade enkäten. Dessvärre utlovas fler undersökningar med samma bristfälliga metodik; ”homofobi” och ”islamofobi” skall undersökas (Löow & Bachner 2006).

Låt mig kort relatera en mer genomtänkt undersökning. Silverman & Case (1998) arrangerade ett experiment för att studera preferenser för insiders. Försökspersonerna kunde donera pengar till andra personer men utan att veta något annat om olika mottagare än deras etniska grupp. I detta experiments grundvariant gav ca 90 % av försökspersonerna till personer ur sin egen grupp. Man kan naturligtvis ha normativa synpunkter på denna insiderpreferens, men vad som är normalt är alltid en viktig faktor att reflektera över innan man börjar moralisera. I en annan variant utgick en skatt på 20 % om försökspersonen gav till någon ur sin egen grupp, medan en gåva till en outsider blev intakt utan reduktion. Då valde fler att skicka till outsiders och endast 30-40 % till insiders. I den tredje varianten var insiderskatten högre, 50 %, och andelen som skickade till insiders sjönk till 10-20 %. Den sistnämnda gruppen kan bedömas hysa en stark etnocentrism, medan insiderpreferensen i första varianten blott bör bedömas som en låg och vanlig nivå på etnocentrism som knappast implicerar en svår gruppkonflikt. Av intresse är att män var mer etnocentriska än kvinnor och att judar och svarta var mer etnocentriska än vita (Silverman & Case 1998).

En undersökning som den ovan relaterade stimulerar till eftertanke och balans. I den antog man inte en hög insiderpreferens hos en grupp och missar att mäta den hos andra grupper. Om endast vita kvinnor skärskådas i den första varianten och de till 70 % visar sig skicka gåvan till andra vita kvinnor så framkommer minimala slutsatser både normativt och deskriptivt. Är man ute efter att eventuellt finna verkliga skillnader måste man ha en symmetrisk undersökningsmodell. En asymmetrisk undersökning ger med automatik ett asymmetriskt resultat.

2 Generaliseringarnas rationalitet

Exemplet med nöjeslystnad och vetenskaplighet illustrerar inte frihet från fördomar, men att bedömarnas analys är mer sofistikerad och inte så själv motsägande som kriti-

ken hävdar. Men vad visste dessa studenter om tyskars vetenskaplighet? Förmodligen visste de mycket lite. Vanliga människors generaliseringsförmåga är inte det enda som ifrågasätts, utan stereotypfördomandet kritiserar också deras begränsade erfarenhet. En typ av kritik mot stereotyper fokuserar att de ofta inte grundar sig på omfattande empiri, utan intryck på en minimal bas av några enstaka egna erfarenheter och hörsägen; vilket klassas som ”bara fördomar”. Det är en avsevärd skillnad mellan sådana impressionistiska uppfattningar och vetenskapliga undersökningar med klara definitioner, stora samples och uppmätta signifikanta skillnader. Är då bedömningar på en smal empirisk grund helt förkastliga?

Att döma ut det jugoslaviska köket efter att ha ätit på två jugoslaviska restauranger i Stockholm kan kritiseras för att vara en svagt grundad generalisering. Även om denne restaurangbesökare beslutar att följa den egna erfarenheten och inte själv väljer en jugoslavisk restaurang igen, så är han inte determinerad av det beslutet. Andra väljer ibland restaurang, så en ny jugoslavisk måltidssituation kan uppstå. Om den erfarenheten blir positiv så kompletteras den negativa regeln med ett undantag; med ytterligare undantag omprövas förmodligen regeln. Ofta antas att den empiriskt svagt underbyggda inställningen också är rigid, men det förefaller mer troligt att personen är ödmjuk vad gäller sin åsikts grund. Det är dock knappast irrationellt att själv styra sina restaurangbesök mot de nationella kök som upplevts positivt eller är oprövade. Det jugoslaviska köket får vänta på en tredje chans.

Ibland måste man fatta beslut på minimal information. Vid ett hypotetiskt bankomatuttag mitt i natten slås en person plötsligt av rädslan att bli rånad. Två andra individer har noterat uttaget: till vänster står en kvinna 100 meter bort och 100 meter till höger står en man. För att minska risken att bli rånad tycks det högst rationellt att följa en könsschablon och gå till vänster mot kvinnan. Det finns inga bevis eller ens indicier på att mannen skulle vara en rånare, men sannolikheten att en person är en rånare givet att han är en man är mycket högre än sannolikheten att personen är en rånare givet att hon är en kvinna. Detta blir formellt uttryckt $p(R)/M > p(R)/K$ och är ingen missuppfattning eller fördom utan en realitet. Brottsförebyggande rådet uppskattar den generella brottsfrekvensen för män till 3,5 gånger högre än för kvinnor (Martens & Holmberg 2005, s 9). I de flesta situationer måste människor agera utan perfekt information och många generaliseringar är just till för att kunna fatta beslut som är bättre än slumpen.

I den upplysningsmässiga traditionen finns en ganska positiv inställning till ”common sense”. Vetenskap sågs som mer systematiserad kunskap och var ett sätt att utveckla den folkliga kunskapen genom att bekräfta vissa fördomar och falsifiera andra fördomar. Det var en fråga om utveckling och förädling, inte ett generellt förkastande av enkla observationer och reflektioner. Måltavlan var snarast de religiösa modellerna som saknade empiri och vars rationalitet var bristfällig. Auguste Comte (1844) som myntade ordet ”positivism” hade flera avsikter med denna term för en vetenskaplig inställning. En av dessa var att markera mot förnäm kunskapsfientlighet; de som citerar Sokrates vishetsord/klyscha ”att ju mer man vet, desto mer vet man att man ingenting vet”. Centralt enligt Comte var att inte hemfalla åt fundamentalistisk skepticism utan vetenskapens uppgift är att finna *positiv* kunskap.

Stereotypfördomandet har en kunskapsfientlig sida som avfärdar såväl den knapphändiga personliga erfarenheten liksom personernas försök att hantera denna information. Den predikar en dogm med anspråk på att vara sann och bortom räckvidd för den enkla medborgarens reflektion. Börjar hon bedöma efter eget huvud och egna erfarenheter är hon på villovägar.

Stereotyptänkandets kritiker profilerar sig ofta som bejakare av mer kvalificerad kunskap, men det positiva kunskapsintresset kan betvivlas. Det är inte ovanligt att dölja kunskapsfientlighet bakom *stora* kunskapskrav. Tobaksindustrin hävdade i många år att det var otillräckligt med blott korrelationen mellan cigarettrökning och lungcancer. Det behövdes bättre vetenskapliga bevis om kausala samband för att uppfylla deras högre kunskapskrav. Vi kan alla enas om att kausal kunskap är förmer än korrelation, men frågan är vad som är tillräcklig kunskap för att agera.

Kritikerna av generalisering tycks inte alltid bara vara emot generaliseringar på impressionistisk grund, utan också generaliseringar som bygger på seriösa undersökningar. Det föreligger ingen automatik med vilken en substantiell undersökning stöder den egna tolkningen mer än motståndarens; risken finns alltid att ny empiri undergräver den egna positionen. Om det saknas bra data går det lättare att avfärda meningsmotståndare med att deras åsikt vilar på fördomar, inte på solida fakta. Genom stereotypfördomandets starka ställning så anses bevisbördan ligga på dem som hävdar att det finns en skillnad mellan två grupper. Den rutinerade advokaten försöker sällan gräva fram övertygande positiva bevis för att hans klient är oskyldig, utan inriktar sig på att åklagarens bevis brister i att bevisa klientens skuld. I en rättegång finns det en bias att hellre fria än fälla och i en vetenskaplig undersökning görs en skillnad mellan ”typ I fel”, att förkasta en riktig nollhypotes, och ”typ II fel”, att förkasta en riktig mothypotes. Ofta sätter man gränsen att det skall vara mindre än 5 procent sannolikhet att blott slumpen har skapat en mätbar skillnad, inget annat. Hypotesen ”det finns egentligen ingen skillnad” blir den nollhypotes som försvaras med frenesi.

I en intellektuell debatt är det tvivelaktigt att ge en sida en sådan fördel då det uppmuntrar kunskapsfientlighet. Ett företräde vid osäkerhet leder till att den favoriserade sidan söker vidmakthålla osäkerheten istället för att utveckla sin position med mer kunskap. Många gånger är en brist på kunskap ett fullgott skäl för att agera på ett sätt som varit klandervärt om man haft kunskapen. Men om en part väljer att förbli okunnig så räknas det som avsiktlig okunnighet och bedöms både moraliskt och rättsligt som att personen hade kunskapen, men valde att strunta i den (Posner 1999). Att beteckna motståndarens åsikt som en fördom kan vara deskriptivt rätt, men otillräckligt för ett avfärdande. Om man själv inte har mer än en annan fördom, så är det jämförelsen fördom mot fördom som skall avgöra vilken uppfattning som tillsvidare är den rimligaste. Det är naturligtvis partiskt att hävda att begränsningar i motpartens empiri visar att den egna slutsatsen är rätt.

I exemplet ovan med bankomaten drabbades inte mannen som undveks (om han inte var en rånare) men i andra fall kan han drabbas. Även om generaliseringen att ”det är vanligare med manliga rånare” lätt klarar alla tänkbara signifikanskrav så kan den tyckas orättvis. Om jag ser ut som en efterspanad våldsbrottsling, har liknande kläder och befinner mig nära brottsplatsen, har jag stor förståelse för att jag blir klassad som misstänkt trots att jag är oskyldig. Att återkommande hamna i en negativ

klassning på grund av kön tycks mer orättvist, men är det rimligt att fördöma användandet av sådana hjälpregler? Stangor gör den normativa bedömningen: "Stereotypes are never true of every group member. Thus using a stereotype regardless of its accuracy, is potentially inaccurate and unfair" (1995, s 287). Denna radikala kritik hävdar att även om generaliseringen är riktig i sig är det inte rätt att använda den mot en individ.

Dessvärre är det oundvikligt att en person kan gynnas eller missgynnas av sin gruppstillhörighet. Det är svårare att lyckas med en ny jugoslavisk restaurang om andra jugoslaviska restauranger ses som dåliga, men om de andra restaurangerna anses bra får ett nytt etablissemang draghjälp. Uppfattningen om svensk kvalitet stiger eller sjunker på olika marknader och påverkas mest av några storföretag som ger good- eller badwill till andra företag utan förtjänst eller förskyllan. Det är betydligt lättare att bli en del av en generell positiv bild än att bli ett positivt undantag från en negativ stereotyp. Det primära för bedömaren är dock inte att vara en rättvis och objektiv domare, utan att snabbt komma till ett acceptabelt beslut för sin egen del. Detta innebär att utnyttja sin förförståelse och annan redan befintlig information.

Hur drabbar då stereotypen den enskilda individen? Helt klart är att en negativ stereotyp är ett första filter som kan förhindra närmare kontakt. Men hur påverkas en situation när kontakt upprättats? Biernat (1995) tar upp ett fenomen hon kallar "shifting standards". En person kan mätas med en generell skala, men också med en stereotypanpassad subgruppsskala. I debatten förekommer exempel att kvinnliga chefer som rimligtvis skulle ha beskrivits som "tuffa" enligt den generella skalan nu klassas som "aggressiva" enligt en mall för kvinnor. Med tanke på att många stereotyper för andra grupper är negativa, så finns ofta möjligheter att avvika positivt från subgruppsmallar. Det blir en positiv kontrasteffekt: "Hon kan verkligen stå emot trycket, trots att hon är kvinna", "Han är duktig på datorer, fast han är så gammal". Omdömen som bra och dålig styrs ofta av förväntningar och att överträffa förväntningar ger positiva poäng.

Förutom kontrasteffekten finns också en förenklingseffekt som minskar negativa effekter av stereotyper. Låt oss anta att en högre chef står inför ett val mellan att befordra en man eller en kvinna inom organisationen till ett stressigt chefsjobb. Han anser att färre kvinnor är bra på att hantera stress, bara en på tio, mot en av fem bland män. Enligt rationella teoretiska modeller som Bayes bör all information viktas ihop. Effekten av det blir att ju mer specifik information som finns desto mindre vikt får en sådan generell bedömning om stresstålighet och kön, och vid en intern befordran finns mycket specifik information om de två kandidaterna. Men om kvinnan är marginellt bättre kan också ett litet inflytande för stereotypen ändra utslaget och många karriärer bygger på att vinna knappa jämförelser. En rad undersökningar visar dock att individuell information helt tränger ut den här typen av allmän information. Generellt så förenklar människor analysen och nöjer sig med att endast beakta ett fåtal faktorer och till det vi värderar högt hör individuell information, medan riktig och oriktig sannolikhet är faktorer som konkurreras ut och negligeras (Lee et al. 1995).

Generellt finns skäl att tro att många fördomar är ungefär rätt. Marknadsekonomin och demokratin bygger på att den vanlige medborgarens impressionistiska bedömning lyckas fånga väsentliga kvalitetsaspekter och oftare dirigerar åt rätt än åt fel håll.

En motsatt bedömning leder till att mer elitistiska modeller är att föredra. Vetenskapliga undersökningar kan punktera en del folkliga åsikter och moderera andra, så det finns en stor potential till förbättringar av generaliseringar. Det förefaller dock orimligt att anse att fördomar automatiskt är missvisande och felaktiga.

Alltsedan Campbell (1967) är ett dominerande synsätt inom socialpsykologin att om vissa generaliseringar inte är helt fel, utan direktionellt rättvisande, så är de dock överdrivna (Lee et al. 1995). Möjligheten att stereotypa generaliseringar är rättvisande, men i underkant, kommer bort genom stereotypesens inflytande. Såväl positiva som negativa generaliseringar kan vara fel, men detta måste naturligtvis undersökas och andra mönster än de förmodade kan upptäckas. En undersökning av McCauley (1995) fokuserade vita amerikaners skattningar av skillnader mellan vita och svarta beträffande sju sociala variabler, för vilka det finns statistik (exempelvis skolår, utomäktenskapliga barn, socialbidrag), visade på en hög grad av realism i försökspersonernas bedömningar. Skillnaden mellan svarta och vita amerikaner bedömdes av fem olika sociala grupper (för att kunna lokalisera eventuella överdrifter) vilket gav 35 bedömningar. Av dessa var 25 ungefär rätt och de 10 som hade en större avvikelse var alla underskattningar av skillnaden (McCauley 1995, p 227).

Stereotyper är enligt denna analys inte så felaktiga som ofta påstås och inte heller reser de en oöverstiglig barriär mellan människor. Lee et al. noterar: "Although people often perceive differences among groups, we are not aware of one single study identifying a single person who believed that all members of a social group had a particular stereotype attribute." (1995, s 7). Även om de är riktiga som generaliseringar kan de vara både fel och orättvisa mot en individ, men jag ser dock ingen potential i en propaganda mot stereotypa generaliseringar och att skuldbelägga dem som gör så. De är instrument för att hantera en mycket komplex verklighet som med nödvändighet måste förenklas. Inom den ramen finns dock utrymme för mer rättvisande generaliseringar.

Stereotypfördomandet leder till andra slutsatser. Två möjliga handlingslinjer följer av tesen och diskuteras i var sitt avsnitt. Först diskuteras undvikande av gruppgeneraliseringar, därefter införande av kompenserande nya stereotyper.

3 Undvikande av gruppgeneraliseringar

Konflikter mellan grupper behöver inte nödvändigtvis skapas av dåligt underbyggda fördomar utan kan uppmuntras av vederhäftig statistik; statistiskt signifikanta grupp-skillnader kan ge en grund för stereotyper. Det finns en hel del material som påvisar att korta män drar det korta strået i förhållande till långa män (Rausch 1995). En mansrörelse för korta män skulle säkerligen kunna sprida en hel del kunskaper om en strukturell diskriminering (fördomen är redan namngiven till "heightism" enligt mönstret rasism och sexism) och skapa en del sympati för korta män och deras extra svårighet. Men den skulle förmodligen också enligt min bedömning förstärka uppfattningar om att korta män, med risk för napoleonkomplex, är problematiska. Det är inte uppenbart om en sådan mansrörelse skulle vara till gagn för den egna gruppen.

Brottsförebyggande rådets utredning "Brottslighet bland personer födda i Sverige och utomlands" (Martens & Holmberg 2005) möttes av kritik för att de fakta den re-

dovisade skulle gynna ”främlingsfientliga krafter”. Uppgifter om invandrades överrepresentation på fängelser anses okej om det ingår i budskapet att det är synd om invandrarna, men anses problematisk om den kopplas till invandrarkritik (Arnstberg 2006). En mindre manipulativ och mer konsekvent linje är att ifrågasätta hela sifferexercisen. Behöver vi ha reda på överrepresentation eller underrepresentation i alla hänseenden? Skapar inte den kunskapen förväntningar som i situationer, utan ytterligare information, leder till att personer från olika grupper behandlas olika?

Data som kan tolkas som att någon är gynnad eller missgynnad kan i stort sätt alltid istället tolkas som att skillnaderna i utfall bekräftar moraliska skillnader. Jeppes supande kan ses som att han behöver hjälp av samhället eller som att han sviker sin samhällsplikt; kvantiteten sprit avgör inte frågan om han bör ses som offer eller surk, men den stärker uppfattningen att han är annorlunda.

Statistiken om gruppskillnader bidrar ofta till polarisering; att se grupper som speciellt gynnade eller speciellt drabbade. Jämförelser leder lättare till indignation över att den egna gruppen är missgynnad än att den bedöms som gynnad. Kanske borde vi minska kategoriuppdelning i undersökningar då inte bara fördomar, utan också fakta, bidrar till konflikt. Mindre material som stöder förekomst av gruppskillnader kanske bidrar till lägre grupp mobilisering och mindre gruppkonflikt? Många gånger ses själva tänkandet i ”vi och dom” som det avgörande steget (Thienpont & Cliquet 1999). Kan vi då klara oss med endast ett stort inkluderande vi?

Går man till psykologin finner man starkt stöd för en generell överskattning av den egna personen. Vi har en generell tendens att se oss själva som lite snyggare, intelligentare och roligare än vad som är möjligt vid självkänedom; de flesta bilförare anser sig vara bättre än snittet. Denna överskattning benämns ofta som PIP (*primus inter pares*) att vara den främste bland likar. Detta fenomen begränsas inte till de mindre intelligenta eller mindre belästa utan i en undersökning noterades att 94 % av universitetsprofessorerna ansåg att de var bättre än genomsnittsprofessorn (Frank & Cook 1995, s 104). Det finns en stark koppling mellan välbefinnande och självöverskattning likväl som mellan otillfredsställelse och realism, inte minst fenomen som ”depressiv realism” (Dykman et al. 1989).

Detta behov av självöverskattning kan också stödjas genom att de grupper vi tillhör överskattas. Vi bor i en synnerligen trevlig stad, har speciellt intressanta vänner och håller på en fantastisk fotbollsklubb. Är vi något mindre sekulariserade anser vi också att gud har en speciell relation till vår grupp och ser till att det går oss väl. Modern sociologi vänder sin uppmärksamhet från rollen som central för personen till en ökad betydelse för identiteten och den bygger primärt på medlemskap i grupper (Udehn 1996).

Denna gruppentusiasm stöds av en stark rationell faktor; lojalitet är en framgångsrik social strategi. Att få stöd av ett ”vi” underlättar framgång men en brist på stöd leder ofta till en förlust mot ett ”dom”. Vi tycks ha en mycket stark benägenhet att skapa ett vi och hålla på dem som är med i vår grupp. Inom socialpsykologin uppnåddes en rad intressanta rön under 70-talet då Henri Tajfel visade hur lätt insiderpreferenser skapades (se Brown 1986 för en god översikt). Försökspersoner delades upp i grupper, efter vad de tyckte om några abstrakta konstverk, i en Klee- respektive en Kandinskygrupp. En annan variant var att försökspersonerna fick gissa antalet punkter på

en bild varpå försöksledaren delade upp dem i underestimerare och överestimerare. Personerna hade knappast en identitet som underestimerare eller Kandinskyanhängare före försöket, men favoriserade alltid den egna gruppen i viss utsträckning. I ett val mellan att gynna en egen gruppmedlem och att gynna en outsider väljer många försökspersoner insidern, även om fördelen för outsiders hade varit mycket större. (Tajfel et al. 1971).

Det tarvas alltså inte en lång tradition med upprepade berättelser om motsättningar och övergrepp för att skapa en insiderpreferens. Också den minimala, artificiella gruppen stärker sina preferenser för den egna gruppen genom att visa bias när den tillskriver olika grupper olika egenskaper samt en minnesbias som består i att minnas egna gruppmedlemmars goda handlingar och utomståendes dåliga handlingar (Howard & Rothbart 1980).

En viktig skillnad mot reella gruppkonflikter är att den fiktiva situationen skapar en preferens, men inte med nödvändighet en konflikt. Det är snarare så att preferensen är universellt mänsklig och den är lätt att förstå. Varje fotbollssupporter inser att motståndarlaget har supporters och att de är ganska lika honom själv, även om de hyser en motstridig lojalitet. Att kräva neutralitet av fotbollssupportrar är knappast ett konstruktivt projekt, utan det socialt viktiga är rimligtvis att motverka att supportern tar ett steg till och blir huligan.

Ett företag som utsatts för mycket kritik kan göra bedömningen att firmanamnet är mer kopplat till badwill än goodwill och byter därför firmanamn. Enligt en liknande logik anses en del grupper behöva ett nytt varumärke som om möjligt skall laddas med mer positiva värden. Undvikandet av möjliga negativa associationer leder ofta till att den nya termen blir kryptisk; eufemistiska termer försvagar såväl identifiering som identitet. Det är ofta inte gruppen själv utan välvilliga sympatisörer som ser en moralisk mission i neologismen. När ”raggare” fått en viss karaktär ansåg förstående vuxna det önskvärt att övergå till beteckningen ”motorintresserad ungdom”. Zigenare och eskimåer anses bättre skyddade från negativa stereotyper med nylanserade namn vars främsta tillgång är att många inte uppfattar vilken grupp som åsyftas. Samma trend gäller också yrkesgrupper, försäljare blir konsulenter och städare blir lokalvårdare. Det kan dock ifrågasättas om denna välvilliga anonymisering är ett positivt bidrag.

Det görs också andra försök till stereotypundvikanden. En vanlig uppmaning är att de dominerande grupperna i västerlandet skall minska på sin identitet för att inte andra grupper skall bli ”exkluderade”. Det manliga könet, heterosexuell läggning och svenskt etniskt ursprung blir besvärande karakteristika vars gruppmedlemmar bör vara kritiska eller möjligen neutrala till den egna identiteten, men uppmuntra andra kulturer och identiteter. Det framstår som problematiskt att framhäva något i den egna gruppen som bra eller något i andra ”exkluderade” grupper som dåligt. Själva frekvensen kan ses som ett problem. Det högfrekventa blir det förväntade, det normala, och det lågfrekventa något som noteras som avvikande. I normalitet ligger en normativitet. Ett sätt att motarbeta företeelser som det ”heteronormativa förtrycket” är att de heterosexuella mentalt ignorerar frekvensen. Olika sexuella beteenden skall ses som opreciserat förekommande, men att påtala eller observera ovanlighet blir opassande även när beteendet inte bedöms negativt. Själva generaliseringen kritiserar

även om den är riktig. Det som förespråkas är en tillämpad ickeobservans kring förhållanden som vissa minoritetsgrupper ser som en komplikation; både kvalitativa och kvantitativa generaliseringar undanbedes.

Majoritetsgrupper rekommenderas den mer indirekta och ödmjuka identiteten som ”icke-A” istället för B, och den indifferent positioneringen ”jag är en B, men jag skulle gärna vara en A”. Detta blir onekligen en position som är rätt tom på innehåll och detta kan motivera ytterligare kritik mot denna grupp. Indifferenskrav pressar på för att, om inte ha, så åtminstone visa upp en sådan ickeidentitet.

4 Nya stereotyper

Stereotypfördomandet har alltid varit inriktat mot generaliseringarnas bristfälliga grund, men aldrig hävdad att de skulle vara av marginell betydelse, tvärtom. En möjlig strategi är därför att ersätta stereotyper man ogillar med stereotyper man gillar. Den nya stereotypanvändningen har blivit starkt kopplad till det politiskt korrekta och förkastar vissa generaliseringar och stöder andra. Denna bedömning rättfärdigas inte primärt av sin sanningshalt, utan om de bedöms som att vara nyttiga eller skadliga.

En effekt av en offentlig stereotypisering är den sympatiskeva terminologin. Att B-personer kan ha negativa stereotypa uppfattningar om A anses självklart, men hur skall man beteckna A-personers negativa stereotypa uppfattning om B? Är invandraren som tycker illa om svenskar främlingsfientlig eller svenskfientlig? Är den färgade som ogillar vita en rasist? Är den homosexuelle som tycker illa om heterosexuella en heterofob? Är en kvinna som regelmässigt håller på personer av det egna könet sexistisk? De här oklara motpolerna antyder att det saknas en öppen debatt, utan det råder ett propagandaparadigm där vissa grupper är utsedda på förhand till potentiella offer och andra till potentiella skurkar. Det tycks som semantiken i en Orwellsk modell mobiliserats för att förhindra tankebrott. Kort sagt, rollerna är fördelade enligt kategoriska stereotyper, dvs. en betydligt värre sort än de traditionella stereotyper som samtidigt fördöms.

Frantz Fanon (1971) var något av en pionjär vad gäller orättvisa betraktelser; västerlänningar skulle bedömas ur ett kolonialt underifrånperspektiv. Det säger sig själv att en sådan protest mot den västerländska civilisationen inte följer dess ideal om objektivitet och balans. Tvärtom, en av rättigheterna för ett perspektiv nerifrån är att vara just fri från dessa normer. ”Hela den koloniala situationen är en enda stor lögn, som det koloniserade folket besvarar med sin lögn ... Sanning är det som skyddar de infödda och förgör utlänningarna. Sanningens smala väg finns inte i en koloni. På samma sätt förhåller det sig med gott och ont. Allt som gör *dem*, främlingarna, ont är gott” (Fanon 1971, s 41). Underifrånperspektivet anses ha rätt att vara partiskt och hatiskt (Sartres förord). Enligt Foucaults (1974) analys finns det ingen sanning och rättvisa oberoende av makten, så om dåren får domarperuk har vi föga att säga till försvar för vårt förnuft och vår moral. Göran Palms ”En orättvis betraktelse” (1968) kan ses som ett svenskt bidrag i underifrånperspektiv.

Integrationsutredaren Masoud Kamali (2005) är en av många anhängare av ”andrafieringsteser”; illasinnade personer målar upp en stereotyp bild som rimmar illa med verkligheten, men fyller ett behov av att distansera sin egen grupp från outsiders, ”de

andra” och får därigenom den egna gruppen att framstå i bättre dager. Ett internationellt föredöme för denna modell är Edward Said (1978) som ondgör sig över hur européer, enligt hans uppfattning, andrafierar orientalen (för en kritik av Said se Warraq 2007).

Hur fruktbar är då andrafieringstesesen? Andrafieringen observeras framför allt hos andra grupper, så den grupp som kallas ”de andra” är ofta författarens egen grupp varför denna terminologi innebär att kritik av andrafiering själv bygger på något som jag benämner ”dubbel andrafiering”. Denna observation indikerar en metodologisk svaghet som borde inbjuda till ödmjukhet. Om individer i grupp B har märkliga uppfattningar om individer i grupp A, så ökar snarast risken för ytterligare missuppfattningar och fel när en individ i grupp A försöker beskriva vad han tror att individer i grupp B tror om individer i grupp A. Läser jag en bok av en svensk om konstiga föreställningar om det svenska i Frankrike finns det skäl att vara vaksam för att boken inte bara handlar om franska fördomar om Sverige, utan kanske väl så mycket om svenska fördomar om Frankrike. Ett välkänt exempel som visar på svårigheterna med dubbel andrafiering är Freud och hans teori om penisavund. Det är lätt att försöka att genomskåda hur andra ser på ”de andra” i realiteten huvudsakligen blir hur författaren själv ser på sin egen grupp och den andra gruppen.

Det finns dock en retorisk fördel med den dubbla andrafieringen. Många kritiker väljer denna modell då dess inriktning förbigår ett starkt egengruppspatos hos kritiker själv, vilket skulle kunna skapa negativa reaktioner hos lyssnare/läsare. Ambitionen är just att det är den eventuellt stereotypa synen hos den misstänkta gruppen, Bs syn på A, som skall fokuseras. Eftersom stereotyper i sig är fel enligt det populära stereotypfördomandet, så är det viktigt att styra debatten mot andras stereotyper och förbigå de egna. Detta är huvudsakligen samma anpassning som när nationalister började tala mindre hänfört om sin egen nationalism och istället kritiserade grannlandet för deras nationalism, ofta benämnd chauvinism, för att poängtera en väsensskillnad.

Målsättningen med att ta upp tänkare som Fanon, Foucault, Said och Kamali i detta avsnitt är inte att redogöra för deras teorier utan att påtala kopplingen till stereotypförkastandet. Den är ett kraftfullt verktyg för ”dekonstruktion” som kategoriskt avfärdar generaliseringar en person inte delar. De generaliseringar som omhuldas ses inte som andra godtyckliga bilder utan som korrigerande motbilder. Genom att hävda sig vara stereotypfördomare hämmas självinsikt om den egna stereotypiseringen.

En amoralisk maktanalys är en ytterligare förstärkning. Villfarelser ”nerifrån och inifrån” bedöms välvilligt medan de som är ”uppifrån och utifrån” ses som problematiska. En sådan bedömning kan ifrågasättas. Alla totalitära politiska och religiösa rörelser upprörs av sin nerifrånposition, då deras egen inifrånanalys visar att de förtjänar respekt såsom framtidens suveräner. Föraktet må komma ovanifrån, men hatet kommer nerifrån. Wilson hävdar att lägre socioekonomiska grupper har en starkare kompensande ”group narcissism” än högre rankade (Wilson 1979). En annan komplikation är att makt och maktlöshet mellan grupper förändras som mellan hutus och tutsis, albaner och serber. Att maktlöshet skulle vara ett positivt kriterium ställer också till problem för dessa kritikers egen legitimitet. Problemformuleringsprivilegiet

och det politiskt korrekta indikerar att ”makten” i hög grad stöttar stereotypfördomarnas idéer.

Om en teori om makt och etikettering är bristfällig så återstår frågan om detta har någon större betydelse. Inom många områden kan teoretiska förändringar påverka terminologin, men den empiriska forskningen fortgår intakt utan att främjas eller hämmas i större utsträckning. Tyvärr har stereotypförkastandet haft en negativ effekt på den empiriska forskningen. Eftersom teorin anses ha bevisat att stereotypisering är fel, så ses det motiverat att genomföra empiriska projekt med ambitionen att endast undersöka om det görs signifikanta särskiljanden mellan grupper eller inte. Den tidigare diskussionen om några specifika undersökningar visar på skillnad i fruktbarhet jämfört med empiri som har en nyfiken, inte en kategoriskt negativ, syn på stereotyper.

5 Vad bör göras?

En gemensam uppfattning för olika grupper är att de själva bedöms oförtjänt negativt av utomstående. Denna enighet kan ses som en bekräftelse på att kritiken är överdriven; att alla borde vara mer positiva mot andra grupper. Det kan dock också ses som att det finns en alltför positiv egenbedömning och att en sådan negativt riktad korrigering därför är både befogad och konstruktiv. Det är svårt att tro på ett undvikande av glorifiering, utan det är rimligtvis ofrånkomligt att människor ser sig som anhängare av det bästa fotbollslaget och är guds utvalda folk, kulturens fanbärare etcetera. Vad som behöver beredas plats är en tolerans för kritik av den självbilden. Inte bara att denna egna grupp inte är fullt så bra som de hävdar i narcissistiskt patos, utan att den också ofta bedöms med skepticism eller ringaktning.

När tesen att de som generaliserar uppfattar alla i en grupp som identiska avfärdats ur diskussionen, så framstår mycket i de negativa stereotyperna som mer rättvisande än den glorifierade självbilden. Alla grupper borde lära sig att de uppfattas som en aning märkliga av de utomstående, som ju är den stora majoriteten. En indikation på en sådan tolerant balanspunkt – tolerant mot glorifiering och tolerant mot kritik – är när en grupp accepterar en skeptisk utomgruppsterm på sig själva och bär den med kaxig ödmjukhet. Att homosexuella betecknar sig och accepterar att andra betecknar dem som ”bögar”, istället för att insistera på en neutral eller positiv beteckning, är ett steg mot en sådan tolerans.

I en situation med många konkurrerande grupper blir balanspunkten en viss självöverskattning av den egna gruppen som hålls i schack av en medvetenhet om att andra grupper har en mer skeptisk syn. I denna balanspunkt ligger enligt min uppfattning den bästa samhällslösningen – även om den inte är en harmonisk balans. Det egna yrket har inte det sociala erkännande en insider tycker det förtjänar, men egot blir dock styrkt av de övertygande argument som framförs vid gemensamma övningar. Företags kickoffer, fackföreningsmöten, vetenskapliga kongresser och priser till författare och idrottsmän är övningar som hyllar vissa individer, men kanske framförallt dessa kollektiv som helhet; vi är viktiga, vi förtjänar respekt.

Man kan tycka att dessa gruppgestaltningar kunde hålla sig till positiv reklam och undvika negativa stereotyper av andra på samma sätt som företagets reklam i stor ut-

sträckning undviker att vara negativ mot andra företag. Men jag tror inte det fungerar. Vår egen yrkesgrupp blir översköld av reklambilder av andra yrkesgrupper, exempelvis alla fantastiska journalister i den tredje statsmakten. Det behövs en skepticism som motvikt; journalisten som stereotyp hjälte kompletteras med negativa stereotypa bilder som kan sammanfattas i ord som ”murvel” och ”drev”. Ett blygsamt yrke kan inte på ett trovärdigt sätt göras mer heroiskt och betydelsefullt än den positiva journalistbilden, men det blygsamma yrket kan framstå som hederligt i jämförelse med den negativa journalistbilden. Den negativa bilden behövs också som en korrigerande till den positiva propagandabilden.

Kan man då uppnå en lugnare atmosfär genom att eliminera känslig statistik och ignorera gruppidentitetsfrågor? Den starka spontana preferensen för den egna gruppen lär inte minska genom brist på information. Det troliga är snarare att uppfattningen om exempelvis andra gruppers kriminalitet blir mer radikal då den gängse reaktionen knappast är att anta lika beteende tills något annat bevisats. Information som visar på skillnader bör därför inte tolkas som angrepp på någon neutralitet, utan är ofta en kvalificerad invändning mot tro på ännu större skillnader. Det är också problematiskt att anse att en tro på likhet i sig är en moraliskt bra norm. Det avgörande ur ett moraliskt perspektiv bör vara att sprida den sanna bilden, inte lögner som man tror kommer att få goda konsekvenser. Också goda lögner är primärt lögner.

Undersökningar visar att stereotyper är förändringsbara. De amerikanska studierna över studentuppfattningen vid Princeton (1933, 1951 och 1967) om olika nationella karakteristika har påverkats på många sätt; exempelvis ses tyskar som betydligt mindre aggressiva än de gjorde strax efter kriget (Brown 1986). En gängse uppfattning är att synen på japansk kvalitet har förändrats radikalt på några decennier. Det är svårt att avfärda sådana förändringar som trender i stereotypuppfattningar utan koppling till hur de bedömda faktiskt har förändrats. Att motverka en negativ stereotyp genom ett ändrat beteende är i mina ögon en mer lovvärd reaktion än att se sig som missuppfattad och bara avfärda den stereotypa bilden som en nidsbild. Intresse för hur man uppfattas och en tilltro till att det ofta finns ett rationellt samband mellan beteende och bild skapar en mer konstruktiv inställning. Ibland råder uppfattningen att aggressivt beteende hos egna gruppmedlemmar huvudsakligen skapar respekt i andra grupper. Det vore önskvärt om man istället inser att ett sådant beteende bidrar till en mer negativ stereotyp. Den senare insikten leder till en mer kritisk inställning till egna extremister; de skadar inte bara outsiders, utan skapar också indirekt negativa effekter för de egna gruppmedlemmarna.

Lippmann var betydligt mer nyanserad än sina efterföljare och menade att stereotyper kunde ha ett rationellt berättigande. “Were there no practical uniformities in the environment there would be no economy and only error in the human habit of accepting foresight for sight. But there are uniformities sufficiently accurate, and the need to economizing attention is so inevitable, that the abandonment of all stereotypes for a wholly innocent approach to experience would impoverish human life.” (Lippmann 1922, s 90)

Det är inte endast en passiv konformism som får den vanlige medborgaren att anpassa sig till de nya stereotyperna utan det föreligger också en moraliskt kravfull konformism. Den stora nackdelen är att fördömen har tappat sin position som en upp-

fattning som bottnade i medborgaren och hennes närmaste krets och förändrats till schabloner som påbjuds respektive fördöms av överheten. Stereotyperna har avdemokratiserats. Den önskvärda utvecklingen vore istället enligt min bedömning att de skulle nyanseras genom att medborgaren tar till sig information som kompletterar hennes egen erfarenhet. Slutsats och generalisering bör böttna i medborgarens bedömning, inte i offentliga påbud stående över medborgarens åsikter. En i flera hänseenden felaktig analys av stereotyptänkandet har resulterat i ett förkastande, men också till ett användande av nya stereotyper i en mer elakartad form: mer kategoriska, mer faktaindifferenta och mer dirigerade av överheten. Den paradoxala effekten är att stereotypfördomandet främst har bidragit till en nytändning med en ny ortodoxi och inte till en mindre laddad och mer realistisk syn. En mindre dogmatiskt negativ syn på stereotyper skulle öppna ökade möjligheter för reflektion och inhämtande av ny kunskap. Rättvisande stereotyper är konstruktiva hjälpregler i en komplex verklighet. Det finns naturligtvis också många missvisande generaliseringar vilka bör överges – en av dessa är det populära stereotypfördomandet.

Referenser

- Arnstberg, K.O. (2006) "Överskatta inte den svenska kulturens attraktion." *Axes*, nr 2, s 16-21.
- Bachner, H. & Ring, J. (2006) "Antisemitiska attityder och föreställningar i Sverige." Rapport *Forum för levande historia och Brottsförebyggande rådet*.
- Biernat, M. (1995) "The shifting standards model: Implications of stereotype accuracy for social judgement". In Lee, Yueh-Ting; Jussim L. and McCauley, C. (Eds) *Stereotype Accuracy: Toward Appreciating Group Differences*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Brown, R. (1986) *Social Psychology: The Second Edition*. New York: The Free Press.
- Bjereld, U. (2006) "Judarna ställs mot oss andra." *Svenska Dagbladet*, 17 mars.
- Campbell, D. (1967) "Stereotypes and the Perception of Group Differences" *American Psychologist* 22: 817-829.
- Comte, A. (1844/1991) *Om Positivismen*. Göteborg: Korpen.
- Dawes, R. (2001) *Everyday Irrationality: How Pseudo-Scientists, Lunatics and the Rest of Us Systematically Fail to Think Rationally*. Boulder, Colo: Westview Press.
- Durkheim, E. (1895/1962) *The rules of the sociological method*. Glencoe, Illinois: The Free Press.
- Dykman, B., Abramson, L., Alloy, L. & Harlage, S. (1989) "Processing of ambiguous and unambiguous feedback by depressed and nondepressed collage students: Schematic biases and their implication for depressive realism." *Journal of Personality and Social Psychology*, 58 (3).
- Fanon, F. (1971) *Jordens fördömda*. Stockholm: Raben och Sjögren.
- Foucault, M. (1974) *The Archaeology of Knowledge*. London: Tavistock.
- Frank, R. H. & Cook, P. (1995) *The Winner Take All Society*. New York: Free Press.
- Hayakawa, S. (1941) *Language in Action*. New York: Harcourt, Brace and Company.
- Howard, J. & Rothbart, M. (1980) "Social categorization and memory for in-group and out-group behavior" *Journal of Psychology and Social Psychology*, (38): 301-310.
- Kamali, M. (2005) "Bortom Vi och Dom – teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering." *SOU 2005:41*.

- Lee, Yueh-Ting; Jussim L. and McCauley, C. (1995) *Stereotype Accuracy: Toward Appreciating Group Differences*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Lippmann, W. (1922/1960) *Public Opinion*. New York: Macmillan.
- Lodenius, A. L. (2006) ”Som man ropar får man svar” *Dagens Nyheter*, 20 mars.
- Lööv, H. & Bachner, H. (2006) ”Var fjärde svensk vill inte ha en jude som statsminister”, *Dagens Nyheter*, 14 mars.
- Macrae, N.; Stangor, C. and Hewstone, M. (1996) *Stereotypes and Stereotyping*. New York: Guilford Press.
- Martens, P. & Holmberg, S. (2005) ”Brottslighet bland personer födda i Sverige och utomlands.” *Brottsförebyggande rådet* 2005:17.
- McCauley, C. & Stitt C. (1978) ”An individual and quantitative measure of stereotypes” *Journal of Personality and Social Psychology*, (36): 929-940
- McCauley, C. (1995) ”Are Stereotypes Exaggerated? Asampling of Racial, Gender, Academic, Occupational and Political Stereotypes” in Lee, Yueh-Ting; Jussim L. and McCauley, C. (1995) *Stereotype Accuracy: Toward Appreciating Group Differences* Washington, DC: American Psychological Association.
- Palm, G. (1968) *En orättvis betraktelse*. Stockholm: Pan/Norstedts.
- Posner, R. (1999) *The Problematics of Moral and Legal Theory*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
- Rausch, J. (1995) ”Short Guys finish last” *The Economist*, December 1995 (finns också på nätet: jonathanrausch.com)
- Said, E. (1978) *Orientalism*. New York: Parthenon Books.
- Silverman I. & Case, D. (1998) ”Ethnocentrism vs Pragmatism in the Conduct of Human Affairs.” In Eibl-Eibesfeldt, I. & Salter, F. (eds) *Ethnic Conflict and Indoctrination – Altruism and Identity in Evolutionary Perspective*, New York: Bergbahn Books.
- Stangor, C. (1995) ”Content and application. Inaccuracy in social stereotyping” In Lee, Yueh-Ting; Jussim L. and McCauley, C. (Eds) *Stereotype Accuracy: Toward Appreciating Group Differences*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Tajfel, H., Billig, M.G., Bundy, R. P. & Flament, C. (1971) ”Social categorization and ingroup behavior” *European Journal of Social Psychology*, (1): 149-178.
- Thienpont, Kristiaan & Cliquet, Robert. 1999. *In-group/out-group behavior in modern societies*. NIDI CBGS, Brussels.
- Udehn, L. (1996) *The Limits of Public Choice*. New York: Routledge.
- Warrag, Ibn (2007) *Defending the West: A Critique of Edward Said's Orientalism*. New York: Prometheus Books.
- Wilson, E. O. (1979) *On Human Nature*. New York: Bantam Books.

■ Översikter och meddelanden

■ Nya forskningsanslag från Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond

Den statsvetenskapliga forskningen i Sverige är starkt beroende av extern finansiering. Sedan länge har två institutioner haft en särställning när det gäller finansiering av forskning inom statsvetenskapens traditionella kärnområden, nämligen Vetenskapsrådet och Riksbankens jubileumsfond. Konkurrenten om forskningsanslag är i dag stenhård och de projekt som ges anslag får därmed i någon mening anses representera ”spjutspetsforskningen” inom svensk statsvetenskap.

Det är av allmänt intresse att delge hela ”statsvetarsverige” information om innehållet i denna nya forskning. I stort sett alla de forskare som erhållit nya projektbidrag i statsvetenskap för år 2010 från Riksbankens jubileumsfond och Vetenskapsrådet publicerar därför en redigerad version av sin forskningsansökan i tidskriften. (Av utrymmesskäl har vi begränsat redovisningen till bidragsformerna projekt och program.)

Tabell 1. Nya projektbidrag i statsvetenskap för 2010 från Riksbankens jubileumsfond (RJ) och Vetenskapsrådet (VR).

Huvudsökande	Universitet (motsv.)	Projekttitel	Pre-sen-tation
Erik Amnå	Örebro	Skolornas institutionella karaktär och elevernas medborgarkompetens: en jämförelse av olika kommunala och fristående skolor över tid och rum	Ja
Ludvig Beckman	Stockholm	Universal suffrage for real? A global index of suffrage restrictions and an explanatory framework	Ja
Ludvig Beckman	Stockholm	Globalisation and New Political Rights. The Challenges of the Rights to Inclusion, Self-Determination and Secession	Ja
Christina Bergqvist	Uppsala	Vem tar hand om barnen? En jämförande studie av samspelet mellan politik och kultur för beslutsfattande i familjen	Ja
Sverker Gustavsson	Uppsala	Thick and thin constitutionalism	Ja
Anna K. Jarstad	Uppsala	Local Peace Agreements: The Road to Peace and Democracy in KwaZulu Natal?	Ja
Christer Karlsson	Uppsala	Hur regleras EU-medlemskapet?	Ja

Huvudsökande	Universitet (motsv.)	Projekttitel	Pre- sen- tation
Johannes Lindvall	Lund	The Political Consequences of The Crisis	Ja
Ulf Mörkenstam	Stockholm	Indigenous rights to self-determination: The Institutional Design and Policy Process of the Swedish Sami Parliament	Ja
Alexa Robertson	Stockholm	Europe as Other: Difference in global media discourse	Ja
Bo Rothstein	Göteborg	The Determinants of Institutional Quality. How Leaders' Perceived Threat of Losing Power Without Compensation Affects Economic Development	Ja
Katrin Uba	Uppsala	"Save our school!" What kinds of impact have protests against school closures in Swedish local politics?	Ja
Sten Widmalm	Uppsala	Tolerance in Challenging Political Environments in Uganda, Kenya, India and Pakistan	Ja

Skolornas institutionella karaktär och elevernas medborgarkompetens: en jämförelse av olika kommunala och fristående skolor över tid och rum

ERIK AMNÅ – CECILIA ARENSMEIER
– JOAKIM EKMAN – TOMAS ENGLUND – CARSTEN LJUNGGREN¹

Institutional Settings and Civic Education: A Comparative Study of Different Types of Public and Private Schools

Since the 1990s, the Swedish school system has become increasingly more diversified. Decentralization, the introduction of private schools, the challenge of globalization and increased ethnic diversity among pupils have contributed to an increasing heterogeneity.

This project analyses the prospects for civic education in different institutional settings and contexts, in both public and private schools. Using unique survey data 1999 and 2009 we ask which effects different institutional settings have on "citizen competences", i.e. civic engagement, political efficacy, knowledge about democracy and political issues, and democratic values and tolerance.

The project breaks down into three distinct but interrelated parts. The first deals with changes over time in young Swedes' civic competences. The second sub-project focuses on the way and conse-

quences when controversial issues are taught in different schools and institutional settings. The third sub-project adds a comparative perspective by analyzing similarities and differences among young people and schools in Sweden, Norway, Denmark, Finland and England.

Växande institutionell differentiering

Den svenska skolan har genomgått flera djupgående förändringar de senaste två decennierna.

I början av 1990-talet förändrades det svenska skolsystemets institutionella förutsättningar i grunden genom att statligt huvudmannaskap och detaljstyrning ersattes av målstyrning, decentralisering och kommunalt ansvar för skolverksamheten (Amnå 1992; Wahlström 2002). Till detta kommer bredare samhälleliga och politiska förändringar – i form av ökad kulturell mångfald och valfrihetsreformer – som också har bidragit till att ett mer diversifierat skollandskap tagit form. Detta kan delvis förstås som effekter av samhällets globalisering: den svenska skolan anpassas till en situation där de svenska elevernas kulturella bakgrund är mer heterogen än tidigare, men också där den hårdnande internationella konkurrensen i högre grad leder till en ökad specialisering (jfr Nihlfors 2008; Andersson 2008). Den nationella utvecklingen måste således relateras och värderas i förhållande till generella utvecklingslinjer som tagit form i västvärldens skolor under denna period: den internationella omstruktureringen av skolsystemet (Lindblad & Popkewitz 1999; 2000); framväxten av gemensamma evalueringar av såväl kunskapsbildning som

1 Författarna är verksamma vid YeS (Youth & Society) och Utbildning & Demokrati, Akademin för humaniora, utbildning och samhällsvetenskap, Örebro universitet. E-post: erik.amna@oru.se

olika nationella skolsystems effektivitet; och den successiva värderingsförskjutning som belagts på medborgarnivån i de post-industriella samhällena (Inglehart 1990; 1997; Inglehart & Welzel 2005). Resultatet av såväl nationella reformer som internationell påverkan är, vilket statsvetaren Jon Pierre konstaterat, att de svenska skolorna ”ser betydligt mer olika ut i olika kommuner idag, än de gjorde när skolpolitiken var centraliserad och regelstyrd” (Pierre 2007: 9).

1990-talets förändringsprocesser med avseende på skolans institutionella förutsättningar har inte avstannat. Den borgerliga regering som tillträdde 2006 inledde omgående ett omfattande reformeringsarbete av utbildningsväsendet, med ambitionen att förena målen effektivare resursanvändning, ett förbättrat utfall, samt att ge lärare, elever och föräldrar ett ökat inflytande över skolans verksamhet. En nästan bortglömd fråga är dock vilka effekterna har blivit för *eleverna som demokratiska medborgare*.

En statlig eller centralt styrd skola eftersträvar lika standard och enhetlighet. Denna typ av mål fungerar dock inte i en decentraliserad institutionell kontext. Huvudargumenten för decentralisering är istället lokal anpassning, specialisering, mångfald och lokalt självbestämmande, vilket i regel medför att olikheter av olika slag uppkommer – och bejakas (jfr Benich-Björkman 2003). Det har emellertid hävdats att den svenska skolpolitiska debatten inte vill lätsas medveten om konsekvenserna av de institutionella val som ligger till grund för dagens skola: ”Från centrala politiska institutioner understryker man fortfarande att likvärdighet är ett högt prioriterat utbildningspolitiskt mål – fastän man saknar de politiska och institutionella förutsättningarna för att kunna genomföra eller upprätthålla sådan likvär-

dighet” (Pierre 2007: 13). Frågan är vad dessa förändringar har för betydelse för elevernas samhällsengagemang, kunskaper, värderingar, tolerans och respekt för kulturella olikheter: förmår den svenska skolan att forma demokratiska medborgare på lika villkor? Speciellt intressant blir det att undersöka framväxten av fristående skolor och deras betydelse i jämförelse med kommunala skolor och mer generell betydelsen av olika institutionella sammanhang (exempelvis skolor i områden med olika socioekonomiska förhållanden) för elevers politisk-moraliska förhållningssätt.

Specifika mål

Detta forskningsprojekt, vilket leds av Erik Amnå och Tomas Englund och inkluderar såväl statsvetare som pedagoger vid Örebro universitet, syftar till att undersöka den institutionella karaktären i olika kommunala och fristående skolor i Sverige och vad dessa karaktärer har för effekter på elevernas ”medborgarkompetens”: deras samhällsengagemang, kunskap om samhällsfrågor, politiska självtilit, samt värderingar om demokrati och tolerans. Den grundläggande forskningsfrågan undersöks genom tre tematiska delprojekt, som fokuserar på *tiden* (förändringen över tid med avseende på elevernas medborgarkompetens), *djupet* (skol- och klassrumsstudier) samt *bredden* (den svenska skolan i ett internationellt jämförande perspektiv). Med den kombination av ansatser som projektet representerar kan således förändringen i svenska skolor som institutioner och deras betydelse för eventuella grundläggande skillnader i elevers ”medborgarkompetens” och politisk-moraliska förhållningssätt analyseras ingående.

Områdesöversikt

Det finns en omfattande forskning om medborgarnas värderingar, attityder och politiska deltagande (jfr Amnå 2008; Esaiasson & Westholm 2006; Teorell & Westholm 1999). Det finns också en betydande pedagogisk forskning om utbildning och demokrati koncentrerad till ”utbildning som institution och denna institutions möjligheter och förutsättningar att bidra till demokratis bevarande och fördjupning. De senaste årens utveckling visar på ett forskningsfält i stark expansion när det gäller studiet av skolans demokratifostrande och medborgarskapande funktion” (Ekman & Todosijevic 2003: 40). Det finns vidare en viktig internationell statsvetenskaplig och utbildningsvetenskaplig litteratur om skolan som en demokratifostrande arena som betonar att en skolmiljö präglad av mångfald, öppenhet och samtal har stor betydelse för elevernas möjligheter att utveckla demokratiska och toleranta värderingar och förhållningssätt (Gutmann & Thompson 1996; Englund 2003; Milner 2002; Rubin & Giarelli 2008; Torney-Purta et al. 2001). Den utvecklingspsykologiska forskningen om ungdomars anpassning i samhället är inte mindre omfattande (Flanagan 2003). Vidare är ungdomars utveckling av socialt kapital en växande forskningsgenre (Stolle & Hooghe 2004).

Den tidigare forskningen om ungdomar, politisk socialisation, politiskt deltagande och tillägnet av demokratiska värderingar har dock vissa begränsningar. Det finns inte särskilt många empiriska studier som är inriktade på elevernas medborgarorienterade kunskaper (jfr Ekman 2007; Ekman & Todosijevic 2003; Torney-Purta et al. 2001). Almgrens doktorsavhandling (2006) som baseras på den svenska delen av den internationella *Civic*

Education-studien (jfr nedan) är dock ett undantag: här görs en omfattande empirisk analys av svenska grundskoleelever. Samtidigt är också Almgrens studie i behov av en uppföljning: det har gått 10 år sedan hennes empiri samlades in. Vidare saknas empirisk forskning grundad på institutionella analyser av skolan av det slag som vi avser att utföra (jfr nedan), där målet är att jämföra konsekvenser för politisk socialisation beroende på skolform – kommunal respektive fristående skola – samt variationer inom respektive form, och där konsekvenser för såväl elever som lärare belyses.

Projektbeskrivning

Detta projekt vill i ljuset av ovanstående bidra med ny kunskap om den svenska skolan och effekterna av dess olikartade institutionella karaktärer i relation till det demokratiska uppdraget. I det följande beskrivs projektets empiriska grund, dess teoretiska utgångspunkter och olika delprojekt.

Projektets empiriska grund

Empiriskt kommer projektet att bygga på helt ny data från en internationell undersökning om skolelevers kunskaper om och attityder till demokrati och samhällsfrågor: *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS), vilken genomförs av *International Association for the Evaluation of Educational Achievement* (IEA). Projektet har här tillgång till ett unikt datamaterial om skolan som förmedlare av medborgarkompetenser. ICCS-undersökningen från 2009 är en direkt uppföljning till den IEA-studie (*Civic Education Study*) som exempelvis Almgren (2006) bygger på. Projektet utgår från dessa data med fördjupade empiriska studier grundat på ett urval

av skolor utifrån skolkontext, lärarprofession och skolklassernas sammansättning i syfte att belysa hur man i olika skolor hanterar kontroverser och bemöter olikheter och skillnader mellan elever.

ICCS är den tredje i raden av IEA-undersökningar om samhällsfrågor – den första genomfördes på 1970-talet och den andra 1999/2000. Datainsamlingen skedde hösten 2008 och våren 2009 i 39 länder i världen. Målgruppen för ICCS är elever i skolår 8. För Sveriges del är Skolverket deltagande part, och här har man beslutat att även inkludera skolår 9 i undersökningen. Vår forskargrupp, som samarbetar med Skolverket, har tillgång till ICCS-materialet. Tidigast från vintern 2010/2011 blir samma material tillgängligt för hela forskarsamhället.

ICCS består av fem olika enkäter: en skolenkät riktad till skolledare, en lärarenkät ställd till ett antal lärare på varje deltagande skola, samt tre formulär som eleverna besvarar – ett kunskapstest, en attitydenkät samt en regional enkät. Vi kommer framförallt att analysera svenska elevdata, men kommer även att göra analyser utifrån skol- och lärarmaterialet, samt göra internationella jämförelser. Det svenska materialet har särskilda styrkor. Dels har man i Sverige valt att göra en tilläggsmodul som innefattar ytterligare intressanta samhällsperspektiv (bland annat om inflytande i skolan och identitet), dels kommer det svenska materialet att kopplas till registerdata från SCB. Därigenom kommer projektet att ha möjlighet att använda gedigna socioekonomiska data som kompletterar bilden av svenska skolors elevsammansättning, om bland annat deras hemförhållanden och boendesituation. Ett representativt urval av svenska skolor ingår i ICCS-undersökningen. För att möjliggöra analyser av olika typer av skolor har fristående skolor och skolor i

invandrartäta områden översamplats, vilket är betydelsefullt för detta projekt, där etnisk och social bakgrund utgör viktiga bakgrundsvariabler. Sammantaget deltar 169 skolor, 338 klasser och cirka 7800 elever i den svenska undersökningen. Projektet kommer utöver ICCS och SCB-materialet dessutom att samla in kompletterande data (jfr nedan).

Projektets teoretiska utgångspunkter

Teoretiskt knyter projektet an till forskningen om politisk socialisation såväl som till institutionell teori. Politisk socialisation kan allmänt förstås som den process där unga människor utvecklar en ”medborgaridentitet”, olika politiska och samhällsliga förhållningssätt och kompetenser (Jennings 2007). En central fråga i detta sammanhang är skolans roll som politisk socialisationskontext.

Det demokratiska samhället bygger ytterst på tanken om alla människors lika värde och den logiskt följande uppfattningen om att alla människor därför bör ha samma rättigheter och möjligheter att påverka gemensamma angelägenheter (Dahl 1989). Vårt samhälle präglas emellertid av sociala, kulturella och ekonomiska ojämlikheter: unga människor på väg ut i vuxenlivet har olika förutsättningar att möta utbildningssystemet och arbetsmarknadens krav beroende på hemförhållanden, etnisk bakgrund och könstillhörighet. Tidigare forskning visar att sådana socioekonomiska skillnader har stor betydelse för människors samhällsengagemang, tilltro till sina egna förmågor eller upplevda utanförskap (Verba, Schlozman & Brady 1995).

Om den svenska välfärdsstatens institutioner inte förmår att socialisera unga människor på lika villkor, kommer ojämlikheter i utgångsläget att reproduceras.

Skolan är den offentliga institution som representerar det första obligatoriska mötet med den svenska välfärdsstaten för en ung medborgare. I jämförelse med andra institutioner har skolan tilldelats ett alldeles särskilt ansvar för att främja lika förutsättningar samt att utveckla demokratiska kunskaper och värderingar (Lpo 94). Frågan är dock dels vilken roll skolan kan ha för att ”kompensera” för en resurssvag bakgrund, men dels också vad skolans allt tydligare organisatoriska mångfald får för effekter på elevernas tillägnande av demokratiska värderingar och medborgarkompetenser (jfr Johansson Heinö 2009). En ”likvärdig” skola, har som aktuell pedagogisk forskning påvisat, getts mycket olika utbildningspolitiska uttolkningar under senare tid (Englund & Quennerstedt 2008), men innebär inte att alla ska ”bli lika”. Dock handlar likvärdighet om den mycket viktiga uppgiften att ge alla elever lika god grund för att självständigt kunna ta ställning till sin medborgaridentitet och göra självständiga val om sitt samhällsengagemang (jfr Ekman 2007; Eriksson 2006).

Projektet knyter även an till institutionell teori, och den tes som framkommer i de senaste årens forskning om välfärdsstatens institutioner och medborgarnas förhållningssätt till det demokratiska politiska systemet: det är i mötet med välfärdsstatens institutioner som preferenser och förhållningssätt formas. Så till exempel har studier visat att universalistiska välfärdsarrangemang (”lika för alla”) tenderar att vara gynnsamma för medborgarnas förtroende för den demokratiska staten, medan möten med behovsdiskriminerande eller partikularistiska institutioner tenderar att underminera medborgarnas systemtilltro (Kumlin 2004; Kumlin & Rothstein 2005; jfr Englund 2009).

Tre delprojekt

Projektet löper under en treårsperiod, med start i januari 2010, och består av tre relaterade men distinkta delprojekt, som fokuserar på *tiden* (förändringen över tid), *djupet* (skol- och klassrumsnivån) samt *bredden* (den internationella jämförelsen). De tre delprojekten knyts samman av projektets övergripande forskningsfråga och empiriska förankring i IEA:s ICCS-data.

De tre delstudierna kommer därutöver i varierande utsträckning att bygga på data som samlas in till varje projekt. Varje delprojekt utvecklar även ur de gemensamma utgångspunkterna sina specifika teoretiska ramverk.

Delprojekt 1: Tiden – mot ökad ojämlikhet?

Det första delprojektet, vilket leds av universitetslektor, fil. dr Cecilia Arensmeier [Eriksson], undersöker förändringen över tid i elevernas tillägnande av medborgarkompetenser i olika typer av fristående och kommunala skolor. Projektet styrs av den som hypotes formulerade föreställningen att det allt mer diversifierade skolandskapet i Sverige under de senaste årtiondena också har medfört ett allt mer diversifierat utfall på individnivån: skolan fostrar inte medborgare på lika villkor, utan elever lämnar skolorna idag med allt större skillnader beträffande kompetenser, kunskaper, värderingar och politisk självtillit. Delprojektet avser att undersöka vilka mönster som utkristalliserar sig i detta avseende, dels i jämförelsen över tid, men också i jämförelsen mellan olika skolformer.

Empiriskt bygger delprojektet på analyser av IEA:s *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS) från 2009 och den tidigare *Civic Education Study* från

1999. Delprojektet tar sin direkta utgångspunkt i en av de få tidigare svenska analyserna av IEA-materialet från 1999 (Almgren 2006; jfr Amnå & Zetterberg 2009). Almgren visar i sin undersökning att socioekonomiska faktorer, som föräldrarnas utbildningsnivå, har stor betydelse för elevernas medborgarkompetens. Barn till högt utbildade presterar bättre. Hon konstaterar dock även att skolkontexten har en självständig inverkan på elevernas resultat. Almgren talar i sin undersökning inte specifikt om institutionella faktorer, men undersökningens variabler på skolkontextområden kan likväl uttryckas som exempel på institutionell variation. De kontextvariabler som uppmärksammas är dels *elvsammansättningen* (etnicitet och föräldrarnas utbildningsnivå) och *skolans huvudmannaskap* (kommunala respektive fristående skolor), här kallade *externa institutionella faktorer*, samt demokratiska inslag i skolan, här benämnda *interna institutionella faktorer*.

För de externa institutionella variablerna konstaterar Almgren att skolkontexter som kännetecknas av en hög andel elever med invandrarbakgrund och/eller där föräldrarnas utbildningsnivå är låg – så kallade ”lågstatusskolor” – inverkar negativt på elevernas resultat på kunskapstester, rent generellt. En svagare effekt kan också konstateras av huvudmannaskap, där elever på fristående skolor har något högre resultat även vid kontroll för den egna bakgrunden (Almgren 2006: 178–180).

När det gäller de interna och demokrati-relaterade institutionsvariablerna, har Almgren (2006) analyserat i vilken mån *upplevt inflytande* respektive *klassrumsklimat* inverkar på elevernas kunskapsnivå i IEA:s tester. Almgren visar att klassrumsklimatet samvarierar med resultatet. Ett deliberativt klassrumsklimat som bedöms

vara öppet och tolerant tycks medföra bättre ”medborgarkunskaper” hos eleverna, oaktat deras bakgrund. När det gäller inflytandemöjligheterna är mönstret omvänt: där eleverna upplever att de kan påverka i hög grad är kunskapsnivåerna lägre, även vid kontroll för individuella bakgrundsfaktorer. Externa kontextvariabler – elvsammansättningen med avseende på etnisk bakgrund och föräldrarnas utbildningsnivå, samt skolans huvudmannaskap – och interna kontextvariabler av demokratisk karaktär inverkar samtidigt också på varandra.

Detta delprojekt avser att följa upp Almgrens undersökning: genom att relatera de tidigare resultaten till ICCS-materialet från 2009 har projektet möjligheter att värdera effekterna av den allt mer diversifierade skolan på de svenska elevernas ”medborgarkompetens”.

Delprojekt 2: Djupet – skolornas institutionella karaktär?

Det andra delprojektet, som leds av docent Carsten Ljunggren, fördjupar det första delprojektet genom att undersöka om skillnader i skolornas ”institutionella karaktär” kan förklara skillnaderna i elevers medborgarkompetens, med särskild fokus på deras sätt att tänka och handla i politisk-moraliska frågor (jfr Ljunggren 2008). Delprojektet är upplagt som en djupstudie av ett urval av kommunala och fristående skolor och skolklasser i Sverige som skiljer sig åt med avseende på en rad institutionella förutsättningar. Skolans ”institutionella karaktär” uppfattas som bestämd av följande konstituerande variabler: lärarprofessionens villkor och utövande; skolklassernas sammansättning; skolkontext (organisatorisk, ekonomisk och ideologisk grund); samt utbildningens explicita och implicita innehåll.

Delprojektet ges en övergripande teoretisk inramning utgående från begreppen *tolerans* och *solidaritet*, vilka avser fånga avgörande skillnader i olika skolors och skolformers arbete med politisk-moraliska frågor i undervisningen. Detta begreppspar kan också relateras till den politisk-filosofiska diskussion som pågått under en längre tid med företrädare som exempelvis Axel Honneth, Will Kymlicka och Charles Taylor. Dessa kommer att tjäna som teoretisk bakgrund till delprojektets analysram som syftar till att förstå institutionella skillnader mellan och inom olika skolformer ifråga om tänkande och handlande i politisk-moraliska frågor. En ytterligare teoretisk inramning utgörs av den forskning som internationellt benämns *teaching controversial issues* och som har en minst trettioårig historia (Long & Long 1975; Hill & Colin 1984; Stradling 1984; Dewhurst 1992; McLaughlin 2001).

Hypotetiskt utgår delprojektet från att demokratin och det demokratiska system som skola och utbildning är en del av har förändrats under de senaste decennierna på ett sätt som skapar konflikter och spänningar mellan grupper och individer. Det finns teoretiska skäl att anta att *tolerans* (baserad på en pluralistiskt sammansatt historia/identitet) är det begrepp som i första hand kan sammanfatta skolor med heterogen elevsammansättning, eftersom den utmaning och konfliktpotential som finns här i stor utsträckning kan relateras till en ökad mångfald på elevnivån. I klassrummet möts allt fler kulturer, traditioner, erfarenheter och värderingar, samtidigt som skolan har uppgiften att formulera en gemensam värdegrund.

I många fristående skolor finns det på motsvarande sätt fog för att anta att begreppet (grupprelaterad) *solidaritet* (baserad på en delad historia/identitet) bättre fångar kärnan i den faktiska verksamhe-

ten. I friskolornas klassrum är mångfalden per definition mindre påtaglig, och det kan istället finnas stora likheter bland eleverna med avseende på kulturell, språklig eller etnisk bakgrund, med likheter i grundläggande värderingar och moraliska förhållningssätt. Delprojektet avser dock att testa hållbarheten i båda dessa antaganden empiriskt, genom att undersöka hur man i olika skolor och klassrum arbetar med att hantera konflikter och bemöta olikheter och skillnader mellan elever. Den fördjupade empiriska analys som blir möjlig att göra utifrån ett antal hypotetiskt antagna utgångspunkter om institutionell karaktär grundas på ett urval av skolor med hänsyn tagen till skolkontext, lärarprofessionen och skolklassernas sammansättning. Mot dessa bakgrunder görs en analys (dokumentstudier, intervjuer, deltagande observation) av utbildningen med avseende på om och i så fall hur denna medför skilda medborgerliga kompetenser hos eleverna.

Urvalet av skolor syftar dels till att på förhand kunna differentiera mellan olika institutionella karaktärer i termer av olika skolformer (kommunala skolor/fristående skolor) vilket är möjligt genom ICCS-materialet, dels att differentiera mellan hög- och lågpotentiella institutionella karaktärer med hänsyn till politisk-moraliska kontroverser utifrån enkätmaterialet (för elever, lärare och skola) och utifrån den socioekonomiska kontextualisering som SCB:s registerdata erbjuder. Det bör noteras att delprojektets fokus utgörs av skolornas institutionella karaktär, vilket medför att även om intervjuer med enskilda elever, lärare och skolledare ingår, är individdata underordnad den institutionella analysen.

Målsmän kommer att informeras om elevers frivilliga deltagande, och projektet följer i övrigt Vetenskapsrådets etiska

principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning.

Delprojekt 3: Bredden – den svenska skolan i ett internationellt jämförande perspektiv

Det tredje delprojektet, vilket leds av docent Joakim Ekman, placerar den svenska skolan och de svenska skolelevernas medborgarkompetenser i relation till elever i andra länder, dels i en bred jämförande undersökning, och dels i en fokuserad jämförelse mellan Sverige, Norge, Finland, Danmark och Storbritannien (England).

Den breda jämförelsen – som också bygger på ICCS-materialet – ser på variationen i elevernas medborgarkompetenser i relation till en rad makrofaktorer på ländernivå: politiskt deltagande på aggregerad nivå; sekulär individualism vs traditionell kollektivism (jfr Inglehart & Welzel 2005); demokratistöd och systemtilltro på aggregerad nivå (jfr Norris 1999); landets demokratiska utveckling mätt genom olika index (Economist 2007; Freedom House 2009); utbildningssystemets karaktär (mätt via läskunnighet i befolkningen, offentliga satsningar på utbildningssystemet och olika slags internationella kunskapsmått); samt ländernas socioekonomiska utveckling (mätt via BNP-mått samt UNDP:s HDI-mått).

Genom att se på hur elevernas medborgarkompetenser och demokratiska attityder samvarierar med denna typ av makroinstitutionella förutsättningar, får vi en vidare förståelse av skolans möjligheter att verka som autonom aktör. Tidigare studier av IEA-materialet indikerar att elevernas medborgarfärdigheter inte är helt styrda av de yttre förutsättningarna, utan att skolan också i ett land med en relativt

sett ”ogynnsam” politisk kultur (jfr Norris 1999) kan fostra demokratiskt kompetenta medborgare (jfr Torney-Purta et al. 2001). Den breda internationella jämförelsen följs i ett andra steg upp av en fokuserad jämförelse av fem etablerade demokratier i norra Europa: Sverige, Norge, Finland, Danmark och England. Här fördjupas jämförelsen till att även innefatta effekterna av olika skolformer – motsvarande kommunala skolor och fristående skolor – i de olika länderna. På så vis möjliggörs en replikering av resultaten från den svenska undersökningen.

Nationellt och internationellt samarbete

Det planerade projektet har tillgång till en ypperlig forskningsmiljö vid Örebro universitet, dels i form av den nybildade forskningsgruppen *Youth & Society* (YeS), finansierad av Riksbankens Jubileumsfond (2009–2015) genom programmet *Political Socialization and Human Agency* vilket koordineras av professor Erik Amnå, dels i form av den utbildningsvetenskapliga forskningsmiljön *Utbildning & Demokrati* ledd av professor Tomas Englund. Båda dessa grupper har stark förankring i internationella forskningsnätverk. Det ska även noteras att sedan 2007 samarbetar statsvetare och pedagoger vid *YeS* och *Utbildning & Demokrati* och har Skolverkets uppdrag att garantera ICCS-undersökningens vetenskapliga förankring.

Referenser

- Almgren, E., 2006. *Att fostra demokrater. Om skolan i demokratin och demokratin i skolan*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Amnå, E., 1992. ”Decentraliseringens effekter – vinnare och förlorare”, i S Selander, red, *Forskning om utbildning* Stockholm: Symposion.

- Amná, E., 2008. *Jourhavande medborgare – samhällsengagemang i en folkerörelsestat*. Lund: Studentlitteratur.
- Amná, E. & P. Zetterberg, 2010. "A Political Science Perspective on Socialization Research: Young Nordic Citizens in a Comparative Light", i C. Flanagan, L. Sherrod, J. Torney-Purta, red., *Handbook of Research on Civic Engagement in Youth*. New York: Wiley & Sons.
- Andersson, T., 2008. *Globaliseringen och den högre utbildningen*. Underlagsrapport nr 10 till Globaliseringsrådet. Stockholm: Regeringskansliet.
- Bennich-Björkman, L., 2003. "Skoleffekter och skoleffektivitet: Exemplet Navestadsskolan", i A. Persson, red., *Skolkulturer*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahl, R., 1989. *Democracy and Its Critics*. New Haven & London: Yale University Press.
- Dewhurst, D., 1992. "The Teaching of Controversial Issues", *Journal of Philosophy of Education* 26 (2), 153–163.
- Economist*, 2007. Economist Intelligence Unit's Index of Democracy.
- Ekman, J. & S. Todosijevic, 2003. *Unga demokrater. En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Ekman, T., 2007. *Demokratiska kompetens: om gymnasiet som demokratiskola*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Englund, T., 2003. "Skolan och demokratin – på väg mot en skola för deliberativa samtal?" i B. Jonsson & K. Roth, red., *Demokrati och lärande. Om valfrihet, gemenskap och övervägande i skola och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Englund, T., 2009. "The General School System as a Universal or a Particular Institution and Its Role in the Formation of Social Capital", *Scandinavian Journal of Educational Research* 53 (1), 17–33.
- Englund, T. & A. Quennerstedt, red. 2008. *Vadå likvärdighet? Studier i utbildningspolitiska språkavvändning*. Göteborg: Daidalos.
- Eriksson, C., 2006. "Det borde vara att folket bestämmer". *En studie av ungdomars föreställningar om demokrati*. Örebro: Örebro studies in Political Science.
- Esaiasson, P. & A. Westholm, 2006. "Deltagandets mekanismer", i P. Esaiasson & A. Westholm, red., *Deltagandets mekanismer*. Malmö: Liber.
- Flanagan, C., 2003. "Developmental Roots of Political Engagement", *PS Online*, 257–261.
- Freedom House*, 2009. Freedom in the World (www.freedomhouse.org).
- Gutmann, A. & D. Thompson, 1996. *Democracy and Disagreement. Why Moral Conflict Cannot be Avoided in Politics and What Should be Done About It*. Cambridge: Belknap Press.
- Hill, S. & C. Reid, red., 1984. *Teaching Controversial Issues*. London: Edward Arnold.
- Inglehart, R. (1990) *Culture Shift in Advanced Industrial Society*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R., 1997. *Modernization and Postmodernization. Cultural, Economic, and Political Change in 43 Societies*. Princeton: Princeton University Press.
- Inglehart, R. & C. Welzel, 2005. *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence*. New York: Cambridge University Press.
- Jennings, M. K., 2007. "Political Socialization" i R. J. Dalton & H.-D. Klingemann, red., *The Oxford Handbook of Political Behavior*. Oxford: Oxford University Press.
- Johansson Heinö, A., 2009. *Hur mycket mångfald tål demokratin?* Malmö: Gleerups.
- Kumlin, S., 2004. *The Personal and the Political: How Personal Welfare Experiences Affects Political Trust and Ideology*. New York: Palgrave.
- Kumlin, S. & B. Rothstein, 2005. "Making and breaking social capital: the impact of welfare state institutions", *Comparative Political Studies* 28, 339–365.
- Lindblad, S. & T. Popkewitz, red., 1999. *Education, Governance and Social Integration and Exclusion: National Cases of Educational Systems and Recent Reforms*. Uppsala: Pedagogiska institutionen.
- Lindblad, S. & T. Popkewitz, red., 2000. *Public Discourses on Education Governance and Social Integration and Exclusion. Analyses of Policy Texts in European Contexts*. Uppsala: Pedagogiska institutionen.
- Ljunggren, C., 2008. "Det offentliga rummets princip – om kontroversiella frågor i utbildningen", *Norsk Pedagogisk Tidsskrift* 92, 314–327.

- Long, S. & R. Long, 1975. "Controversy in the Classroom: Student Viewpoint and Educational Outcome." *Teaching Political Science* 2 (April 1975), 275–299.
- Lpo 94. *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidsbemanningen*. Stockholm: Skolverket
- McLaughlin, T., 2001. "Teaching Controversial Issues in Citizenship Education", i A. Lockyer, B. Crick & J. Anette, red., *Education for Democratic Citizenship*. Hunts and Burlington: Ashgate.
- Milner, H., 2002. *Civic Literacy: How Informed Citizens Make Democracy Work*. Hannover: Tufts.
- Nihlfors, E., 2008. *Kunskap vidgar världen – Globaliseringsens inverkan på skola och lärande*. Stockholm: Underlagsrapport nr 26 till Globaliseringsrådet. Stockholm: Regeringskansliet.
- Norris, P., red., 1999. *Critical Citizens: Global Support for Democratic Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Pierre, J. 2007. "Decentralisering, styrning och värdekonflikter i skolan" i J. Pierre, red., *Skolan som politisk organisation*. Malmö: Gleerups.
- Rubin, B. C. & J. M. Giarelli, red., 2008. *Civic Education for Diverse Citizens in Global Times*. New York & London: Lawrence Erlbaum Associates.
- Stolle, D. & M. Hooghe, 2004. "The Roots of Social Capital. Attitudinal and Network Mechanisms in the Relation between Youth and Adult Indicators of Social Capital", *Acta Politica* 39 (4), 422–441.
- Stradling, R., 1984. "Controversial Issues in the Classroom" i S. Hill and C. Reid, red., *Teaching Controversial Issues*. London: Edward Arnold.
- Teorell, J. & A. Westholm, 1999. "Var det bättre förr? Politisk jämlikhet under 30 år" i E. Amnå, red., *Medborgarnas erfarenheter*. Stockholm: SOU 1999:113.
- Torney-Purta, J. et al., 2001. *Citizenship and Education in Twenty-eight Countries*. Amsterdam: IEA.
- Wahlström, N. 2002. *Om det förändrade ansvaret för skolan*. Örebro: Örebro Studies in Education.
- Verba, S., K. L. Scholzman & H. E. Brady, 1995. *Voices and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.

Universal suffrage for real? A global index of suffrage restrictions and an explanatory framework

LUDVIG BECKMAN¹

Research problem

The right to vote used to be at the heart of the struggle for democracy. According to the dominant view, the struggle was crowned with success in the West by the introduction of equal voting rights for women in Europe and by the introduction of legal guarantees for the voting rights of the black population in the United States. The prevalent view is that nearly all countries 'have adopted the rule of universal suffrage' or 'provided for universal suffrage' (Coppedge and Reinicke 1991; Vanhanen 2003).

Yet, exclusions from the suffrage remain in all democracies. As noted by Dahl and others, 'no democracy allows all adults to vote' (Katz 1996; Dahl 1982). In the midst of contemporary democracies, there are consequently a large number of people with no right to participate in national elections and with no formal representation in national parliaments. Non-citizens, non-residents, prisoners and people with cognitive impairments, are excluded from political participation in most democratic countries. Moreover, of course, young people and children are vir-

tually everywhere denied access to the ballots. These exclusions are usually perceived as self-evident and non-problematic. Nevertheless, they are increasingly contested and subject to great variation among democracies. These observations provoke questions about the nature of democratic inclusion: what does the general pattern of legal exclusions from suffrage look like and how can variation in inclusion among democracies be explained?

These questions are increasingly relevant as restrictions on universal suffrage are more and more debated and challenged. In many countries lowering the voting rights age to sixteen is under consideration, as Austria did in 2007. The right to vote for non-citizens, though still uncommon, has been introduced in local elections by a number of countries (Earnest 2006). A flow of judgments from international and constitutional courts has recently invalidated laws disenfranchising prisoners (Powers 2006). An increasing number of countries are making provisions for the right and opportunity to vote for people with intellectual disabilities (Schriner et al 1997). Voting from abroad for non-residents is allowed by many if not by all democracies (Gratschew 2007). As these examples indicate, the content of 'universal suffrage' remains contested.

It is consequently highly relevant to improve our knowledge about the degree of inclusion among contemporary democracies and to explain the causes of its variation. It has been noted that the voting rights age is more often lower in old democracies compared to more recent democracies (Massicotte et al 2004). It can further be observed that universalist welfare states, such as Canada and Sweden, are among the few countries allowing prisoners and people with cognitive im-

¹ Ludvig Beckman är verksam vid Stockholms universitet.
E-post: ludvig.beckman@statsvet.su.se

pairments to vote. The intriguing question to be asked is, then, if there is a robust correlation, even causal relationship, between the type of political and social institutions and the degree of democratic inclusion?

Purpose and outline of the project

Surprisingly, even remarkably, the state of inclusion among contemporary democracies has never before been the subject of systematic empirical analysis of a kind that permits for ranking and testing of explanatory hypothesis. The reason for the lack of attention to the subject may be the result of the fact that suffrage restrictions are considered mostly ‘marginal’ and are not indexed in comparative rankings of democracy. The purpose of the present project is to remedy this extraordinary gap in current research on democratization. To this end the project seeks to answer fundamental descriptive and explanatory questions: How can contemporary democratic systems be ranked in terms of democratic inclusion? What explains variation in inclusion among democracies?

In order to answer these questions a new dataset is construed that gives quantitative scores along five distinct dimensions of suffrage exclusions. Building the dataset enables us to make simple descriptive inferences about the relative state of democratic inclusion among all “electoral democracies” from 1972 to 2009. The ability to rank democracies from more to less inclusive, along all relevant dimensions of democratic inclusion, is in itself of great import. The index of inclusion constitutes a significant complement to existing rankings of democracy (e.g. Freedom House, Vanhanen, and Polity IV). Furthermore, the index will be an invaluable

point of reference to normative debates on the justification of current exclusions (e.g. Schrag 2004; Schriener et al. 1997; Lopez-Guerra 2004; Manza and Uggen 2006).

In addition, the dataset will include data on institutional and aggregative properties of the cases under study. The data will be collected by the use of existing sources. The dataset created will allow for testing of various hypotheses about the connections between fundamental features of political systems, such as the fairness of elections or the protection of political liberties, and the extent to which the right vote is extended to the groups under consideration. The result will be new insights into the mechanisms explaining the opportunities for political participation offered for society’s least advantaged, namely young people, prisoners, people with intellectual disabilities, non-citizens and non-residents.

The research field

Previous research of relevance includes quantitative measures of democracy, descriptive studies of suffrage rules and attempts to explain the development of democratic institutions.

Comparative research on democratization is dominated by attempts to construe quantitative indices of democracy that allow for cross-country comparison and frequently also for comparison over time. These indices reflect a number of controversies concerned with the operationalization of the concept of democracy and, for example, the dichotomous or graded nature of the entities to which it refers (Bollen and Jackman, 1989; Teorell and Hadenius, 2005). However, the most important limitation in this context is that virtually no index takes into account the variety

of exclusions that persist. Indeed, the predominant view appears to be that ‘universal suffrage’ is compatible with ‘the usual exclusions’ (e.g. Still 1981; Coppedge and Reinicke 1991; Hadenius, 1992). Moreover, the most influential indices of democracy in use today (such as Polity IV, Freedom House and Polyarchy) characterise suffrage in terms of a binary variable, i.e. as either “universal” or “non-existent”. Clearly, a dichotomous understanding does not capture the real variety of suffrage exclusions in democracies. In order for suffrage restrictions to be explained, a graded conception of suffrage is required.

The nature of legal qualifications for participation in national elections have previously been examined in detail (Katz 1996; Massicotte et al. 2004). The value of these studies for present purposes is nevertheless limited, for two reasons. The first is that data on voting rights restrictions is analysed either by specific countries or by specific groups. No attempt is in other words made to provide a systematic overview of differences between clusters of democratic regimes. The second reason is that these studies conceptualize restrictions at the ordinal level, with no intention of providing a ranking in terms of inclusiveness. A major contribution of the proposed research project is, then, to develop the conceptual tools that makes possible descriptions of political systems in terms of more and less inclusion.

To this date, the contribution by Pamela Paxton (2003) and her colleagues constitutes a unique exception to the paltry state of studies of inclusion. Paxton’s study construes a time series of all independent countries where inclusion is ranked from one to 100. Although the study takes into account a wide range of exclusions it does not consider qualifications based on either age, citizenship or

residence. Indeed, Paxton’s study is more sensitive to exclusions found in non-democracies (e.g. based on sex or property) than exclusions found in democracies, as it does not cover the full range of exclusions currently enforced. Moreover, the study does not attempt to explain variation in inclusion.

Explanatory frameworks of democratic inclusion are dominated by studies addressing the introduction of universal adult suffrage in the early 20th century. These studies explore variations of the same basic idea, namely that suffrage expansion is the result of increasing social pressures from excluded political and economic classes (e.g. Engerman and Sokoloff 2005; Sokoloff 2002; Przeworski 2007, and more generally: Rueschemeyer, Stephens and Stephens, 1992). The hypothesis does not appear applicable to case under study here, however. As major social and economic groups are clearly enfranchised in contemporary democracies, their organisational resources cannot explain remaining variations in the extension of suffrage. Moreover, it appears unlikely that young people, people with cognitive impairments, prisoners, expatriates and non-citizens are in general able to push for inclusion themselves. Largely, a characteristic feature of the people excluded today is the lack of the political and/or economic resources that is presumed by traditional explanations of suffrage expansions.

Research design

The aim of the descriptive part of the project is to complement existing indices of democracy by focusing exclusively on the hitherto overlooked dimension of inclusion/exclusion. Based on the dataset an index of inclusion is to be construed,

which in a single measure reflects the degree of inclusion for each particular country. The dataset will include all 'electoral democracies', currently 121 according to Freedom House (2008), and cover the years 1972 to 2008. There are three reasons for beginning in 1972. First, this is the first year when women's suffrage is the rule in all western democracies (Switzerland was the last country in 1971). Second, the 1970's and 80's provide the first examples of voting rights for the intellectually disabled and non-citizens (e.g. Sweden). Third, the Freedom House dataset of political rights and freedoms is available from 1972 and onwards.

The reason for including only countries generally recognised as democracies is that we are interested only in variations of democratic inclusion. The extent to which non-democracies display deficiencies in terms of inclusion is consequently of no relevance here. Moreover, by operationalizing 'democracy' in a minimal sense, as equal to 'electoral democracy', greater variation in the dependent variable (i.e. democratic inclusion) is introduced since the number of cases is expanded (Munck & Verkuilen 2002; Przeworski et al 2000). An additional implication of the research design is that the effects of political transitions and regime changes are ignored. By keeping the regime type constant (electoral democracy), we are unable to pose questions about the effects on inclusion of transitions from authoritarian or hybrid-regimes to democratic government. However, this is an advantage since it enables us to focus exclusively on the explanation of variation among democratic political systems and to seek explanations in their distinct features.

The conceptual framework employed in the project touches a controversial issue among students of democracy in the

sense that there is no general agreement about the meaning of 'democratic inclusion'. Some scholars argue that democracy denotes a system of institutionalised competition for political power that in effect allows for significant exclusions (Przeworski 2000). A rival view is that inclusion is a fundamental criterion of a democratic process that applies to all legally bound by authoritative decisions (Dahl 1989; cf. Held 1995). In this project the basic conceptual stipulation is made that a democratic people is more inclusive the larger the proportion of its members is granted participatory rights. This premise is not unusual among previous scholars in the field (Huntington 1989; Ross 1946; Oppenheim 1971; Lipset 1959).

The descriptive aim of the project marks a continuation of the tradition of measuring democracy (Munck and Verkuilen 2002). Many current indexes are designed as 'real-types' meaning that the highest score on the scale is near or identical to the highest score achieved by the most democratic political system (e.g. Freedom House). Others have adopted ideal-types indexes (e.g. The Economist index) where the maximum score is not necessarily achieved by any political system (see Campbell 2008). Here, an ideal-type index is introduced exclusively with regard for democratic inclusion.

At this stage, five dimensions of democratic inclusion are distinguished, relating to the nature of the legal qualifications found in electoral laws: residence, citizenship, mental status, penalty and age. These categories will be used in the coding of relevant suffrage regulations and will be further operationalized in order to permit of variation along the five dimensions. The idea is to measure degrees of inclusion (ordinal-level) on each dimension

and to create an additive index based on these scores. Thereby, each political system will receive an index value describing its degree of inclusion for each year. Though the variables are described at the ordinal-level, the implicit property measured – i.e. the inclusiveness of democracy – is clearly an interval-scale variable that may allow us to treat the index as such for certain purposes (King, Keohane, Verba 1994; Teorell and Svensson 2006).

The explanatory part of the project aims at testing several hypotheses explaining cross-national variation in democratic inclusion as described by the index. At this stage, no more than a preliminary characterization of the relevant independent variables can be offered. However, the general aim is to focus on the relative explanatory power of political institutions, rather than to employ explanations in terms of strategic actions of individual actors in transitory processes or major structural forces and conditions (Potter 1997; Vanhanen 1997; Haerpfer 2009).

One reason for this limitation is that transitory and structural explanations are usually invoked in order to account for variation in the overall “democraticness” of political systems. The present project, by contrast, is concerned with the democratic character of just a single aspect of a democratic political system. It may plausibly be expected that the factors explaining variation in the degree of democracy of political systems partly explain variation in the degree of democratic inclusion. But since inclusion represents just a single dimension of democracy it should be sufficient to investigate the extent to which variations in the degree of democracy is able to account for its variation. The major independent variable is thus the degree of democracy of the political system. The causal factors explaining how democratic

the system is can accordingly be bracketed.

The explanatory framework

The first explanatory hypothesis trades on the assumption that the idea of democracy provides greater incentives for inclusion (Taylor 1998). What may accordingly be called the “unfinished democracy project” hypothesis consists in the claim that inclusion is associated with increasing levels of democracy that is to be expected only at later stages of democratization. Thus, the overall score of democracy should be decisive in predicting variations in the extension of suffrage. The hypothesis lends support from the rich literature on democracy as a predictor of human rights protections. As has been shown by for example Davenport and Armstrong (2004) the level of democracy is decisive in understanding the relationship between democratic government and human rights violations (also Poe and Tate 1994).

The importance of the overall democracy score should not let us to ignore the possibility that some specific dimension of democracy may account for most of the explained variance. It could be, for example, that the regulation and competitiveness of political opposition provides a better explanation for the degree of inclusion than the overall ‘democracy score’ – though they are plausibly strongly correlated. The most reasonable alternative is to employ both strategies and to leave it an empirical question whether the overall score of democracy or the score on some specific dimension of democracy constitutes the most powerful explanation.

If time permits, the hypothesis should also be tested by the use of data on the introduction of universal suffrage. The idea would be to correlate current levels of in-

clusion with past achievements in granting formerly excluded groups the vote. Is there a tendency to the effect that countries that extended the franchise earlier are the same countries that are more inclusive today? This expectation is nurtured by studies predicting that stable democracies, i.e. old democracies, generally achieve higher democracy scores (e.g. Cutright 1963). Though the hypothesis clearly allows for various interpretations, one version is to compare the current ranking of inclusion with a rank by the lag of women's suffrage (year of introduction of male suffrage – year of introduction of female suffrage) in order to explore whether exclusion today is related to the exclusions of the past.

The second explanation to be investigated is the “constitutionalist hypothesis”. It builds on previous findings of the importance of judicial and parliamentary institutions for policy outcomes. Most importantly, the hypothesis is that institutions creating incentives for consensus between political actors produces ‘kinder and gentler kind of democracy’ that, in turn, facilitates the extension of the suffrage to formerly excluded groups (Lijphart 1999; cf. Lewin et al 2008). The mechanism at work here is widely debated. Moreover, the exact policy implications of consensus-oriented versus majoritarian democracies is controversial. Yet, the general picture is that proportional forms of representation and the stronger parties associated with such systems are typically more likely to generate policies incorporating the common good of a wider array of interests (e.g. Crepaz 1996). In this context, this is to mean that consensus systems are more likely to include marginalized groups and to offer a more inclusive suffrage. Other versions of the constitutionalist hypothesis should be

considered as well. For example, the significance of parliamentary versus presidential systems is a frequent theme in comparative research (Linz 1990). Also, it is a relevant issue whether the opportunities for judicial review, the power of constitutional courts and the entrenchment of bills of rights, is conducive to the protection of democratic rights or not (Dworkin, 2006; cf. Dahl 1989). At the least, these institutional variables should be controlled for in the analysis.

Both the unfinished democracy project and the constitutionalist hypothesis should be tested by reference to proximity. It is a common hypothesis that geographic proximity between political systems affects their development (Bremer 1992). It may consequently be conjectured that a more inclusive suffrage in neighbouring states is conducive to inclusion as well. This “contextual” hypothesis will be tested by coding for geographical location in the dataset.

In sum, the first hypothesis is that the degree of democracy is decisive, whereas the second hypothesis presumes that the kind of democracy is the vital factor. Hypothesis testing will be carried out using applicable multivariate techniques and relevant control variables (e.g. wealth, levels of education, inequality). The explanatory power of the widely studied development thesis is thereby controlled for although, if it is correct, it should correlate strongly with the “unfinished democracy” thesis (e.g. Muller 1988). In addition, it should be noted that the “unfinished democracy” and the “constitutionalist” thesis are not mutually exclusive. The best explanation for variations in democratic inclusion may incorporate a both the level of “democraticness” of the political system and the nature of the institutions by which democracy is practiced. However, the aim of

the project is to identify the determinants that provide the greatest explained variance and not necessarily to refute the one or the other hypothesis.

Methods

The methodological challenges of the project require a brief comment. Quantitative indexes of democracy have been criticised for being unable to represent the particular dimensions in which political systems may fail (Beetham 1999). In fact, a point of criticism against prevailing quantitative measures is exactly that they tend to ignore the subtle exclusions from the vote that are still prevalent among democracies (Munck and Verkuilen 2002; Wedeen 2004). This project avoids the objection by focusing on suffrage restrictions alone – representing a single, albeit important, dimension of democracy

As note above, data on inclusion (the dependent variable) is largely available from existing sources, including organizations such as ACE Electoral Knowledge Network information about elections, IDEA (International Institute for Democracy and Electoral Assistance) and IFES (International Foundation for Election Systems).

The democracy scores (independent variable) is available from multiple sources, including the Polity IV index, the Vanhanen index and the Freedom House index of political/civil rights and liberties. These indices provide data on the institutionalization of democracy (Polity), the extent of electoral participation (Vanhanen) and on the protection of political rights and freedoms (Freedom House). Recent findings indicate that differences between these measures are marginal except in identifi-

able and limited respects (Hadenius and Teorell, 2005).

However, it is essential to the project that “universal suffrage”, as it is customarily understood, is safely registered by the index. The defects of the Polity IV index in this respect are well documented (Wedeen 2004). A further desideratum of the data is that exclusions of the groups investigated here do not affect the democracy score since it would reduce the usefulness of the index as an independent variable in explaining exclusions. This is a point relevant to the Vanhanen index as it measures democracy by counting the proportion of the population that participates in general elections (Vanhanen 2000; cf. Hadenius 1992). Since it appears plausible to assume that the regulation of voting rights affects the rate of participation in elections, Vanhanen’s index is consequently inappropriate for explaining variation in the regulation of voting rights. In sum, it may appear as if the Freedom House index for political rights and freedoms (beginning in 1972) is the best candidate for the creation of an independent variable that reflects the level of democracy of distinct political systems.

The project makes a significant contribution to existing research on democratization by providing a comparative and global index of suffrage restrictions that has not before been attempted. By providing a more refined description of inclusion the project will deepen our knowledge about a hitherto overlooked dimension of democracy and its variation among established democracies. Most significantly, the project represents the first attempt to explain why some countries are more likely than others to include the “mute” members of society

References

- Beckman, Ludvig, 2009. *The Frontiers of Democracy. The Right to Vote and its Limits*. London: Palgrave-Macmillan.
- Beetham, David, 1999. "The Idea of Democratic Audit in Comparative Perspective", *Parliamentary Affairs*, 42(4).
- Blais, André, Massicotte, Louis and Yoshinaka, Antoine, 2001. "Deciding Who has the Right to Vote: A Comparative Analysis of Election Laws", *Electoral Studies*, 20.
- Bollen, Kenneth A and Jackman, Robert, 1989. "Democracy, Stability, and Dichotomies", *American Sociological Review*, 54(4), s 612-662.
- Bremer, Stuart A., 1992. "Dangerous Dyads: Conditions Affecting the Likelihood of Interstate War, 1816-1965", *The Journal of Conflict Resolution*, 36(2), s 309-341.
- Coppedge, Michael and Reinicke, Wolfgang, 1991. "Measuring Polyarchy", in Inkeles Alex (ed.), *On Measuring Democracy. Its Consequences and Concomitants*. New Brunswick: Transaction.
- Crepaz, Markus, 1996. "Consensus Versus Majoritarian Democracy", *Comparative Political Studies*, 29,(1), s 4-26
- Cutright, Phillips, 1963. "National Political Development: Measurement and Analysis", *American Sociological Review*, 28(2). S 253-264.
- Dahl, Robert, 1982. *Dilemmas of Pluralist Democracy*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Dahl, Robert, 1989. *Democracy and Its Critics*. New Haven: Yale University Press.
- Davenport Christian and Armstrong David A., 2004. "Democracy and the Violation of Human Rights: A Statistical Analysis from 1976 to 1996", *American Journal of Political Science*, 48(3), s 538-554.
- Dworkin, Ronald, 2006. *Is democracy possible here?* Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Earnest, David C. 2006. "Neither Citizen nor Stranger: Why States Enfranchise Resident Aliens", *World Politics*, 58(2), s 242-275.
- Engerman, Stanley L. and Sokoloff, Kenneth L., 2005. "The Evolution of Suffrage Institutions in the New World", *Journal of Economic History*, 65, 4.
- Freedom House, 2008. *Freedom in the World 2008*. www.freedomhouse.org
- Gratschew, Maria, 2007. *Voting from Abroad: The International IDEA Handbook*, Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Hadenius, Axel, 1992. *Democracy and Development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hadenius, Axel. and Teorell, Jan, 2005 "Same, Same – But Different: Assessing Alternative Indices of Democracy", paper presented at the American Political Science Association.
- Haerpfer, Christian, Bernhagen, Patrick, Inglehart, Ronald and Welzel, Christian, 2009. *Democratization*. Oxford: Oxford University Press.
- Huntington, Samuel P., 1989. "The Modest Meaning of Democracy" in Robert Pastor (ed.) *Democracy in the Americas*. New York: Holmes & Meier.
- Katz, Richard, 1997. *Democracy and elections*. New York, Oxford University Press.
- King, Gary, Keohane, Robert och Verba, Sidney, 1994. *Designing Social Inquiry*. Princeton: Princeton University Press.
- Lewin, Lief, Lewin, Barbro, Bäck, Hanna och Westin, Lina, 2008. "A Kinder, Gentler Democracy? The Consensus Model and Swedish Disability Politics", *Scandinavian Political Studies*, 31(3).
- Lijphart, Arend, 1999. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance In Thirty-six Countries*. New Haven: Yale University Press.
- Linz, Juan J., 1990. "The Perils of Presidentialism" *Journal of Democracy*, 1(1), s 51-69.
- Lipset, Seymour Martin, 1959. "Social Requisites of Democracy: Economic Development and Political Legitimacy", *American Political Science Review*, 53(1), s 69-105.
- López-Guerra, Claudio, 2005. "Should Expatriates Vote?", *The Journal of Political Philosophy*, 13(2), s 216-214.
- Manza, Jeff and Uggen, Christopher, 2006. *Locked Out. Felon Disenfranchisement and American Democracy*. New York: Oxford University Press.
- Massicotte, Louis, Blais, André and Yoshinaka, Antoine, 2004. *Establishing the Rules of the Game. Elections Laws in Democracies*. Toronto: University of Toronto Press.

- Muller, Edward N., 1988. "Democracy, Economic Development, and Income Inequality", *American Sociological Review*, 53(1), s 50-68.
- Munck, Geraldo and Verkuilen, Jay, 2002. "Conceptualizing and Measuring Democracy", *Comparative Political Studies*, 35(1).
- Oppenheim, Felix, 1971. "Democracy – Characteristics Included and Excluded", *The Monist*, 55(1), s 29-50.
- Paxton Pamela, Bollen, Kenneth A., Lee, Deborah M., and Kim, Hyojuong, 2003 "A Half-century of Suffrage: New Data and a Comparative Analysis", *Studies in Comparative International Development*, 38(1).
- Poe, Steven C. and Tate, C. Neal, 1994. "Repression of Human Rights to Personal Integrity in the 1980s: A Global Analysis", *The American Political Science Review*, 88(4), s 853-872
- Powers, William Ashby, 2006. "Hirst v. United Kingdom (no. 2): A first look at Prisoner Disenfranchisement by the European Court of Human Rights", *Connecticut Journal of International Law*, 21, s 243-95.
- Przeworski, Adam, 2007. "Conquered or Granted? A History of Suffrage Extensions", working paper, New York University.
- Rueschemeyer, Dietrich, Stephens, Evelyne Huber, Stephens John D, 1992. *Capitalist Development and Democracy*, Chicago: University of Chicago Press.
- Schrag, Francis, 2004. "Children and Democracy: Theory and Policy", *Politics, Philosophy and Economics*, 3, s 365-379.
- Schriner, Kay, Ochs, Lisa A. and Shields, Todd G., 1997. "The Last Suffrage Movement: Voting Rights for Persons with Cognitive and Emotional Disabilities", *Publius: The Journal of Federalism*, 27(3), s 75-96
- Sokoloff Kenneth L., 2002. "The Evolution of Suffrage Institutions in the New World: A Preliminary Look", in Haber, Stephen (ed.), *Crony Capitalism and Economic Growth in Latin America: Theory and Evidence*. Stanford University, Hoover Institution Press Publication.
- Taylor, Charles, 1998. "The Dynamics of Democratic Exclusion", *Journal of Democracy*, 9(4), s143-156
- Teorell, Jan and Svensson, Torsten, 2006. *Att fråga och att svara*, Malmö: Liber.
- Vanhanen, Tatu, 2000. "A New Dataset for Measuring Democracy", *Journal of Peace Research*, 37(2), s251-265.
- Vanhanen, Tatu, 2003. *Democratization. A Comparative Analysis of 170 Countries*. London: Routledge.
- Wedeen, L. 2004. 'Concepts and Commitments in the Study of Democracy' in I. Shapiro, R. M. Smith and T. Masoud (eds.) *Problems and Methods in the Study of Politics* Cambridge: Cambridge University Press.
- Zittel, Thomas och Dieter Fuchs (red.), 2007. *Participatory Democracy and Political Participation*. London: Routledge.

Globalisation and New Political Rights. The Challenges of the Rights to Inclusion, Self-Determination and Secession

LUDVIG BECKMAN – ULF MÖRKENSTAM – JOUNI REINIKAINEN¹

Purpose and research problem

Recent years have witnessed an increasing emphasis of political rights in international law and global political norms (Franck 1992; Rich 2001; Slaughter 2002). A new legal world order is arguably emerging that challenges the traditional nation-state centred understanding of political rights, as well as the legal discretion of the nation-state with respect to vital political rights (Kymlicka 2007). In membership policy, various NGO's and international organisations push for political inclusion of permanent resident non-citizens in contention with the established nation-state centred understanding of political equality. In minority policy, there is a similar trend in several states towards recognition of self-determination for indigenous peoples in discord with the traditional central political authority of nation-states. In international politics, finally, the recent recognition of the independence of Kosovo by a large number of Western states puts pressure on other states to accept a right to secession that has the po-

tential of threatening the sovereignty and territorial integrity of virtually every nation state. If these trends are further reinforced, we may actually be witnessing the nascence of new rights to inclusion, self-determination and secession. At stake here is primarily the norm that nation-states should have far-reaching discretion in interpreting and institutionalizing political rights. Indirectly, however, the trend also further erodes the *de facto* autonomy of the nation-state, which is already under strain by other forces of globalisation.

The *purpose* of this project is to investigate—empirically as well as normatively—the enforcement of the rights to inclusion, self-determination and secession.

Two research questions will structure the study. The first is descriptive and concerns the extent to which a new set of political rights have been institutionalized politically and legally by contemporary nation-states. States seem variously (un)willing to recognise them, both historically and globally, and the difference between states is in itself an important object of inquiry. To which categories of non-residents are membership rights granted? And to which minorities are the rights to self-determination and secession accorded? And which categories are not recognised as legitimate rights-claimers?

The second question is normative and concerns if and when rights to inclusion, self-determination and secession ought to be recognised. Is there a right to political inclusion in the first place, and to who should it in that case be granted? Are there any rights to self-determination and secession, and do all minorities in that case have them? These questions primarily address dominant conceptions of political equality and political rights in political theory, but they also aim to evaluate various empirical cases where these new polit-

¹ Ludvig Beckman, Ulf Mörkenstam och Jouni Reinikainen är verksamma vid Stockholms universitet.

ical rights have been either recognised or rejected.

The research field

The project is situated within the field of research on globalization in political theory, which can be divided into three major fields. The first is concerned with the consequences for national democratic institutions of increasing economic globalisation, and the main question here is to what extent national governments are still able to assert themselves as independent actors when free flowing capital puts pressure for adaptation (e.g. Held 1995). The second field is primarily concerned with the new forms of governance that emerge in a context of globalisation where supranational organizations become increasingly important for national governments. Studies of this kind include, for instance, the exploration of changes in the relative power of parliaments and governments, and the opportunities for accountability of international organizations (Dahl 1999; Barry and Pogge 2005). The third field concerns the challenge posed by globalization to traditional understandings of justice, sovereignty, political equality and human rights. The impetus among scholars engaged in this field has been either to explore new possibilities for global or trans-national forms of democracy, or to defend new conceptions of traditional state-centred conceptions of democracy (e.g. Nagel 2002; Risse 2000).

The research project presented here adds a fourth field of research on globalization by focusing the implications for the nation-state of new political rights, i.e. the rights to inclusion, self-determination and secession. Rather than being an extension of democracy that recaptures autonomy for the citizenry at a supranational level,

the political rights attended to here restrict the freedom of action of the citizenry by according prerogatives that are not directly tied to citizenship to individuals and groups. The project does not aim to present a comprehensive analysis of the globalization of political rights. It is rather concerned with a restricted number of political rights that are presumed to be vital to the new challenge.

There is a specific field of research for each of the project's three kinds of rights. The first is the research on membership rights. The citizen is the typical bearer of the right to vote in democratic countries. Yet, in times of global migration the intimate connections between citizenship and political rights is increasingly problematic. Millions of non-citizens are either permanent or temporary residents of democratic countries and are, as a result, denied the right to take part in democratic elections to national assemblies. Suffrage restrictions are ubiquitous, and a particularly prominent example is the systematic exclusion of non-citizens from the vote (Bauböck 2007; Benhabib 2001, 2004). Thus, the 'citizen gap' has attracted increasing attention (Smyth 2006; Brysk and Shafir 2002).

The second field of research of importance to this project is the literature on the right to self-determination, where the most important and elaborated contributions are found in the contemporary debate on indigenous rights. This debate can be divided into a legal and a political-theoretical debate. In the legal debate the status of and development in international law is in focus: what conventions or treaties are applicable to indigenous peoples? Closely intertwined with this approach is the discussion of the existing norms within international law, what they actually mean or ought to mean, especially the

foundational principle of self-determination (Anaya 2004; Thornberry 2002; Minde 2008). This normative dimension of the rights of indigenous peoples is elaborated further within the political-theoretical debate, since the core of that debate evolves around the question of why indigenous peoples ought to have a specific set of rights, and how self-determination can be justified (Kymlicka 1995). Could, for instance, 'indigenous peoples participate in the modern world' without losing 'their claim to self-determination' (Kymlicka 2001:126)? Another decisive topic within this debate is how the distinction between indigenous peoples and national minorities is explained and justified (Gagnon & Tully 2001). Why do indigenous peoples have an inherent right to self-determination, but not national minorities?

The third field is the debate on the right to secession. To a large extent this debate can be seen as a reaction to the dissolution processes in Yugoslavia, Czechoslovakia and the Soviet Union the last twenty years (Buchanan 1991). Up until now the debate has mostly revolved around whether a right to secession can be justified in the first place, as well as around the conditions that must be fulfilled for the right to be valid. There seems to be considerable agreement in the debate that there is a right to secession. At the same time there is also profound disagreement on the conditions that must be fulfilled, as on the relative weight of the different conditions (Lehning 1998). Three alternative grounds for secession have crystallized in the debate. The first anchors the right to secession in choice, i.e. the autonomous choice of a people on a defined territory, preferably expressed in a referendum. Here the seceding nation is regarded in analogy to the individual in liberal theory and the choice of this entity is considered

equally legitimating (Philpott 2001). The second grounds secession in the principle of nationality, more specifically in the presumption of this principle that cultural and political borders ought to coincide (Miller 1998). The third founds the right to secession in justice and considers secession legitimate if it is necessary to correct an injustice, i.e. occupation, tyranny, ethnic cleansing, etc (Buchanan 2004; Norman 2006). Here the right to secession is seen in analogy to John Locke's right of rebellion (Locke 2002).

The project: Outline, theory and methods

The project will be carried through in two steps that follow from the two research questions presented above: The first is a descriptive analysis of the standing of the rights to membership, self-determination and secession in the international community and in individual nation-states. Methodologically, this calls for a comparative approach used in all studies in the inquiry of the relationship between international law and the policies of individual states with respect to membership, secession and self-determination (Ragin 2007).

The second is a normative evaluation of these rights. This investigation will be carried out by applying normative theory to actual legal norms and policies in each of the separate studies. The point here is not primarily to evaluate empirical cases, although that will be done as well. The principal point is, rather, to make use of empirical cases for theoretical reflection and development. In all the normative investigations a constructive approach (i.e. as used in Swedish political science) will be applied (Lundquist 1993; Rothstein 1994). By using this methodological approach, the project has the ambition to contribute

to the recent international debate about the relationship between empirical and normative research (Shapiro 2002; Shapiro & Macedo 2000; Leopold & Stears 2008).

A more specific presentation of the research approach of each of the three parts of the project follows below.

The first part of the project studies the right to vote of resident non-citizens. There is a general agreement that universal and equal suffrage is everywhere in place (IDEA 2004; Vanhanen 2003; Coppedge and Reinicke 1991). However, there is much evidence that this represents an over-simplification of the true state of voting rights among democracies (Beckman 2009; Massicotte et al, 2004; Katz 1996). The literature is ripe with empirical as well as theoretical investigations of the fate of non-citizens in democracies; much less attention has been devoted to the importance of residence criteria for political rights. Long-term residence is usually required for political rights and temporary non-residence is in many places enough to disqualify a person for political rights. Why is this the case? A recent and significant contribution to this field is Joshua Carens' exploration of the right to vote of seasonal workers (Carens 2008). But the extension of residence criteria among democracies, the rationale for residence as a criterion for the right to vote, and the extent to which current norms of residence can be justified remain a forgotten field of research. Arguably, the significance of exclusions of temporary residents is greater now than ever before. The processes of globalization have radically increased mobility within and between countries (Nayyar 2002). Near 30 percent of the global world population live outside their country of birth, twice as many

as in 1970 (International Organization for Migration 2005), and global flows of refugees and asylum seekers remain important (UN Migration Report 2008). Together, these processes make temporary residence a frequent phenomenon in the world. At the same time, the conditions stipulated for participation in democratic elections largely remain identical since the time of birth of modern democracy. Political participation is the privilege of citizens and permanent residents. As a result, an increasing number of people are denied access to democratic elections in the country of residence.

The empirical task for this part of the project is, thus, to provide a systematic analysis of residence criteria among contemporary democracies. The idea is to identify the 'models of residence' by which various electoral regulations can be understood. The normative task is to explore the reasons for and against residence as a condition for political participation and how they can be justified in terms of political equality (e.g. Beitz 1989). Is the right to vote premised on obsolete conceptions of democratic participation?

The second part studies the right to self-determination, and especially the right of indigenous peoples. In September 2007, after more than 20 years of negotiations, the UN General Assembly adopted the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples. The resolution states, among other things, that "[i]ndigenous peoples have the right to self-determination", and that "the inherent rights of indigenous peoples which derive from their political, economic and social structures and from their cultures [...] ought to be recognized (art 3, 26). Thus, in capacity of being indigenous some peoples

have inherent rights, like the right to self-determination. However, the actual meaning of the right to self-determination is contested in many ways (Aikio & Schenin 2000; Castellino & Walsh 2005; Ghana & Xanthaki 2005): first, there is a difference in recognising the right of indigenous peoples' to self-determination, there are, for instance, only twenty countries that have ratified the 1989 ILO Convention No. 169 *Concerning Indigenous and Tribal Peoples in Independent Countries* (ILOLEX, International Labour Organisation 2009); secondly, in countries where the right to self-determination is recognised, there are differences in the interpretation of the meaning of self-determination, for instance, in what societal spheres—the political, economical, social or cultural—this right ought to be applied; and, thirdly, there are differences in the institutional designs in how to accommodate indigenous peoples' right to self-determination.

The empirical task for this part of the project is to provide a systematic analysis of the right to self-determination for indigenous peoples in the areas of contestation mentioned above. The idea is to identify different 'models' of interpreting the right to self-determination and various institutional arrangements to safeguard this right (see, for instance, Alfredsson 1982, 2003; Josefsen 2003; Kontos 2004; Rangan & Lane 2001). The normative task is to explore the reasons for and against the right to self-determination, and especially the justification of the distinction between indigenous peoples and national minorities. This latter distinction is of great importance, as the right to self-determination can be interpreted as a solution to the classical problem in democratic theory of permanent minorities. Without the right to self-determination, indigenous peoples,

as well as other national minorities, run the risk of being without influence on decisions made by the majority, even when the decisions severely damage the minority's traditional way of life, culture or economic development. Thus, from the perspective of the permanent minority, the democratic legitimacy tends to be undermined (Dahl 1989). Within democratic theory secession is one obvious solution (as will be discussed separately in the part on the right to secession below), often seen as too drastic, but other alternatives to the model of majority rule exist, for instance, deliberative or consensus models of democracy (Benhabib 2002; Young 2000), minority veto-rights (Young 1990), and different models of permanent minority representation (Lijphart 2008). Different ways of institutionalising the right to self-determination is thus part of an ongoing debate on different models of democracy, however, this democratic aspect and its challenge to the nation-state is seldom emphasised.

The third part of the project studies the right to secession. This project will primarily attend to the rights of minorities on seceding territories which is an aspect that has been somewhat overlooked in the debate on secession (Lehning 1998; Moore 1998). This is remarkable since the issue of rights of minorities on seceding territories is a hard case that may undermine the attractiveness of the right to secession as such and make us prone to restrict the right (Brubaker 1996). The tentative point of departure of this project is to critically scrutinize this right. The study will be carried through in two steps. The first step is an empirical investigation of the response of the international community to claims for secession the last twenty years. This investigation will empirically focus the re-

sponses of individual states to secessionist claims and will draw upon recent research on secession and international law (Kohen 2006). The point of this inquiry is to reveal patterns and trends and the question is if there is a pattern as regards the international recognition of secession, and if this pattern reflects some underlying principle that is being consistently applied. In this context, Kosovo is something of a touchstone (Raju 2003). The question raised by this case is whether Kosovo is basically similar to previous cases of secessionist claims, and the wide international recognition of Kosovo therefore is a historical anomaly that signals a paradigm shift in the view on secession, or if this particular case is indeed different from other seemingly similar cases such as Chechnya, Nagorna-Karabakh, and South Ossetia (Chorbajian 2003; Coppeters & Sakwa 2003).

The second part is a normative evaluation of the right to secession. Here a case evaluating approach will be used and theories on the right to secession will be applied in an analysis of the rights of minorities on seceding territories in different cases of secession. These case discussions will have the character of both deductive evaluations of the justifiability of secessionist claims and an inductive evaluation of the adequacy of the theoretical conditions for secession. The normative inquiry will also be linked to the study of the amount of acceptance of the right to secession in international politics (Couture, Nielsen & Seymour 1998). Is it, for instance, justifiable to recognize the independence of Kosovo but not of South Ossetia, and vice versa? The expectation is that a study of the right to secession from this point of view will shed new light on the relative weight of the different conditions for secession proposed in the

theoretical debate (Moore 1998), as well as on whether there are further conditions that must be met for the right to be valid. The working hypothesis is that an application of the conditions for secession on minorities on seceding territories will speak in favour of further conditioning the right to secession, but not of rejecting the right as such.

References

- Aikio, P. & Scheinin, M. (eds), 2000. *Operationalizing the Right of Indigenous Peoples to Self-Determination*. Åbo: Institute for Human Rights.
- Alfredsson, G., 1982. *Greenland and the right to external self-determination*. Cambridge, Mass.: Diss, Harvard University.
- Alfredsson, G., 2003. "Greenland under Chapter XI of the United Nations Charter. A Continuing International Law Dispute", in Skaale, S. (ed.), *The Right to National Self-Determination. The Faroe Islands and Greenland*. Leiden: M. Nijhoff Publishers.
- Anaya, S. J., 2004. *Indigenous Peoples in International Law*, 2nd ed. Oxford: Oxford University Press.
- Barry, C. and Pogge, T. (eds), 2005. *Global institutions and responsibilities. Achieving global justice*. Oxford: Blackwell.
- Bauböck, R. 2006. "Stakeholder Citizenship and Transnational Political Participation: A Normative Evaluation of External Voting", *Fontham Law Review*, 75.
- Beckman, L. 2009. *The Frontiers of Democracy. The Right to Vote and its Limits*, New York: Palgrave Macmillan.
- Beitz, C. 1989. *Political Equality*, New Jersey: Princeton University Press.
- Benhabib, S. 2002. *The Claims of Culture. Equality and Diversity in the Global Era*, New Jersey: Princeton University Press.
- Benhabib, S. 2004. *The rights of others: aliens, residents, and citizens*, New York Cambridge: Cambridge University Press.
- Benhabib, S., 2001. *Transformations of citizenship: Dilemmas of the nation state in the era of globalization*. Assen: Van Gorcum.

- Boréus, K. & Mörkenstam, U. (2009). See list of publications, Bilaga C.
- Brubaker, R., 1996. *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Brysk, A. and Shafir, G. 2004. "Introduction", *People out of Place. Globalization, Human Rights and the Citizenship Gap*, New York: Routledge.
- Buchanan, A., 1991. *Secession: The Morality of Political Divorce from Fort Sumter to Lithuania and Quebec*, Colo., Boulder: Westview Press.
- Buchanan, A., 2004. *Justice, Legitimacy, and Self-determination: Moral Foundations for International Law*, Oxford: Oxford University Press.
- Carens, J. 2008. "Live-in Domestic Workers, Seasonal Workers, and Others Hard to Locate on the Map of Democracy", *The Journal of Political Philosophy*, 16, 4.
- Castellino, J. & Walsh, N. (eds.), 2005. *International Law and Indigenous Peoples*. Leiden: M. Nijhoff Publishers.
- Chorbajian L. (red), 2001. *The Making of Nagorno-Karabakh: From Secession to Republic*, Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave.
- Coppedge, M. and Reinicke, W., 1991. "Measuring Polyarchy" in A. Inkeles (ed.) *On Measuring Democracy: Its Consequences and Concomitants*, New Brunswick: New Brunswick: Transaction Publishers.
- Coppieters B. & Sakwa R (red), 2003. *Contextualising Secession: Normative Studies in Comparative Perspective*, Oxford: Oxford University Press.
- Couture, J., Nielsen, K. & Seymour, M. (red), 1998. *Rethinking Nationalism*, Calgary, Alta: University of Calgary Press.
- Dahl, R., 1989. *Democracy and its Critics*. New Haven: Yale University Press.
- Franck, T. M. 1992. "The Emerging Right to Democratic Governance", *The American Journal of International Law* 86.
- Gagnon, A-G. & Tully, J. (eds.), 2001. *Multinational democracies* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Ghanea, N. & Xanthaki, A. (eds.), 2005. *Minorities, Peoples and Self-Determination. Essays in Honour of Patrick Thornberry*. Leiden: M. Nijhoff Publishers.
- Held, D., 1995. *Democracy and the Global Order*. Cambridge: Polity Press.
- International Organization for Migration, 2005.
- Josefsen, E., 2003. *The Sami and the National Parliaments: Channels of Political Influence*. Alta: Resource Center for the Rights of Indigenous Peoples.
- Katz, R. 1997. *Democracy and Elections*, New York: Cambridge University Press.
- Kohen, M. (red), 2006. *Secession: International Law Perspectives*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Kontos, A. P., 2005. "Aboriginal Self-Government in Canada: Reconciling Rights to Political Participation and Indigenous Cultural Integrity", in Castellino J. & Walsh, N. (eds.), 2005. *International Law and Indigenous Peoples*. Leiden: M. Nijhoff Publishers.
- Kymlicka, W., 1995. *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press.
- Kymlicka, W., 2001. *Politics in the Vernacular: Nationalism, Multiculturalism, and Citizenship*. Oxford: Oxford University Press.
- Kymlicka, W., 2007. *Multicultural Odysseys. Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Lantto, P. & Mörkenstam, U., 2008. "Sami rights and Sami challenges. The modernization process and the Swedish Sami movement, 1886-2006", *Scandinavian Journal of History*, Vol.33, No. 1.
- Lehning, P. B. (red), 1998. *Theories of Secession*, London: Routledge.
- Lijphart, A., 2008. *Thinking About Democracy: Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*. London: Routledge.
- Locke, J. 2002. *The Second Treatise of Government; and, A Letter Concerning Toleration*, N.Y., Mineola: Dover Publications.
- Lundquist, L., 1993. *Det vetenskapliga studiet av politik*. Lund: Studentlitteratur.
- Massicotte, L., Blais, A. and Yoshinaka, A. 2004. *Establishing the Rules of the Game. Elections Laws in Democracies*, Toronto: Toronto University Press.
- Minde, H. (ed.), 2008. *Indigenous Peoples: Self-Determination, Knowledge and Indigeneity*. Delft: Eburon.
- Moore, M. (ed.). 1998. *National Self-determination and Secession* (New York: Oxford University Press).

- Mörkenstam, U. (1999, 2004, 2005a, 2005b, 2006) See list of publications, Bilaga C.
- Nayyar, D., 2002. *Governing globalization: issues and institutions*, World Institute for Development Economics Research.
- Norman, W. 2006. *Negotiating Nationalism. Nation-Building, Federalism, and Secession in the Multinational State*, New York: Oxford University Press.
- Philpott, D., 2001. *Revolutions in Sovereignty: How Ideas Shaped Modern International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Ragin, C., 2007. "Comparative method", in *The SAGE handbook of social science methodology*. Out-hwaite, W. & Turner, S.P. (eds), 2007. London: SAGE.
- Raju T. (red), 2003. *Yugoslavia Unraveled: Sovereignty, Self-determination, Intervention*, Lanham, Md.: Lexington Books.
- Rangan, H. & Lane, M. B., 2001. "Indigenous Peoples and Forest Management: Comparative Analysis of Institutional Approaches in Australia and India", *Society and Natural Resources*, 14, 2.
- Reinikainen, J., 1999, *Right Against Right: Membership and Justice in Post-Soviet Estonia*, Stockholm Studies in Politics, 65.
- Rich, R., 2001. "Bringing democracy into international law", *Journal of Democracy* 12.
- Shapiro, I. & Macedo, S. (eds), 2000. *Designing Democratic Institutions*. New York: New York University Press.
- Smyth C., 2006. "The Right to Vote and Participate in Local Elections: Citizen's Right or Human Right?", unpublished paper, National University of Ireland, Galway Law Working Paper Series 1.
- Thornberry, P., 2002. *Indigenous Peoples and Human Rights*. New York: Manchester University Press.
- UN Migration Report, 2008.
- Young, I. M., 1990. *Justice and the Politics of Difference*. Princeton: Princeton University Press.
- Young, I. M., 2000. *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press.

Vem tar hand om barnen? En jämförande studie av samspelet mellan politik och kultur för beslutsfattande i familjen

CHRISTINA BERGQVIST – STEVEN SAXONBERG¹

Problemområde

För sju år sen kom EU-länderna överens om att barnomsorgen bör byggas ut för att europeiska familjer ska kunna förena yrkesarbete och familj. Denna politik ses som den bästa för ökat barnafödande och ekonomisk tillväxt. EU:s nuvarande ordförändeland, Tjeckien, har ifrågasatt detta mål och vill istället betona vikten av barnomsorg i hemmet och värdet av traditionella familjer. I Europa finns stora variationer vad gäller kulturella värderingar och politiska lösningar rörande familjepolitiken. Många studier undersöker dessa frågor på makronivå. Analyser på mikronivå som undersöker beslutsfattande i familjen är ovanligare. I detta projekt vill vi undersöka hur institutioner (policies) och kultur påverkar föräldrars beslut om vem som ska ta hand om barnen i Norge/Sverige och Tjeckien/Slovakien. De nordiska länderna ses internationellt som jämställdhetspolitiska förebilder, men traditionella könsmönster lever kvar. Föräldraförsäkringen utnyttjas mycket olika av kvinnor

respektive män. Kvinnor tar i regel ett större ansvar för hem och barn (Ahrne & Roman 1997; Björnberg 2002; Sundström & Duvander 2002; Ellingsaeter & Leira 2006). Även i de forna kommunistländerna fanns en offentlig barnomsorg och ett tvåförsörjarsystem. Efter murens fall ser vi emellertid exempel på införandet av en konservativ köns- och familjepolitik. På många håll monteras den offentliga barnomsorgen ned (Saxonberg 2002, 2003, Saxonberg & Sirovatka 2006a, 2006b, Saxonberg & Szelewa 2007).

Ovanstående exempel visar att politiska reformer kan påverka människors beteende, men att kulturella värderingar och föreställningar om könsroller också är betydelsefulla. Detta leder till frågan: Hur samspelar institutioner och kultur för föräldrars beslut om föräldraledighet och barnomsorg?

Teoretiska utgångspunkter, syfte och frågeställning

Syftet med detta projekt är att göra en jämförande undersökning av familjepolitikens möjligheter och begränsningar. Vi vill undersöka hur institutionella spelregler (policies) och kulturella värderingar samspelar då familjer beslutar om barnens omsorg. Hur motiverar man sina beslut om hur man i familjen delar sin tid mellan hem och arbete? Hur ser man på relationen mellan familjeomsorg och offentlig omsorg? Hur inverkar föreställningar om kön? Skulle familjer fatta liknande beslut om barnomsorg om familjepolitiken skulle ändras eller är kulturella föreställningar så starka att de skulle fatta samma beslut även om politiken förändrades? Mer precist har vi två huvudfrågeställningar:

1. Hur påverkar kulturella värderingar och existerande omsorgspolitiska

1 Christina Bergqvist är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet. Steven Saxonberg är verksam vid Institutionen för socialpolitik och socialt arbete, Masaryk University, Brno, Tjeckien.
E-post: christina.bergqvist@statsvet.uu.se

arrangemang föräldrarnas omsorgslösningar för barn i förskoleåldern?

2. Vilka omsorgslösningar skulle dessa föräldrar välja om andra möjligheter fanns tillgängliga?

Institutionella förklaringar pekar ofta på betydelsen av familjepolitiken. Enligt denna forskningsinriktning är välfärdspolitiska institutioner och politikernas vägval av stor betydelse för de beslut som fattas inom familjen (jfr. Hantrais 2004; Sainsbury 1994; 1996). Andra forskare menar, emellertid, att kulturens betydelse underskattats. De hävdar att även i två länder med liknande familjepolitiska arrangemang ser vi mycket olikartade mönster vad gäller vem som stannar hemma med barnen, hur länge och vilka barnomsorgsformer man föredrar. Familjerna påverkas av kulturella värderingar eller föreställningar om vad som anses vara accepterat beteende gällande mödrars och faders roller (Pfau-Effinger 2000; 2002). Beslut om hur och av vem barnen ska tas om hand görs med referens till moraliskt och socialt förhandlade föreställningar om vilket beteende som är "right and proper" (Duncan & Strell 2004: 42). Vi vill undersöka samspelen mellan institutionella förutsättningar och kulturella föreställningar genom att undersöka mikronivån (familjen) i några länder som vid olika historiska tidpunkter försökt genomföra familjepolitik som bryter mot traditionella könsmonster. Genom djupintervjuer med föräldrar i olika välfärdspolitiska och kulturella kontexter vill vi empiriskt undersöka hur politiskt/institutionella arrangemang och kulturella könsföreställningar interagerar och påverkar familjens omsorgsbeslut. Vi har valt två skandinaviska länder, Norge och Sverige och två länder i det post-kommunistiska Europa, Tjeckien och Slovakien (se nedan om val av fall).

Anknytning till tidigare forskning

Det finns en skiljelinje mellan dem som betonar de formella institutionernas, politikens och det politiska arvets roll (se t.ex. Rothstein 1992, Skocpol 1979, Weir & Skocpol 1985) och de som betonar samhällets generella kulturella värderingar (se Eckstein 1988, Inglehart 1997, Inglehart & Welzel 2005, Putnam 1993). Projektet avser överbrygga denna uppdelning och teoretiskt bidra till den långlivade vetenskapliga debatten och utveckla den genom empiriska studier på mikronivån, som ofta negligerats i denna forskning.

Ibland inkluderar institutionalister kulturella begrepp som "normer" i sina definitioner av informella institutioner (t ex North 1991), men vi försöker undvika detta problem genom att bara titta på formella institutioner (som tillgång till barnomsorg, utformningen av föräldraledighetspolitiken osv) i vår diskussion av politikens inflytande på vilka beslut föräldrarna fattar om barnomsorg. Samtidigt definierar vi kultur i termer av värderingar och inte normer. Mer specifikt, så definierar vi "kultur" som de kollektiva betydelsekonstruktioner som människor använder för att definiera verkligheten (Neidhard et al., 1986: 11). Dessa inkluderar kulturella värderingar och ideal. 'Kulturella värderingar' är idéer om vad som är lämpligt, bra och riktigt (Joas 1997: 32). I vårt fall filtreras individernas uppfattningar om välfärdspolitikens valmöjligheter och restriktioner genom kulturella värderingar om moderskap, faderskap och barndom (Pfau-Effinger 2004a; 2005a).

Vi vill också bidra till den feministiska diskursen om kön/genus och välfärdstaten. Genusforskarnas bidrag har visat att familjepolitiken är av central betydelse för en förståelse av olika arbetsmarknads-

och välfärdsmodeller. Könsarbetsfördelningen i hemmet hänger ihop med könsarbetsfördelningen på arbetsmarknaden (Lewis 1993, 1997; Sainsbury 1994, 1999; Saxonberg 2003). De flesta av dessa studier har på aggregerad nivå fokuserat politikens inverkan på familjens beslut om vem som ska stanna hemma. Många forskare pekar emellertid idag på att oavsett skillnader i lagar, politik och socioekonomiska förutsättningar finns i varje samhälle en genusordning som bygger på föreställningar om skillnader i kvinnors och mäns omsorgsansvar. Kulturella traditioner har, enligt denna forskning, stort inflytande på besluten om hur sådant som föräldraledighet och barnomsorgsinstitutioner utanför hemmet utnyttjas (jfr. Haas, Hwang & Rusell 2000; Pfau-Effinger 2000, 2002, Pfau-Effinger & Geissler 2002; se också Duncan 2003).

Hitills har det gjorts relativt få jämförande studier, som undersöker interaktionen mellan institutioner och kultur på mikronivå. Oftast har det rört sig om fallstudier av enskilda länder i Västeuropa. I Sverige har t.ex. Lisbeth Bekkengen (2002) intervjuat familjer om hur de valt att fördela föräldraledigheten och där funnit att kulturella värderingar är viktigare än ekonomiska och arbetsmässiga hinder för mäns beslut om att vara föräldralediga. Ahrne och Roman (1997) har gjort en omfattande studie över hur svenska familjer förhandlar om ekonomi och arbetsfördelning, men de har inte direkt undersökt de frågor vi här vill belysa. Det är dock av intresse att de fann att jämställdheten i parrelationer minskade när barnen kom. När det gäller de postkommunistiska länderna är forskningen bristfällig. Ett undantag är emellertid Hana Maříková tjeckiska undersökning om vilka fäder som utnyttjar sin rätt till föräldraledighet (2006).

Material/empiriskt underlag och metodöverbäganden

En preliminär hypotes är att trots historiska och politiska likheter inom de valda länderparen finns kulturella skillnader som kan förklara eventuella olikheter i hur familjepolitiken påverkar könsarbetsfördelningen i familjen. I mer religiösa länder förväntar vi oss att finna mer konservativa värderingar om könsroller och jämställdhet (se t.ex. Banaszak and Plutzer 1993, Wilcox 1991a and 1991b, Morgan and Wilcox 1992). Vi har valt två skandinaviska och två postkommunistiska länder, vilka genomgått långa perioder av omfattande politisk reformering på det familjepolitiska området. Dessa är Norge/Sverige och Tjeckien/Slovakien, vilka var för sig en gång varit förenade i ett land och har många historiska och kulturella likheter. Samtidigt finns inom paren också kulturella olikheter, som kan ha betydelse just för hur familjen ser på könsarbetsdelning. Sverige är mer sekulärt än Norge och Tjeckien är mer sekulärt än Slovakien. Norge brukar jämfört med Sverige ses som något mer konservativt vad gäller könsroller och Tjeckien brukar anses mindre konservativt än Slovakien (Saxonberg & Sirovatka 2006a). Om hypotesen stämmer så kommer vi att finna mer traditionella värderingar i Norge jämfört med Sverige och i Slovakien jämfört med Tjeckien.

I huvudsak har länderparen inbördes likartad familjepolitik (institutionellt lika). Trots vissa institutionella skillnader mellan Sverige och Norge finns slående familjepolitiska likheter. Båda länderna introducerade pappamånaden ungefär samtidigt och båda länderna har en försäkringsbaserad föräldraledighet som omfattar minst ett år. I Sverige är något fler barn inskrivna i förskolan, men Norge och Sveri-

ge ligger fortfarande båda i framkanten vid en internationell jämförelse. Vidare spenderar båda länderna ungefär lika mycket på barnomsorg (enligt OECD:s databas spenderar Norge 0,7 % av sin BNP på barnomsorg för barn under 3 år mot 0,8 % för Sverige).

På liknande sätt liknar Tjeckien och Slovakien varandra på familjepolitikens område. Båda länderna har sex månaders mammaledighet och sedan en längre föräldraledighet (3 år i Slovakien och 4 år i Tjeckien) som betalas som en klumpsumma (även om Tjeckien nyligen introducerade en lite mer komplicerad modell 2007 som fortfarande är baserad på klumpsummans princip). När det gäller barnomsorgspolitikerna så har barnstugor för barn under tre nästan helt försvunnit i dessa länder. Däremot går ungefär 90 % av barn i åldern tre till fem i förskolan (barträdgårdar) (Saxonberg 2003, Saxonberg & Sirovatka 2006a, b, forthcoming).

För att undersöka hypotesen och utveckla nya hypoteser vill vi göra semi-strukturerade intervjuer med föräldrapar med små barn. Dessa syftar till att få information om hur de resonerar kring frågor om vem som ska ta hand om barnen och hur de föredrar att barnen ska tas om hand innan de börjar skolan. Andra frågor som kan spegla kulturella skillnader rör sådant som när det är lämpligt för barn att börja förskolan och hur lång tid barnen bör vara där. Genom djupgående berättelser om hur de tänkte när de fattade beslut kan vi få en bättre förståelse för hur kulturella värderingar och möjligheter som politiken erbjuder dem har påverkat deras val. För att vidare undersöka i vilken grad föräldrarna påverkas av politiken kommer vi att ställa hypotetiska frågor via den s.k. vinjettmotoden där de intervjuade får svara på frågor om vilka beslut de skulle ha fattat om vissa ändringar hade gjorts i t.ex.

utformningen av föräldraersättningen. Vinjetten utformas som en kortfattad historia vilken beskriver en hypotetisk situation de intervjuade får ta ställning till. Om en mamma i Tjeckien t.ex. svarar att hon skulle kräva att pappan stannar hemma några månader om föräldrapenning ändras från att vara en klumpsumma till att vara försäkringsbaserad (så att familjen inte skulle förlora ekonomisk på att pappan är hemma), så skulle det tyda på att politiken kan spela roll för familjen. Å andra sidan om kvinnan svarar att hon inte kan föreställa sig att hennes man klarar av att stanna hemma med barnen och byta blöjor på dem, så skulle detta tyda på att kulturella föreställningar är viktigare än politik för denna familj.

Vi kommer att intervjuar omkring 30 heterosexuella par i varje lands huvudstad. Kvinnan och mannen kommer att intervjuas var för sig för att få en uppfattning om hur de skiljer sig åt i hur de argumenterar för sina val. Valet av huvudstäder motiveras av att de alla är ganska lika i storlek. Vi antar att människor i större städer tenderar att vara mer öppna, mindre traditionella och mer positiva till jämställdhet. Om vi hittar stora kulturella skillnader mellan ländernas huvudstäder så innebär det sannolikt att de skillnaderna också finns generellt sett.

Vi kommer att rekrytera föräldrarna via skolor. Genom att intervjuar föräldrar till barn i första klass kommer vi i kontakt med föräldrar som nyligen fattat konkreta beslut om barnomsorg (vem som stannat hemma, hur länge, i vilken grad de anlitar externa personer och institutioner som far- och morföräldrar, daghem, privata barnskötare – ”nannies”, barnvakt osv). För att nå föräldrar från både medelklassen och arbetarklassen kommer vi att välja skolor i olika typer av bostadsområden. Detta bygger inte på en tanke om något

statistiskt urval, men på att få fram möjliga kontraster mellan olika grupper.

För att sätta in vår studie av familjerna i sin kontext och få en översiktlig bakgrund till intervjuerna kommer vi också att analysera tidigare undersökningar om den faktiska arbetsfördelningen i hemmen, könsarbetsdelningen på arbetsmarknaden, arbetstider, barnomsorg och föräldraledighet. Med hjälp av tidigare forskning, nationella surveyundersökningar, European household panel surveys liksom data från t.ex. ILO, OECD och Eurostat kan vi jämföra våra länderpar med varandra på en aggregerad nivå. För att jämföra kulturella skillnader kommer vi att använda oss av Word Value Surveys, the European Social Survey (ESS) och International Social Survey Programme's (ISSP), speciellt de från 1994 och 2002 som inkluderade familj och kön.

Referenser

- Ahrne, G & Roman, C. 1997. *Hemmet, barnen och makten: Förhandlingar om arbete och pengar i familjen*. Fritzes, SOU: 1997:139.
- Banaszak, L A and Plutzer, E. 1993. "The Social Bases of Feminism in the European Community," *Public Opinion Quarterly* 57: 29-53.
- Bekkingen, L. 2002. *Man får välja: om föräldraskap och föräldraledighet i arbetsliv och familjeliv*. Malmö: Liber.
- Bergqvist, C. & Nyberg, A. 2002. "Welfare State Restructuring and Child Care in Sweden", in Rianne Mahon and Sonya Michel (eds.) *Child Care at the Crossroads: Gender and Welfare State Restructuring*, Routledge (US).
- Bergqvist, C. & Nyberg, A. 2001. "Den svenska barnomsorgsmodellen – kontinuitet och förändring under 1990-talet", in Marta Szebehely (ed.) *Välfärdstjänster i omvandling*. Kommittén Välfärdsbokslut/SOU 2001:52. Stockholm: Fritzes.
- Bergqvist, C. 2007. "The debate about childcare allowances in the light of welfare state reconfiguration: The Swedish Case" in Hausmann, M & Sauer, B (eds.) *Gendering the State in the Age of Globalization: Women's Movements and State Feminism in Post-Industrial Democracies*. Rowman and Littlefield.
- Björnberg, U. 2002. "Ideology and choice between work and care: Swedish family policy for working parents", *Critical Social Policy*. Vol. 22(1): 33-52.
- Duncan, S. et al. 2003. "Motherhood, Paid Work and Partnering: Values and Theories," *Work, Employment and Society*, 17 (2): 309-330.
- Duncan, S. & Strell, M. 2004. "Combining Lone Motherhood and Paid Work: the Rationality Mistake and Norwegian Social Policy," *Journal of European Social Policy* 14 (1): 41-54
- Duncan, S. 2005. "Mothering, Class and Rationality," *Sociological Review* 53 (1) 50-76.
- Ellingsaeter, A L & Leira, A (eds.). 2006. *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender Relations in Welfare States*. Bristol: The Policy Press.
- Haas, L et al. 2002. "The Impact of Organizational Culture on Men's Use of Parental Leave in Sweden" *Community, Work & Family* 5 (3): 319-342).
- Haas, L Hwang P.O, and Rusell, G. (eds.). 2000. *Organizational change & gender equity: international perspectives on fathers and mothers at the workplace*. Thousand Oaks, L : Sage.
- Hernes, H. 1987. *Welfare State and Woman Power*. Oslo: Norwegian University Press.
- Joas, H. 1997 *Die Entstehung der Werte* (Frankfurt/Main: Suhrkamp).
- Lewis, J ed. 1993. *Women and Social Policies in Europe*. Hampshire: Edward Elgar Publishing Ltd.
- Lewis, J. 1997. "Gender and Welfare Regimes: Further Thoughts," *Social Politics*, summer.
- Maňková, Hana "Rodičovská (je) pro oba rodiče?" *Trh práce v ČR*. 2006.
- Morgan, A & Wilcox, C (1992) "Anti-Feminism in Western Europe 1975-1987," *West European Politics* 15 (4): 151-169.
- Nyman, C. 1999. "Gender Equality in 'the most equal country in the world'? Money, and Marriage in Sweden," *The Sociological Review*, 47 (4): 766-793.
- Pfau-Effinger, B. 2000. *Kultur und Frauenenerbätigung in Europa. Theorie und Empirie des internationalen Vergleichs*. Opladen: Leske und Budrich.

- Pfau-Effinger, B. 2002a. Wandel wohlfahrtsstaatlicher Geschlechterpolitiken im soziokulturellen Kontext In: *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie* 41, Sonderband 'Geschlechtersoziologie', hrsg. von B. Heintz.
- Pfau-Effinger, B. & Geissler, B. 2002. "Cultural change and family policies in East and West Germany." In: Carling, A., Duncan, S., Edwards, R. (Hrsg.): *Analysing Families: Morality and Rationality in Policy and Practice*. London: Routledge.
- Pfau-Effinger, B. 2004. *Development of Culture, Welfare States and Women's Employment in Europe*. Aldershot: Ashgate.
- Rüling, A. 2005. "Shared Parenting in Germany – Egalitarian Family Arrangements in a 'Hostile Environment'?" ESPAnet 2005 conference, Sept. 2005, Univ. of Fribourg.
- Sainsbury, D. ed. 1994. *Gendering Welfare States*. London: Sage.
- Sainsbury, D. 1996. *Gender, Equality and Welfare States*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Sainsbury, D., 1999. "Gender and Social-Democratic Welfare States," pp. 75-117 in Diane Sainsbury ed., *Gender and Welfare State Regimes* Oxford: Oxford University Press.
- Saxonberg, S. 2002. "Kryzys polityki rodzinnej w postkommunistycznej," ("The Crisis of Central European Family Policy,") *Przegląd europejski*, vol. 1 no. 4, 2002.
- Saxonberg, S. 2003. *The Czech Republic Before the New Millennium* (East European Monographs/Columbia University Press).
- Saxonberg, S. & Sirovatka, T. 2006a. "Failing Family Policy in Post-Communist Central Europe," *International Journal of Comparative Policy Analysis* vol. 8, no. 2.
- Saxonberg, S. & Sirovatka, T. 2006b. "Gender Attitudes and Post-Communist Family Policy: A Comparative Study of Poland and the Czech Republic," *Marriage and Family Review*, vol. 39, no. 1/2.
- Saxonberg, S. & Sirovatka, T. (forthcoming, 2009) "Czech Family Policy: Refamilialization in the Face of Contradictory Public Attitudes" *Journal of Societal and Social Policy*, vol. 7, no. 3.
- Sundström, M. & Duvander, A-Z. 2002. "Gender Division of Childcare and the Sharing of Parental Leave among New Parents in Sweden", *European Sociological Review*, Vol. 18 No. 4, 433-447.
- Sörensen, K & Bergqvist, C. 2002. Gender and the Social Democratic Welfare Regime. Utgiven av skriftserien Arbetsliv i omvandling, Stockholm: Arbetslivsinstitutet.
- Wilcox, C. 1991a. "The Causes and Consequences of Feminist Consciousness among Western European Women," *Comparative Political Studies* 23 (4) 519-36.
- Wilcox, C. 1991b. "Support for Gender Equality in West Europe," *European Journal of Political Research* 20: 127-147.

Thick and thin constitutionalism

SVERKER GUSTAVSSON¹

A simple majority is enough to pass ordinary laws. In the case of fundamental laws, however, a good deal more is needed. Laws of this kind cannot be enacted or repealed with less than a supermajority, a referendum, multiple decisions, or the like.

This difference between ordinary and fundamental law raises the question of what is constitutionally privileged, and why. As the adherents of *thin* constitutionalism see it, only a few basic provisions ought to enjoy such a status: e.g., the rules protecting free speech and association, or the procedures setting out how parliaments are elected and governments formed. Public faith in democracy is enhanced when voters are able to choose among a wide range of social and economic policies.

For the champions of *thick* constitutionalism, on the other hand, it is the purpose to which procedures are put that is the critical thing. If legislation can be changed with a simple majority, they warn us, it tends to assume too short-term a character. In certain crucial respects, therefore, the content of policy should be privileged too.

The project has two aims. Empirically, the object is to ascertain the degree to which existing systems of government in fact conform to the precepts of thin or thick constitutionalism, and to consider

how differences may be explained. Normatively, the purpose is to take a stand on the merits of the various arguments. For both purposes, the project will make use of existing literature and available data bases.

I have derived these two research questions from my previous work on the European Union, where I have analysed the concepts of ‘accountability avoidance’ (Gustavsson 2009) and ‘transnational constitutionalism’ (Gustavsson 2010). This work has persuaded me that we confront a universal problem here. The issue we face in Europe is by no means unique. On the contrary, it is a specific instance of a general problem: how to strike a balance, when basic values are being constitutionalised, between procedure and substance.

Procedure only, or procedure and substance?

The underlying normative problem is whether a constitution ought to be procedural, impartial, and content-neutral; or whether instead it should incorporate a certain policy content, and favour certain substantive values over others. A constitution of the latter kind privileges not just certain procedures, but certain policies as well. In political terms, such a constitution is not neutral with respect to social, economic, and cultural cleavages.

Political scientists in the great tradition of Robert Dahl, Norberto Bobbio, and Giovanni Sartori have been strong proponents of thin constitutionalism. They have championed substantive neutrality, among other things on the grounds that an impartial openness to a variety of options enhances the prospects for democracy’s survival. This is a result, they contend, of the fact that a thin constitution

1 Sverker Gustavsson är professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
E-post: Sverker.Gustavsson@statsvet.uu.se

leaves little room for ‘opposition of principle’ (Kirchheimer 1957: 134 ff). If we want opposition to take a legitimate form, we should avoid a constitution “that takes it upon itself to establish policies ... preempts the popular will and tramples upon the policy-making bodies ... to which the policy decisions are constitutionally entrusted” (Sartori 1997: 200).

Three forms of thick constitutionalism

During the last twenty years, however, the alternative view – that not just procedure but substance too should enjoy constitutional privilege – has taken centre stage in the debate. The movement from thin to thick constitutionalism has mainly taken three forms:

- Many scholars have focused upon the irreversible delegation of critical powers to central banks and other regulatory agencies (Thatcher & Stone Sweet 2002; Lohmann 2006; Moran 2006; Gilardi 2008).
- Others have stressed the drive for an irreversible delegation of powers to the European suprapate (Scharpf 1999, 2009; Alter 2001, 2009; Bartolini 2005; Majone 2005, 2009).
- Still others have emphasized the global spread of judicial review and judge-made law through constitutional courts (Fate & Vallinder 1995, Holmström 1998; Ginsburg 2003, 2008; Hirschl 2004, 2008; Hilbink 2007; Ginsburg & Moustafa 2008; Woods & Hilbink 2009). To a considerable and increasing extent, these courts adjudicate whether universalized human rights and professional norms of proportionality – as opposed to the policies promulgated by parliaments – are being observed.

My research idea is to characterize, explain, and criticize this overall tendency towards thick constitutionalism, seen in relation to the precepts of thin constitutionalism. As far as I can see from the outset, I have two tasks ahead of me. One is to ascertain why thicker constitutions are actually preferred to thin ones. The other is to identify and evaluate the best available arguments for taking that normative position.

Self-restraint, insurance or hegemonic preservation?

In practice, this will entail an elucidation and critique of all three of these research literatures (all of them interesting and intellectually rich) from recent years.

When push comes to shove, I will have to take a stand on whether the constitutionalisation of policy substance is better explained and defended through an ideational analysis; or whether, instead, it is a strategic argument that furnishes the better solution to the problem. With regard to the former, the central concept will be ‘self-restraint’ (Waldron 1999, 2006; Shapiro 2002; Bellamy 2007; Bartolini 2008; Dworkin 2009). With regard to the latter explanation and motivation, the most interesting notions will be ‘hegemonic preservation’ and ‘political insurance’ (Thatcher & Stone Sweet 2002; Ginsburg 2008; Gilardi 2008; Hirschl 2008, 2009; Ginsburg & Moustafa 2008; Woods & Hilbrink 2009).

My guiding supposition will be that the arguments made when explaining and justifying the overall tendency towards thick constitutionalism – the irreversible delegation of powers to technocratic organs, the irreversible European pooling of sovereignty, and the irreversible spread of judge-made law based on universalized

human rights and professional norms – all have something in common.

What is it that constitutes the common core of all these afraid-of-the-people (Möllers 2007) positions, seen in relation to the thin constitutionalism championed by Dahl, Bobbio, and Sartori? And what accounts for the conviction of the constitutional minimalists that, provided the electorate assumes full responsibility for the entirety of social development, its maturity will grow in accordance with the task it has conquered for itself? The purpose of the project is to answer these questions.

References

- Alter, Karen J., 2001. *Establishing the supremacy of European law*. Oxford University Press.
- Alter, Karen J., 2009. *The European court's political power*. Oxford University Press.
- Bartolini, Stefano, 2005. *Restructuring Europe*. Oxford University Press.
- Bartolini, Stefano, 2008. *Taking 'constitutionalism' and 'legitimacy' seriously*. Florence: European Governance papers. Discussion paper, No. 1-2008.
- Bellamy, Richard, 2007. *Political constitutionalism*. Cambridge University Press.
- Bobbio, Norberto, 1987. *The future of democracy*. London: Polity Press.
- Dahl, Robert, 1989. *Democracy and its critics*. New Haven, Conn.: Yale University Press.
- Dworkin, Ronald, 2009 [1977] *Taking rights seriously*. London: Duckworth.
- Gilardi, Fabrizio, 2008. *Delegation in the regulatory state*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Ginsburg, Tom, 2003. *Judicial review in new democracies*. Cambridge University Press.
- Ginsburg, Tom, 2008. "The global spread of constitutional review", pp. 81-98 in Keith E. Whittington, R. Daniel Keleman & Gregory A. Caldeira, eds., *The Oxford handbook of law and politics*. Oxford University Press.
- Ginsburg, Tom & Tamir Moustafa, eds., 2008. *Rule by law*. Cambridge University Press.
- Gustavsson, Sverker, 2009. "Putting limits on accountability avoidance", pp. 35-50 in Sverker Gustavsson, Christer Karlsson & Thomas Persson, eds., *The illusion of accountability in the European Union*. London: Routledge.
- Gustavsson, Sverker, 2010. "European transnational constitutionalism: end of history, or a role for legitimate opposition?" in Elisabeth Özdalga & Sune Persson, eds., *Contested sovereignties*. London: Tauris [forthcoming].
- Hilbink, Lisa, 2007. *Judges beyond politics in democracy and dictatorship*. Cambridge University Press.
- Hirschl, Ran, 2004. *Juristocracy*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Hirschl, Ran, 2008. "The judicialization of politics", pp. 119-41 in Keith E. Whittington, R. Daniel Keleman & Gregory A. Caldeira, eds., *The Oxford handbook of law and politics*. Oxford University Press.
- Hirschl, Ran, 2009. "The realist turn in comparative constitutional politics", *Political Research Quarterly*, 62 (4): 825-33.
- Holmström, Barry, 1998. *Domstolar och demokrati*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis (= Skrifter utgivna av Statsvetenskapliga föreningen i Uppsala, 130).
- Kirchheimer, Otto, 1957. "The waning of opposition in parliamentary regimes", *Social Research*, 24 (2): 127-56.
- Lohmann, Susanne, 2006. "The non-politics of monetary policy", pp. 523-44 in Barry R. Weingast & Donald A. Wittman, eds., *The Oxford handbook of political economy*. Oxford University Press.
- Majone, Giandomenico, 2005. *Dilemmas of European Integration*. Oxford University Press.
- Majone, Giandomenico, 2009. *Europe as the would-be world power*. Cambridge University Press.
- Moran, Michael, 2006. "Economic institutions", pp. 144-62 in R.A.W. Rhodes, Sarah A. Binder & Bert A. Rockman, eds., *The Oxford handbook of political institutions*. Oxford University Press.
- Möllers, Christoph, 2007. "We are (afraid of) the people? constituent power in German constitutionalism", pp. 87-105 in Martin Loughlin & Neil Walker, eds., *The paradox of constitutionalism*. Oxford University Press.

- Sartori, Giovanni, [1994] 1997. *Comparative constitutional engineering*. Second edition. London: Palgrave.
- Scharpf, Fritz W., 1999. *Governing in Europe*. Oxford University Press.
- Scharpf, Fritz W., 2009. *The double asymmetry of European integration*. Köln: Max-Planck-Institut für Gesellschaftsforschung. Working paper 09/12.
- Shapiro, Martin, 2002. "The success of judicial review and democracy", pp. 149-83 in Martin Shapiro & Alec Stone Sweet, *On law, politics and judicialization*. Oxford University Press.
- Tate, C. Neal & Vallinder, Torbjörn, eds, 1995, *The global expansion of judicial power*. New York: New York University Press.
- Thatcher, Mark & Alec Stone Sweet, eds., 2002. *The politics of delegation. Non-majoritarian institutions in Europe* (= special issue of *West European Politics*, 25 (1):1-219).
- Waldron, Jeremy, 1999. *The dignity of legislation*. Cambridge University Press.
- Waldron, Jeremy, 2006. "The core of the case against judicial review", *Yale Law Journal*, 115 (6): 1346-1406.
- Woods, Patricia J. & Lisa Hilbink, eds., 2009. [Comparative judicial empowerment – thematic issue of nine articles], *Political Research Quarterly*, 62 (4): 745-842.

Local Peace Agreements: The Road to Peace and Democracy in KwaZulu Natal?

ANNA K. JARSTAD¹

This four-year project, funded by Riksbankens Jubileumsfond, explores the role of local actors and institutions in mitigating political violence in the South African province KwaZulu Natal. In South Africa, democracy has been introduced successfully, but the transition from apartheid was not at all peaceful. In the run-up to the first democratic elections in 1994, all major parties participated in threats and intimidation and large-scale violence raged throughout the country. After the 1994 election, political violence ceased in most regions, but in KwaZulu Natal there are still outbursts of violence, in particular in relation to elections. At the national level, the power sharing agreement played an important role in facilitating the transition from apartheid towards democratic governance. The project explores the local dynamics in KwaZulu Natal by comparing societies with different types of mechanisms for conflict management – such as local peace agreements and power sharing – and different outcomes in terms of reduction of political violence. The research includes the development of a theory on local power sharing. This project will complement previous research on national and internationally mediated power sharing agreements where former enemies agree to share power in joint government. The results of the project will be useful in improving the design and implementation of future peace missions to also improve

democratic capacity in societies shattered by war.

Introduction

Why has violence been reduced in some areas in KwaZulu Natal, while not in others? In South Africa, national power sharing paved the way for democratic rule. After the 1994 elections and after power sharing was implemented, political violence was reduced in most parts of South Africa. However, in KwaZulu Natal, outbursts of violence have continued, although at a declining level, and in particular around election periods. This project differs from most previous research on the impact of broad coalition governments including rival parties after civil strife – power sharing – because it focuses on 1) a sub-national level, and 2) a region where elections and power sharing have co-existed. The project will cover several sub-issues to enhance the understanding of why the level of political violence varies across a selection of locations, over time, in KwaZulu Natal.²

One issue concerns the role of traditional chiefs in instigating political violence and in the management of violence. In addition to the formal governmental structure, the system of chieftancy plays a political role. Especially in the rural areas in KwaZulu Natal, chiefs influence politics and local dynamics related to political violence.

Another issue regards the legacies of apartheid and the anti-apartheid struggle.

1 Docent Anna K. Jarstad är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.
E-post: Anna.Jarstad@statsvet.uu.se

2 Part of this four-year project, funded by Riksbankens Jubileumsfond, will be carried out in close collaboration with Associate Professor Kristine Höglund at the Department of Peace and Conflict Research at Uppsala University.

In addition to violence between the apartheid regime and the majority population, groups associated with different black political movements were engaged in violence against each other. The communities became divided and the polarization still remains in many places. The relation between the political parties ANC and IFP (Inkatha Freedom Party), is key to understand why voters, activists and politicians have been targeted to a higher extent in KwaZulu Natal compared to the rest of the country.

A third issue concerns the experience of national and local power sharing. ANC has been the dominant political party since the first democratic elections in 1994. The degree of tolerance of political diversity, as well as the mechanisms for checks and balances on the hegemonic party, are issues of relevance for understanding why the level of political violence has been high in South Africa in general, and can also contribute to the explanation to why political violence still is relatively common in KwaZulu Natal, compared to other parts of the country. Power sharing at the provincial government continued in KwaZulu Natal also when it was abolished in the rest of the country. In addition, there are local peace agreements written in the spirit of power sharing.

What motivates this study?

Power sharing has come to the forefront as the most plausible form of governance in unstable states. In Kenya and Zimbabwe, power sharing was introduced after contested election results and large-scale violence. In Bosnia and Herzegovina and in Kosovo, power-sharing arrangements were installed after violent armed conflict. In Burundi, permanent power sharing ensures that both Tutsi and Hutu are represented in government. In South Africa, a

period of transitional power sharing paved the way for majoritarian democracy after apartheid. These cases show that power sharing can be instrumental in peace processes. Guaranteed political power through a power-sharing arrangement often provides an incentive for armed groups to transform into political parties (Darby 2006; Höglund 2008; Söderberg Kovacs 2007; Stedman 1997). In addition, there exist few other options to avoid continued violence in the short term. International and domestic pressure to stop the killings often contributes to an allocation of political positions under a transitional form of power sharing.

In spite of its popularity, power sharing seldom solves all issues at stake, and these states continue to be unstable. While such power sharing settles the immediate contest over political power, several scholars and practitioners have pointed to problems in the longer term (e.g. Hoddie and Hartzell 2003; Jarstad 2001; Jarstad & Sisk 2008; Jarstad & Nilsson 2008; Paris 2004; Roeder & Rothchild 2005; Reilly 2001; Sisk 1995, Spears 2000; Sriram 2008; Walter 2002). Power sharing often means deadlock, inefficient governments, and an institutionalization of polarization in already divided societies. Thus, power sharing is often seen as a constraint to democracy, and even an alternative to electoral democracy. For that reason, many scholars rule out power sharing as an efficient form of governance for moving unstable states towards peace and democracy.

While the consequences on democracy and durable peace are yet understudied, the majority of all contemporary peace agreements provide for power sharing. Such agreements have been struck in Afghanistan, Angola, Bosnia and Herzegovina, Burundi, Cambodia, Liberia, Rwanda, Somalia and Uganda, to name but a few

(Jarstad, forthcoming in *Africa Spectrum*, 2010). While some research has been conducted at the national level, and with focus on internationally mediated agreements, there is a need to learn more about the mechanisms at play during power sharing, as well as its consequences. The study focuses on the less researched local dynamics related to conflict management, power sharing and democratization.

Contribution to research on power sharing¹

I build on two strands of research, namely conflict management and research on transitions to democracy. Scholars of conflict management have perceived of power sharing as a tool for short-term peace. Because contending parties cannot trust that the other side will uphold an agreement on democratic governance after a winner-take-all election, parties to a peace deal are likely to demand some form of power sharing (Walter 1999; 2002). However, several case studies illustrate that power sharing may be a source of instability, ineffective governance and violent conflict (e.g. Sriram 2008, Roeder and Rothchild 2005). Recent quantitative research has demonstrated that not even when political power sharing pacts after civil conflicts are implemented, do they have a significant effect on peace (Jarstad and Nilsson 2008). This means that although combatants are much more likely to sign an agreement if it reduces uncertainty by the inclusion of guaranteed positions in the future government, it is a poor tool for ending civil war.

It has been proposed that power sharing only works in tandem with other

forms of conflict management devices, such as territorial devolution of power and military division or sharing of power positions. Matthew Hoddie and Caroline A. Hartzell's quantitative research on war endings suggest that of the total of 38 civil wars ended by negotiated settlement between 1945 and 1998, only one did not include provisions for power sharing. In contrast to the most common notion of power sharing, guaranteed positions in the government are not a necessary component of their definition. In their 2003 study, power sharing includes any type of institution dividing or sharing political, economic, territorial and military power. They conclude that the more power sharing provisions in an agreement, the higher the likelihood that peace will endure (Hartzell and Hoddie 2003, 319). Jarstad and Nilsson define political power sharing as guaranteed positions in the government. In the 2008 study, no evidence was found on 'the more power sharing, the higher the likelihood that peace'. Moreover, that study, focusing on the effects of implementation of peace agreements, concludes that whereas the implementation of territorial and military power sharing provisions increases the likelihood of peace, the implementation of political pacts have no significant effect on peace (Jarstad and Nilsson 2008).

While there is a fairly large number of quantitative studies on power sharing as a way to resolve civil wars, several problems have not been adequately addressed. First, the theoretical expectation often builds on the notion that many warring parties are prepared to lay down their arms only in return for guaranteed inclusion in the future government. But power sharing is not part of the all contemporary peace processes and war endings. Even when such guarantee exists, it seldom proves to

1 Parts of this summary of previous research is identical to parts of my article in *Africa Spectrum* 2009.

be enough. The causal relationship between power sharing and peace – or power sharing and conflict – is not clear: Why would violent groups stick to peace, given a guarantee of political power (and why give up fighting for more)? There is no clear theory on when, why and how power sharing can contribute to durable peace – or instability – in the longer term. This project aims to contribute to this conundrum.

Second, the existing studies have not provided convincing evidence that power sharing really has a systematic positive or negative effect on peace. The explanation can be that power sharing in some instances has a conducive effect on peace, while it triggers conflict in other cases. Power sharing can take many different shapes, so it is debatable to which extent it is useful to draw any general conclusions about power sharing, apart from rather academic ones. For instance, many researchers, including myself, have discussed the difficulty of deciding who to include in a power sharing government (Jarstad 2008): Should all former warlords be included as a price for immediate ceasefire, or should those that have a high potential to spoil the peace process in the future be excluded? In practice, the decision rests more on what is at all possible rather than what would be the best agreement.

It has also been suggested that third party is important, which could indicate that any relationship between power sharing and peace could perhaps be spurious. It is generally believed that international attention has a mitigating effect on conflict. So far, most quantitative research has included controls for peace keeping, but there are of course also other international dimensions such as aid, diplomatic support, and diaspora engagement, that could

be important with regard to international influence on conflict dynamics. The present project focuses on a case with comparatively little international involvement in the local conflict. This hopefully means that there are fewer factors that influence the dynamics of powersharing, conflict and democratization, compared to many other cases, where it is necessary to bring in the international level when analyzing the consequences of peace mechanisms.

Third, most previous research focuses on the national level. Because this project wants to uncover the mechanisms at play, the focus is on the local level. A challenge is to find an appropriate level of analysis. Since many conflicts in KwaZulu Natal boil down to personal relations, it can be difficult to determine to which extent an analysis can be generalized. For instance, it can be difficult to establish what is political motives for violence when the target was not only a politician, but also involved in a taxi war, business dispute, and chieftaincy succession rivalry, etc. It is often easier to determine what the political consequences are, e.g. when the removal of a politician allows for the election of an individual from a rival party in a by-election.

The second strand of research of particular relevance for this study, addresses the transition towards democracy. Also in qualitative studies on power sharing during transitions from war to democracy, there is a lack of (convincing) theory. It is not clear why and how power sharing plays a role and what the mechanisms are. Although power sharing is a poor device for promoting peace, there is little evidence to what extent other types of arrangement would better solve conflicts over political power. Conventionally, there are two major principles for just governance and durable peace without

splitting up a state. The parties either decide to share political power or an elected majority governs alone.

Thus far, there are mixed results of studies on the consequences of power sharing with regard to democracy. Lijphart has advocated power sharing as a school in democracy socializing opponents into compromises and moderation over an extended period, as the only option for democratic governance for many divided societies.¹ In his early work, Lijphart defines consociationalism in the following way:

Consociational democracy means government by elite cartel designed to turn a democracy with a fragmented political culture into a stable democracy (Lijphart 1969, 216).

According to Lijphart, a majoritarian electoral system is inapt for a divided society, since it presupposes shifting majorities in parliament and fairly similar policies of major parties in order not to exclude the other parties' interests. Because political parties in divided societies diverge to a great extent and people often vote along ethnic lines, political parties representing ethnic minorities have no chance of ever forming a majority, and shifting majorities in parliament are unlikely. Under such conditions, Lijphart holds that majoritarian rule is not only undemocratic, but also dangerous and risks resulting in civil strife (Lijphart 1999: 31-33). For countries such as Lebanon in 1985, Lijphart writes, "the choice is not between consociational and majoritarian democracy, but between consociational democracy and no democracy at all" (Lijphart 1985: 13).

Over the years, power sharing has become a more common term to refer to

what Lijphart initially called consociational democracy (see e.g. Hartzell and Hoddie 2003; Horowitz 1985; Lijphart 1985; Lijphart 1993; Reilly 2001; Reynolds 2002; Sisk 1996; Spears 2000; Sriram 2008; Walter 1999; Walter 2002).

Most scholars perceive of power sharing as a constraint to democracy (e.g., Hartzell and Hoddie 2003; Roeder and Rothchild 2005; Walter 2002). While democracy involves much more than elections, it is difficult to imagine democracy at a country level without elections. Elections held in the shadow of war sometimes generate more violence in already war-torn societies (see e.g., Schedler 2006; Höglund, Jarstad, and Söderberg Kovacs 2009; Höglund 2009; Höglund and Piyaathne 2009). Ian S. Spears writes that power sharing is sometimes constructed as an *alternative* to competitive elections (Spears 2000: 108), although it can also "be compatible with democracy" (Spears 2000: 105). Although there are several cases where elections have been held during or after power sharing arrangements, such as Bosnia and Hercegovina, Burundi, DRC, Sierra Leone and Liberia, these cases are fairly recent and the long-term consequences for democratization are yet to be analyzed.

This project seeks to contribute to the research on the consequences of power sharing on peace and democracy in countries struck by violent conflict, by focusing on the role of power sharing at the sub-national level in a case where power sharing is not guaranteed by a third party, and where elections take place.

Towards peace and democracy in KwaZulu Natal

The study aims to explain the variation of political violence in selected locations, but

¹ For my analysis of Lijphart's work and an interpretation of the logic of consociationalism, see Jarstad 2001.

also its consequences for peace and democracy in KwaZulu Natal by focusing on local politics, chieftaincy and local peace agreements. When exploring the mechanisms of power sharing in relation to the local dynamics in KwaZulu Natal, I expect several tensions to emerge: between a democratic ideal and autocratic forces; between modern versus traditional attitudes and organizations of society; between grass-root demands versus political deliverance; and as a result of the interplay between national and local government.

There are at least two features which contribute to the rather high level of political violence in Kwa Zulu Natal. First, the chieftaincy system is especially strong in KwaZulu Natal. Secondly, the legacy of apartheid and anti-apartheid struggle had particularly severe consequences for KwaZulu Natal. Thirdly, power sharing perhaps plays a special role in KwaZulu. At least, it continued there when it was abolished in other places. In addition, there are other local peace mechanisms in use.

Chiefs

ANC originally wanted to abolish chieftaincy, but eventually gave it official recognition through the constitution and provided for a role of chieftaincy in local, provincial and national government. In addition, different laws ensuring its control over land and a small salary for chiefs, has contributed to institutionalizing the role of the chiefs in political life. Consequently, the number of traditional leaders, including kings, chiefs and headmen, in South Africa has increased to more than 2400 individuals (Mokvist Uggla 2006: 8).

According to Mokvist Uggla, the “political manipulation of the institution of chieftaincy began prior to the introduction of apartheid, the manifesto of sys-

tematic segregation that brought the National Party to power in 1948” (Mokvist Uggla 2006: 9). “Native Reserves” had been created in the beginning of the 1900s, barring Africans from acquiring land outside such areas. In 1951, the Bantu Authorities Act imposed indirect rule and forced chiefs to uphold apartheid law (Mokvist Uggla 2006:11). The KwaZulu homeland was created in the 1970s, not as an integrated entity, but as several scattered enclaves, administered largely by cooperative and compliant chiefs that had been put in place by the government to replace the original chiefs.

The legacy of apartheid¹

The transition from apartheid to democracy was very violent and consisted of different types of conflicts. Between 1990, when African National Congress leader Nelson Mandela was released, and 1994, an estimated 15000 people were killed in politically motivated violence (Guelke 1999, du Toit 2001). Most actors – youth movements, political parties, and the security forces – were involved in violence. Two marginalised classes developed under apartheid – the migrant workers living in hostels, and the squatter communities – and gave rise to conflicts over employment, land and water. There were also “generational conflicts between radical youth and traditional elders, disputes over chiefship succession, crime, economic rivalry (as in the so-called ‘taxi’ wars) and cycles of vendetta-like clan conflict” (Johnston 1994: 188). In addition, the battle for land was central in KwaZulu homeland and Natal province as many

1 This section is largely based on a manuscript with Höglund on the management of electoral violence.

South Africans wanted a plot of land for subsistence farming.

However, at the fore of violent conflict in KwaZulu Natal was the ANC–IFP rivalry, which had its roots in the struggle against the apartheid system. The locally-based cultural organization Inkatha, affiliated with the Zulu system of chieftaincy, was transformed into a political party – the Inkatha Freedom Party – when most of the ANC leadership had been forced into exile. There are still conflicting views on the role of IFP during the anti-apartheid struggle. In contrast to other Bantustan leaders, Chief Manosuthu Buthelezi – the leader of IFP – was an outspoken opponent to apartheid and refused independence for the KwaZulu homeland to ensure that white citizens would always be outnumbered by Africans (Jeffrey 1997:22). IFP claim that they have not received enough acknowledgement for their struggle against apartheid within the country while ANC was in exile. However, IFP is associated with third force violence and has been portrayed as traitors to the cause.¹ The IFP-ANC rivalry divided not only politics, but society in general, and often became the basis of violent mobilization (Bonnin 2006, 63). Many residential township areas were transformed into no-go areas, where opposition supporters were not allowed to enter.

1 In the 1980s, the National Party government formed Joint Management Councils (JMCs) providing for direct links between the army, the police and local governmental structures (in KZN: Inkatha councillors) to fight anti-apartheid movements and prevent a transition towards a democratic South Africa. This ‘third force’ instigated acts of violence, and the links between Inkatha and JMCs continued into the 1990s (Krämer 2007: 27).

In the national elections in 1994, ANC gained a majority in seven of provinces, but in KwaZulu-Natal, IFP was able to secure a majority with slightly over 50 % of the vote. Since then, they have gradually lost in electoral strength, with the ANC gaining a majority of votes in the 2004 provincial elections (46,98% compared to IFPs 36,82%). While IFP remains as the main opposition party, its support has declined. This is the result of a number of factors, including “its inability to break away from its image as a Zulu nationalist organisation, its loss of support within its traditional rural stronghold, decreased levels of violence, higher standards of electoral monitoring, reports of poor governance in the province and the success of the ANC’s election campaign in KwaZulu-Natal” (Mottiar 2004: 48). Due to continued violence in the province, the 1995 local election in KwaZulu Natal was postponed and instead held in 2006.

Peace mechanisms

It has been stated that informal power sharing continues to be vital for moderation and compromise in South Africa (Sisk and Stefes 2005). In this project, I will try to collect written as well as oral agreements on local power arrangements, for example on power sharing. The 1991 national peace accord established local peace structures. In addition, an ANC - IFP peace process was initiated in 1996 (Nebandla 2005: 69ff). There are also local and traditional ways of making peace. Several actors are involved in managing and preventing political violence, including local and international monitoring and observer missions, and national, regional and local dispute resolution and mediation missions. The bodies involved in these activities range from public authori-

ties, political parties, an electoral commission, religious organisations, civil society NGOs, and traditional authorities such as chiefs.¹

Summary and concluding remarks

This four-year project, funded by Riksbankens Jubileumsfond, will explore the role of local actors and institutions in mitigating political violence in the South African province KwaZulu Natal. In South Africa, democracy has been introduced successfully, but the transition from apartheid was not at all peaceful. In the run-up to the first democratic elections in 1994, all major parties participated in threats and intimidation and large-scale violence raged throughout the country. After the 1994 election, political violence ceased in most regions, but in KwaZulu Natal there are still outbursts of violence, in particular in relation to elections. At the national level, the power sharing agreement played an important role in facilitating the transition from apartheid towards democratic governance.

The project explores the local dynamics in KwaZulu Natal by comparing societies with different types of mechanisms for conflict management – such as local peace agreements and power sharing – and different outcomes in terms of reduction of political violence. A part of this research will be devoted to the development of a theory on local power sharing. In this way, the project strives to complement previous research on national and internationally mediated power sharing agreements where former enemies agree to share power in joint government. In addition,

the aim is that the results of the project will prove useful in improving the design and implementation of future peace missions to not only attain ceasefire, but also improve the democratic capacity in societies shattered by war.

References

- Bonnin, Debby, 2006. "Legacies of political violence: an examination of political conflict in Mpumalanga Township, KwaZulu-Natal, South Africa", *Transformation* 62: 59-83.
- Darby, John. 2006. *Violence and Reconstruction*. South Bend, Indiana: University of Notre Dame Press.
- Guelke, A. 1999. *South Africa in Transition: The Misunderstood Miracle*. London & New York, I.B. Tauris.
- Hartzell, Caroline, and Matthew, Hoddie. 2003. "Institutionalizing Peace: Power Sharing and Post-Civil War Conflict Management", *American Journal of Political Science* 47 (2): 318-332.
- Höglund, Kristine, 2008. *Peace Negotiations in the Shadow of Violence*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers.
- Höglund, Kristine, 2009. "Electoral Violence: Causes, Concepts and Consequences", *Terrorism and Political Violence* 21 (3): 412-427.
- Höglund, Kristine, and Anton Piyarathne. 2009. "Paying the Price of Patronage: Electoral Violence in Sri Lanka", *Commonwealth and Comparative Politics* 47(3): 287-307.
- Höglund, Kristine, Anna K. Jarstad, & Mimmi Söderberg Kovacs, 2009. "The Predicament of Elections in War-Torn Societies", *Democratization*, (16)3: 530-577.
- Horowitz, Donald L. 1985. *Ethnic Groups in Conflict*, Berkeley, Los Angeles, and London: University of California Press.
- Jarstad, Anna, 2001, *Changing the Game: Consociational Theory and Ethnic Quotas in Cyprus and New Zealand*, Uppsala: Department of Peace and Conflict Research, Uppsala University.
- Jarstad, Anna K, 2008. "Power sharing: former enemies in joint government", *From War to Democracy: Dilemmas of Peacebuilding*, eds. Jarstad, Anna K. and Timothy D. Sisk, Cambridge: Cambridge University Press, 105-133.

1 This is the subject of an article manuscript with Höglund.

- Jarstad, Anna K, 2009, "The Prevalence of Power Sharing: Exploring the Patterns of Post-Election Peace", *Africa Spectrum* Vol 3.
- Jarstad, Anna K., and Desirée Nilsson, 2008. "From Words to Deeds: The Implementation of Power-Sharing Pacts in Peace Accords", *Conflict Management and Peace Science*, Vol. 25, No. 3, 206-223.
- Jeffrey, Althea, 1997. *The Natal Story: sixteen years of conflict*. Johannesburg: South Africa Institute of Race Relations.
- Johnston, Alexander. 1994, "South Africa: The election and the transition process – five contradictions in search of a resolution", *Third World Quarterly*, 15 (2).
- Krämer, Mario, 2007. *Violence as Routine: Transformation of local-level politics in KwaZulu-Natal (South Africa)*. Köln: Rüdiger Köppe Verlag.
- Lijphart, Arend, 1969. "Consociational Democracy", *World Politics*, 21 (2), 207-225.
- Lijphart, Arend. 1985. *Power-Sharing in South Africa*, Berkeley: Institute of International Studies, University of California Press.
- Lijphart, Arend. 1993. "Consociational Democracy". In *The Oxford Companion to Politics of the World*, edited by Joel Krieger. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Lijphart, Arend. 1999. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performances in Thirty-Six Countries*. New Haven and London: Yale University Press.
- Mokvist Ugglå, Annika, 2006. *Democratisation, Traditional Leadership and Reform Politics in South Africa*. Uppsala: Uppsala University.
- Mottiar, Shauna, 2004. "The Turnover of Power in KwaZulu-Natal: A growing Commitment to and Engagement with the Democratic Process", *Journal of African Elections*, 3 (2).
- Nebandla, Ijobo. 2005. *Freedom from Strife? An Assessment of efforts to build peace in KwaZulu-Natal*, Braamfontein: The Centre for the Study of Violence and Reconciliation.
- Reilly, Benjamin, 2001. *Democracy in Divided Societies: Electoral Engineering for Conflict Management*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Reynolds, Andrew (ed.), 2002. *The Architecture of Democracy: Constitutional Design, Conflict Management, and Democracy*, Oxford: Oxford University Press.
- Roeder, Philip G. and Donald Rothchild, 2005. *Sustainable Peace. Power and Democracy after Civil Wars*, Ithaca and London: Cornell University Press.
- Schedler, Andreas (ed.), 2006. *Electoral Authoritarianism: The Dynamics of Unfree Competition*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Sisk, Timothy D. Sisk, 1996. *Power Sharing and International Mediation in Ethnic Conflicts*, Washington D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Sisk, Timothy D., and Christoph Stefes, 2005. "Power Sharing as an Interim Step in Peace Building: Lessons from South Africa", *Sustainable Peace. Power and Democracy after Civil Wars*, edited by Philip G. Roeder and Donald Rothchild. Ithaca and London: Cornell University Press.
- Söderberg Kovacs, Mimmi, 2007. *From Rebellion to Politics: The Transformation of Rebel Groups to Political Parties in Civil War Peace Processes*. Uppsala: Uppsala University.
- Spears, Ian S. 2000. "Understanding inclusive peace agreements in Africa: the problems of sharing power." *Third World Quarterly* 21 (1): 105-118.
- Sriram, Chandra Lekha, 2008. *Peace as Governance: Power-sharing, Armed Groups, and Contemporary Peace Negotiations*. Houndmills: Palgrave/MacMillan.
- Stedman, Stephen John. 1997. "Spoiler Problems in Peace Processes". *International Security* 22 (2).
- du Toit, Pierre, 2001. *South Africa's Brittle Peace: The Problem of Post-Settlement Violence*. Basingstoke, Palgrave.
- Walter, Barbara, 1999. "Building Reputation: Why Governments Fight Some Separatists but Not Others", *American Journal of Political Science*, Vol. 50, No. 2, pp. 313-330.
- Walter, Barbara F., 2002. *Committing to Peace: The Successful Settlement of Civil Wars*. Princeton: Princeton University Press.

Hur regleras EU-medlemskapet?

CHRISTER KARLSSON¹

Constitutional Amendment or Constitutional Alteration?

On 1 January 1995 Sweden became member of the European Union. This basic fact is not mentioned in Sweden's fundamental law. Nor does the Swedish constitution have anything to say about the important changes to the practice of public policy-making that have taken place since Sweden joined the EU. At the same time, it is indeed apparent that the basic rules of the political game in Sweden have been transformed dramatically after EU accession. This constitutional change, however, has taken place without any substantial changes being made to the wording of the most important of Sweden's four fundamental laws, i.e. the Instrument of Government (regeringsformen).

Constitutional change can be brought about in two different ways: *Constitutional amendment*, or explicit constitutional change, refers to a change of the rules of the game which implies a modified wording of the constitutional text. *Constitutional alteration*, or implicit constitutional change, means the constitutional document itself remains unaltered while its meaning is changed through judicial interpretation or legislative action.

How frequently used are these different methods when it comes to the constitutional changes brought about by EU membership? How can we explain the differences between member states? How can these competing methods for constitutional change be normatively justified? Is

one of them to be preferred? The research project "Hur regleras EU-medlemskapet?" seeks to answer these questions in a comparative study on how EU membership is regulated in different member states.

Sverige är sedan 1 januari 1995 medlem av den Europeiska unionen. Detta faktum är inte omnämnt i regeringsformen. Inte heller står det någonting om att lagstiftningsmakten inom vissa områden numera delas med övriga medlemsländer via lagstiftning i ministerrådet, eller något om hur lagar av detta slag tillkommer. Likaså nämns inte det faktum att en stor del av riksdagens arbete går ut på att omvandla EU-direktiv till svensk lagstiftning, att våra domstolar tar instruktion från EG-domstolen, och att våra myndigheter måste ändra sina föreskrifter i takt med att EU fattar beslut om nya förordningar. Endast i fyra korta bestämmelser nämns EU-medlemskapet i vår grundlag (RF 8:4; 10:2; 10:5; 10:6).

Det är knappast någon överdrift att påstå att villkoren för den offentliga maktutövningen genomgått en dramatisk förändring sedan Sverige blev medlem av EU. Men om detta har alltså vår viktigaste grundlag inte mycket att säga. I regeringsformen tycks tiden stå still.

Samtidigt som regeringsformen tiger still är det uppenbart för alla att villkoren för offentlig maktutövning i praktiken har ändrats i grunden. Detta har dock inte skett genom *författningsändring* då grundlagens ordalydelse justeras genom att en nyordning aktivt beslutas och nedtecknas. Vad vi sett är istället en *författningsomvandling* där reglerna för utövandet av offentlig makt ändrats genom framväxt av en ny praxis som inte kodifierats i grundlag.

Är detta sätt att reglera EU-medlemskapet unikt för Sverige? Hur ser det ut i an-

¹ Christer Karlsson är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.

dra medlemsländer och vad förklarar eventuella skillnader? Vilket är bäst? Att en nyordning görs explicit genom ändring, eller att en konstitutionell praxis utvecklats vid sidan av grundlagen? Det är dessa frågor som projektet ”Hur regleras EU-medlemskapet?” vill besvara. Fokus kommer att ligga på den förklarande aspekten av problemet.

Spelar det någon roll?

En första fråga som inställer sig är om det spelar någon roll vad som regleras explicit i författningen och vad som istället ändras med hjälp av praxisförskjutning. I den nyligen avslutade Grundlagsutredningens betänkande (SOU 2008:125, 486ff.) ägnas dryga tio sidor åt att diskutera huruvida det finns skäl att ändra regeringsformen och låta EU-medlemskapet ta större plats i vår grundlag. Den slutsats utredningen landar i är att regeringsformen bör ändras på en punkt: det bör fortsättningsvis framgå att Sverige är medlem av den Europeiska unionen. Skälet för denna ändring är detsamma som motiverade 1974 års författningsreform, nämligen att grundlagen bör spegla verkliga sakförhållanden.

Något paradoxalt, kan tyckas, föreslår inte Grundlagsutredningen några andra tillägg till regeringsformen än detta korta som klargör att Sverige är medlem av EU. Det kommer alltså inte heller i fortsättningen att framgå hur den offentliga maktutövningen ändrats till följd av EU-medlemskapet. Grundlagsutredningens förslag ska förstås mot bakgrund av en annan princip som ofta vägleder utformandet av författningar, nämligen att dessa bör reglera så lite som möjligt för att medge maximal flexibilitet. Ju mer som regleras av grundlagen, desto mindre blir det politiska manöverutrymmet.

På ett principiellt plan är det viktigt att förstå vad som regleras explicit respektive implicit i författningen (lägg märke till att författningsomvandling respektive författningsändring i anglosaxisk litteratur oftast omnämns ”implicit” respektive ”explicit constitutional change”), helt enkelt därför att en författning lägger fast reglerna för utövandet av offentlig makt. Härigenom är författningen av grundläggande betydelse av åtminstone två skäl: dels därför att den utgör en viktig källa till förståelse för hur ett politiskt system faktiskt fungerar, dels därför att den erbjuder svar på frågan om hur det politiska systemet bör fungera. Vi kan tala om en *deskriptiv* och en *normativ* konstitution (Smith & Petersson 2004: 14-15). Då författningen är den viktigaste normkällan för all offentlig maktutövning är det självklart av central betydelse för det politiska systemets legitimitet hur den förändras och vad den innehåller.

Tre undersökningsuppgifter

Projektet syftar till att undersöka hur medlemskap regleras i EU, men mer generellt till att öka vår kunskap om hur konstitutioner förändras. Projektet tar sig an tre uppgifter:

(I) Hur har EU-medlemskap reglerats? Har det skett genom författningsändring eller författningsomvandling? Vilken variation finns mellan EU:s medlemsländer på denna punkt? Detta utgör den *beskrivande* delen av problemet.

Vad gäller skillnader hur medlemskapet reglerats är det fyra aspekter som kommer att stå i fokus. Vi känner dessa från den debatt som förts i EU:s medlemsländer om den konstitutionella regleringen av medlemskapet. Inte minst från svensk botten är dessa fyra aspekter av frågan kända:

(a) Hur har de generella villkoren för medlemskap reglerats? Kärnfrågan här gäller suveränitet och förhållandet mellan EU-rätt och nationell rätt. Har medlemsstaterna infört någon allmän bestämmelse om medlemskapet – lik den som Grundlagsutredningen inför EG föreslog (SOU 1993:14) – och vad innehåller i så fall denna?

(b) Hur har villkoren för fortlöpande överföring av kompetens till EU reglerats? I vilken utsträckning har detta skett inom eller utanför författningen? I Sverige infördes i samband med medlemskapet en särskild bestämmelse (RF 10:5) om överlåtelse av beslutanderätt inom ramen för samarbetet, vilken sedan ändrades 2002 (prop. 2001/02:72; bet. 2001/02: KU18). Vilken variation finns på denna punkt mellan unionens medlemsländer?

(c) Hur har val och utnämningar till EU-institutioner reglerats? I Sverige infördes i samband med medlemskapet ett stycke i RF 8:4 som klargör att föreskrifter om val till Europaparlamentet meddelas i lag. Däremot nämns ingenting om utnämning av svensk kommissionär eller domare till EG-domstolen och förstainstansrätten.

(d) Hur regleras de nya villkoren för parlament, regering, myndigheter och domstolar i arbetet med att stifta, implementera och tolka lagstiftning? I den svenska regeringsformen finns inte mycket att hämta på denna punkt; det finns i själva verket endast två bestämmelser med relevans på detta område: Dels finns sedan 2002 en allmän informations- och samrådsbestämmelse (RF 10:6) som ger regeringen viss skyldighet att informera riksdagen och samråda med organ som utses av riksdagen om vad som sker inom EU. Dels finns bestämmelsen om möjligheten för regeringen att inom ramen för andra och tredje pelaren inhämta riksdagens

godkännande för ännu ej slutförhandlade överenskommelser (RF 10:2).

Samtliga EU:s medlemsländer studeras med utgångspunkt från hur medlemskapet reglerats på dessa fyra punkter. I vilken utsträckning har man använt författningsändring respektive författningsomvandling?

(II) Vad beror det på att vissa länder har valt att i högre utsträckning explicit reglera EU-medlemskapet i sina grundlagar medan andra primärt valt att låta författningen omvandlas genom praxisförskjutning? Detta är den *förklarande* delen av problemet.

Beror den variation som finns i huvudsak på strukturella faktorer knutna till styrelseskickets organisering, eller på aktörers strategiska handlande? Är närvaron av författningsdomstol betydelsefull? Vilken betydelse har det om ett land styrs av minoritets- eller majoritetsregeringar? Data om förklarande variabler samlas in, hypoteser utformas och prövas för att söka belägga vad som förklarar den variation som finns mellan medlemsländer.

(III) Vilka för- respektive nackdelar är knutna till att reglera EU-medlemskapet genom ändring respektive omvandling? Vilket är bäst? Att ändra författningen och explicit reglera vad som gäller eller att förskjuta praxis och omvandla gällande rätt? Detta är den *normativa* delen av problemet.

Med ”bäst” avses i detta sammanhang vilken av dessa reformstrategier som går att rättfärdiga utifrån de normativa principer som är avgörande för styrelseskickets legitimitet. I förstone kan det synas självklart att författningsändring är att föredra ur ett normativt perspektiv. Genom att det är öppet, tydligt och inkluderar folket direkt eller via valda representanter är detta tillvägagångssätt demokratiskt legitimt (jämför Bull 2004: 72). Demokrati är

emellertid inte det enda värde som i modernt västerländskt tänkande framhålls som avgörande för styrelseskickets legitimitet – principerna om effektivitet och rättsstatlighet är vid sidan av demokrati av grundläggande betydelse (Elster 1988; jämför Algotsson 2000: 11ff). Hur påverkas möjligheten att normativt rättfärdiga författningsändring respektive författningsomvandling om vi på detta sätt vidgar perspektivet?

Den värderande frågan kommer att studeras med utgångspunkt i det svenska fallet. Hur har ledande politiker argumenterat och försvarat den valda handlingslinjen? Är den väg som valts normativt rimlig?

Sammanfattningsvis vill projektet belysa frågan om konstitutionell förändring inom EU:s medlemsstater ur ett beskrivande, förklarande såväl som ett normativt perspektiv. Den förklarande frågan är den centrala, men för att kunna besvara den måste vi först veta vilken variation som finns mellan unionens medlemsländer. Det normativa perspektivet gör undersökningen komplett genom att också analysera hur författningsändring respektive författningsomvandling kan rättfärdigas och om det finns skäl att på normativa grunder föredra någon av dessa reformstrategier.

Forskningsläget

Hur ser forskningsläget ut? Vad vet vi om regleringen av EU-medlemskapet? Vad vet vi generellt om konstitutionell förändring genom omvandling respektive ändring?

Låt oss börja med det specifika och vad vi i dag vet om regleringen av EU-medlemskapet. Några studier finns här att tillgå vad gäller den beskrivande frågan och från dessa kan vi dra en övergripande lär-

dom: det finns avsevärda skillnader mellan medlemsländerna vad gäller i vilken utsträckning man explicit reglerat EU-medlemskapet i författningen (Claes 2006, 2007). Medan vissa länder, till exempel Danmark och Luxemburg, i sina grundlagar helt saknar hänvisning till EU-medlemskapet, har andra medlemsstater, såsom Frankrike och Tyskland, relativt omfattande regleringar.

På motsvarande sätt har Anneli Albi studerat hur medlemskapet regleras i de nya medlemstaternas författningar (Albi 2005). Albis resultat visar att det även inom denna grupp finns en variation vad gäller hur och i vilken omfattning man valt att i författningen reglera EU-medlemskapet. Estland och Slovakien saknar referenser till hur EU-medlemskapet ska regleras medan Ungern är ett exempel på en ny medlemsstat med relativt omfattande regleringar i sin författning.

Båda dessa studier bidrar med kunskap om framväxten av paragrafer i nationella författningar avsedda att reglera delar av EU-medlemskapet, samt fläckvis vad dessa innehåller. Däremot ger de inte något uttömmande svar på den beskrivande fråga som ställs inom ramen för detta projekt, nämligen vad som reglerats respektive inte reglerats i medlemsstaternas författningar. För det första använder inte Claes och Albi samma analysapparat vilket gör att resultaten mellan deras undersökningar inte blir jämförbara och de kan därför inte läggas samman för att ge en fullständig bild av situationen i EU-27 (dessutom ingår varken Bulgarien eller Rumänien i Albis studie).

Mer problematiskt är att det från dessa studier är svårt att dra några tydliga slutsatser om vilka systematiska skillnader som finns mellan EU:s medlemsländer. Studierna ger i vissa stycken detaljerade beskrivningar av de artiklar som reglerar

EU-medlemskapet, men mynnar aldrig i någon samlad klassindelning av länderna med avseende på vilka aspekter av medlemskapet som explicit reglerats, och i vilken omfattning dessa tagit plats i respektive författning. Här finns fortfarande en brist på systematisk och fullständig beskrivning av hur medlemskapet reglerats i gruppen EU-27.

Vad gäller den förklarande aspekten av problemet är kunskapsläget än värre. Det saknas helt en teori som kan förklara när konstitutionell förändring drivs fram genom ändring respektive när den kommer till stånd genom omvandling.

I Claes och Albis studier finns vissa iakttagelser med relevans för den förklarande fråga som står i förgrunden i detta projekt: Det förefaller till exempel kunna ha betydelse hur länge man varit medlem av Europeiska unionen (Claes 2006: 124). Dessa studier har emellertid ett uteslutande beskrivande syfte och kan inte på något sätt avhjälpa den kunskapslucka som finns när det gäller att förklara varför EU-länderna valt ändring eller omvandling för att reglera EU-medlemskapet.

Forskningsläget rörande fallet med EU-medlemskap illustrerar samtidigt en generell brist på jämförande studier med ambition att förklara konstitutionell förändring från utgångspunkten om denna skett genom omvandling eller ändring. När vi går från det specifika till det generella problemet kan vi konstatera att forskningsläget inte är mycket bättre, trots att frågan om författningsutveckling som följd av omvandling eller ändring på intet sätt är ny. Inte minst för svensk del har inverkan av författningsomvandling som reformmetod varit föremål för upprepade diskussioner (jämför Gustavsson 2005). Under intryck av Georg Jellineks klassiska arbete

”Verfassungsänderung und Verfassungswandlung” (Jellinek 1906), kom de svenska statsvetarna att hävda att genombrottet för parlamentarismen skulle förstås som att 1809 års regeringsform fortfarande gällde, men att den hade blivit omvandlad (Brusewitz 1920; Andrén 1928a; Andrén 1928b).

Författningsutveckling genom omvandling respektive ändring har fortfarande intresserat såväl statsvetare som jurister (Helgesen 1977; Lutz 1994; Nergelius 1996; Voigt 1999; Strauss 2001; Smith 2002; Sterzel 2002; Anter 2004). Det är därför slående att det saknas en teori som söker förklara konstitutionella förändringar och under vilka betingelser ändring respektive omvandling används. Jon Elster noterade för drygt tio år sedan att: ”Surprisingly, there is no body of literature that deals with the constitution-making process in a positive, explanatory perspective” (Elster 1997: 123). Elsters iakttagelse är enligt min uppfattning fortfarande korrekt, även om vi avgränsar problemet till att gälla konstitutionella förändringar snarare än skapandet av nya författningar. Det finns helt enkelt inte någon etablerad teoribildning på detta område.

Det finns förvisso studier med ett uttalat förklarande syfte men dessa har vanligen bedrivits som enskilda länderstudier – ofta med USA som huvudfall (jämför Voigt 1999). Den jämförande forskning som finns fokuserar vanligen beskrivning och förklaring av *antingen* författningsändring (Lutz 1994) *eller* författningsomvandling (Voigt 1999). Fortsatt saknas en teori som gör anspråk på att förklara konstitutionell förändring som ändring eller omvandling i ett jämförande perspektiv. Projektet får därmed delvis ett teoriutvecklande syfte.

Undersökningens design och genomförande

Projektet är en studie i jämförande författningsspolititik. Fallet gäller hur EU-medlemskapet reglerats i unionens samtliga medlemsländer. Det jämförande perspektivet är centralt. Endast genom systematiska jämförelser kan vi tydligt se vad som kännetecknar ett enskilt lands sätt att författningsspolitiskt reglera EU-medlemskapet, och vad som utgör tydliga mönster som söker förklaring. Det fall som här ska studeras har valts av två skäl: För det första därför att EU-medlemskapet har stor betydelse för politikens villkor och ytterst medborgarnas möjlighet att påverka de kollektiva beslut de är skyldiga att följa. Problemet har hög utomvetenskaplig relevans.

Ett andra skäl är att jämförelser underlättas genom att välja en fråga där en naturligt avgränsad mängd länder står inför ett likartat förändringstryck. Gruppen medlemsländer är inte större än att det praktiskt går att hantera den mängd data som behöver samlas in, men samtidigt tillräckligt stor för att möjliggöra fruktbara jämförelser och prövning av samband. Dessutom kan man argumentera för att samtliga medlemsländer har att hantera samma aspekter kring regleringen av EU-medlemskapet, nämligen: (a) de generella villkoren för medlemskap, (b) villkoren för överförande av kompetens till EU, (c) val och utnämningar till EU-institutioner, samt (d) förändring av villkoren för den fortlöpande offentliga maktutövningen.

Vi vet med andra ord vad vi ska leta efter, och jämförelser blir möjliga därför att samtliga medlemsstater ställs inför samma krav på reglering av EU-medlemskapet. Vi kan därmed hålla konstant *vad* som regleras och koncentrera oss på att undersöka *hur* detta regleras – genom ändring eller

omvandling. Hade vi istället valt att studera, säg regleringen av rättigheter, hade vi stött på problem att jämföra därför att det mellan länder finns en skillnad – inte bara vad gäller hur man valt att reglera rättigheter – utan också i synen på vilka rättigheter som det offentliga ska erkänna.

Projektet är i en mening okomplicerat till sin karaktär men kräver för sitt genomförande under det första året en omfattande insamling och bearbetning av data. För samtliga 27 medlemsländer ska data om hur EU-medlemskapet reglerats samt relevanta data om tänkbara förklaringsvariabler (se hypoteser nedan) samlas in och kodas. Merparten data finns lätt tillgängliga och det krävs inte något kostsamt och tidsödande fältarbete i form av enkät- eller intervjuundersökningar.

Data för den beroende variabeln är tillgängliga via medlemsländernas författningar. En stor tillgång i arbetet med att sammanställa dessa data är det faktum att samtliga medlemsländers författningar finns översatta och samlade på en webbsida administrerad av ”Center for Political and Constitutional Studies” i Spanien. Man har här samlat grundläggande information om EU-medlemskapet och nationella författningar. Arbetet bedrivs inom ramen för ett stort forskningsprogram, ”Reconstituting Democracy in Europe” (RECON), under ledning av Erik Oddvar Eriksen. Här finns frågeställningar som tangerar detta projekt men fokus är riktat mot möjligheterna att etablera demokrati på överstatlig nivå i Europa.

I den beskrivande studien blir huvuduppgiften att för de fyra variablerna systematisera och klassificera data så att det tydligt framträder vilka generella mönster som finns inom gruppen medlemsländer när det gäller hur man reglerat medlemskapet i den Europeiska unionen. I vilken utsträckning har man använt författnings-

ändring respektive författningsomvandling? Till stor del ligger den metodologiska utmaningen i projektet just i att hitta en fruktbar operationalisering av den beroende variabeln. Att beskriva den konstitutionella förändring som förekommit som en ren dikotomi där medlemsstaterna antingen använt ändring eller omvandling är knappast fruktbart då analysinstrumentet blir för trubbigt och därför inte fångar den variation som förekommer.

En rimlig hypotes är att vi vanligen ser en blandning av dessa strategier, och att den beroende variabeln bättre låter sig operationaliseras längs en skala med fler variabelvärden. För att fånga in intressanta skillnader och klassindela unionens medlemsländer på ett fruktbart sätt gäller det därför att för varje aspekt av medlemskapets reglering som undersöks, konstruera värden som representerar en skala från ändring till omvandling. Utan en bättre förståelse för materialet och den faktiska variation som förekommer, är det inte möjligt att exakt bestämma hur dessa variabelvärden ska definieras. Här kan bara antydning hur en sådan indelning i variabelvärden skulle kunna se ut.

Låt oss ta aspekten (b) ovan, dvs. hur medlemsländerna reglerat villkoren för fortlöpande överförande av kompetens till EU. Baserat på vad vi generellt vet om konstitutionella regleringar av kompetensfrågor och vad vi specifikt känner till om unionens medlemsländer skulle vi för denna variabel kunna konstruera fyra kategorier:

- (1) Det finns i författningen en omfattande reglering av villkoren för överförande av kompetens till EU;
- (2) Det finns i författningen en begränsad reglering av villkoren för överförande av kompetens till EU;
- (3) Det saknas i författningen en explicit reglering av överförande av kompetens till

EU, men det finns en reglering av villkoren för generell kompetensöverföring till internationella organisationer;

- (4) Det saknas i författningen helt en reglering av villkoren för överförande av kompetens till EU och andra internationella organisationer.

En sådan skala fångar en variation från författningsändring till författningsomvandling. På motsvarande sätt bör det vara möjligt att för varje variabel konstruera liknande skalor med variabelvärden som fångar en variation från ändring till omvandling. I denna kategorisering ska inte ”omfattande” respektive ”begränsad” i första hand förstås i kvantitativa termer, dvs. som hur många paragrafer eller ord i författningen som behandlar just denna aspekt av EU-medlemskapet. Det som står i fokus är i vilken utsträckning de sakligt sett betydelsefulla villkoren för kompetensöverföring finns att finna inom eller utanför författningen. Därmed inte sagt att rent kvantitativa mått är betydelselösa och inte har något att säga om sakfrågan. Antalet paragrafer och antalet ord som behandlar en viss aspekt av regleringen av EU-medlemskapet är också av intresse som ett mått på omfattningen av författningsändring. Det primära är dock att finna kategorier som fångar en kvalitativ skillnad mellan mer eller mindre omfattande inslag av författningsändring respektive författningsomvandling i unionens medlemsländer.

Resultaten från den beskrivande undersökningen ska sedan ligga till grund för den förklarande delstudien. Idén är att föra samman de fyra beroende variabelerna till ett index för att få ett mer tillförlitligt mått på konstitutionell förändring mellan omvandling och ändring. Att konstruera ett index ger oss också möjlighet att få en samlad bild av vad som förklarar skillnader mellan unionens länder. Att skapa ett

samlad index förutsätter naturligtvis att interkorrelationen är tillräckligt hög mellan de fyra beroende variablerna.

För att förklara de skillnader som finns kommer preliminärt fem hypoteser att prövas. Inspiration till utformningen av dessa hypoteser har i huvudsak hämtats från de studier som sökt förklara antingen författningsändring (dessa studier fokuserar vanligen vad som förklarar hur ofta författningar ändras, se Lutz 1994), eller författningsomvandling (dessa studier söker vanligen förklara när olika varianter av författningsomvandling tillämpas, se Voigt 1999).

Hypotes 1: Ju fler försvarande krav som omgärdar ändringar av författningen desto vanligare blir förekomsten av författningsomvandling

Den första hypotesen bör självklart prövas som förklaring: Ju fler hinder som omgärdar explicita ändringar av författningen i form av kvalificerade majoriteter, krav på upprepade beslut eller hållandet av folkomröstningar, desto troligare att omvandling blir det vanligaste sättet att åstadkomma konstitutionella förändringar. Det blir helt enkelt mer osäkert och tidsödande att explicit ändra författningen.

Hypotes 2: Författningsdomstol ökar förekomsten av författningsomvandling

Den andra hypotesen tar sikte på det faktum att omtolkning är en vanlig och tämligen framkomlig väg att ändra gällande rätt. Det är i första hand författningsdomstolar, men i vissa fall även höga domstolar i den normala rättshierarkin, som besitter kompetens att på detta sätt ändra gällande rätt. Närvaro av sådana domstolar antas därför främja författningsomvandling.

Hypotes 3: Majoritetsregeringar ökar förekomsten av författningsomvandling

En vanlig teknik att åstadkomma författningsomvandling är att stifta lag som

ändrar eller kompletterar gällande rätt. Denna teknik antas vara lättare att framgångsrikt använda i politiska system där majoritetsvals system eller andra konstitutionella faktorer systematiskt producerar majoritetsregeringar, och särskilt majoritetsregeringar som utgörs av ett enda parti. Ju fler partier som behöver komma överens, desto svårare att åstadkomma författningsomvandling lagstiftningsvägen.

Hypotes 4: Ju mer negativ den folkliga opinionen är till EU desto vanligare blir förekomsten av författningsomvandling

I en stat där medborgarna är negativa till EU är det troligt att regeringen söker undvika den offentliga debatt som följer vid ändring av författningens bokstav, och framför allt genomförandet av folkomröstningar med osäker utgång. Författningsomvandling kan i närvaro av en EU-kritisk opinion antas vare en mer diskret och framkomlig väg att reformera gällande rätt.

Hypotes 5: Ju längre ett land varit medlem av EU desto vanligare blir förekomsten av författningsändring

En författning ska bidra till stabilitet och kontinuitet. Därför finns goda skäl att inte allt för ofta ändra grundlagens bokstav. Med jämna mellanrum finns emellertid behov att revidera grundlagen eller till och med att anta en ny författning. Vid sådana tillfällen erbjuds möjlighet att i efterhand kodifiera praxisförskjutningar av gällande rätt. Över tid är det därför troligt att ett land kommer att explicitgöra förskjutningar av gällande rätt vad gäller EU-medlemskapets reglering i takt med att ändring av författningens bokstav aktualiseras av andra skäl.

Utformningen av hypoteserna är på detta stadium preliminär och den förklarande analysramen kommer rimligen att modifieras under resans gång. Faktorer

som konstitutionell grundsyn (hur man historiskt valt att hantera konstitutionella förändringar), ideologiska skiljelinjer (i vilken omfattning regering och parlament varit dominerade av höger- eller vänsterpartier) samt vid vilken tidpunkt i integrationshistorien ett land anslutit sig som medlem, är ytterligare faktorer som intuitivt kan synas ha betydelse och därför är kandidater att ingå i det analytiska ramverket.

Som hypoteserna nu är utformade bör författningsändring vara som vanligast i ett land som sedan länge varit medlem i EG/EU, som har EU-positiva medborgare, proportionellt valsystem, saknar författningsdomstol och vars författning är relativt enkel att ändra. Författningsomvandling bör å andra sidan dominera i länder som nyligen blivit medlemmar, som har EU-kritiska medborgare, majoritetsvals-system, författningsdomstol och konstitutionella regleringar som försvårar ändring av grundlagens bokstav. Kärnan i den förklarande delstudien är att avgöra om dessa hypoteser är korrekta, eller om andra omständigheter bättre förklarar variationen avseende hur EU-medlemskapet regleras.

Den normativa frågan, slutligen, studeras i anslutning till de offentliga utredningar som gjorts i Sverige kring EG/EU och grundlagen. Jag bygger här vidare på den forskning som redan finns kring författningsfrågan i Sverige i anslutning till EG/EU (se Algotsson 2000: 269ff), men avgränsar mig till frågan om medlemskapets reglering. Denna fråga har på olika sätt varit aktuell för utredning vid tre tillfällen: I 1993 års grundlagsutredning (SOU 1993: 14), i 1999 års författningsutredning (Ju 1999:13), samt nu senast i den nyligen avslutade Grundlagsutredningen som överlämnade sitt betänkande i december 2008 (SOU 2008: 25).

Vid samtliga dessa tillfällen har man haft att ta ställning till hur och i vilken omfattning olika aspekter av medlemskap ska regleras i grundlagen. Hur har man argumenterat för de förslag man lämnat och de beslut som fattats? Den normativa delstudien vill ge en samlad bild av hur man behandlat EU-frågans reglering i svensk grundlag och om argumentationen över tid ändrats. Vilka har varit de bärande argumenten för att i vissa fall förorda författningsändring och i andra fall låta författningen omvandlas?

Det vidare syftet är att analysera konstitutionell förändring i ljuset av normativt rättfärdigande. Med avstamp i det svenska fallet vill jag pröva den normativa rimligheten i de argument som förts fram för att låta EU-medlemskapet regleras genom författningsändring respektive författningsomvandling. På vilka grunder kan man normativt rättfärdiga dessa skilda tekniker för konstitutionell förändring? Är någon av dessa reformstrategier att föredra?

Rimlighetsprövningen tar som utgångspunkt de principer som i modernt västerländskt tänkande framhålls som avgörande för styrelseskicket legitimitet – principerna om demokrati, effektivitet och rättsstatlighet (Elster 1988) – och syftar till en slags utvärdering av författningsändring och författningsomvandling som konkurrerande strategier för konstitutionell förändring. Den normativa delstudien syftar därför ytterst till att lämna ett bidrag med relevans inte bara för det svenska fallet.

Litteraturförteckning

Albi, Anneli, 2005. "Europe's Articles in the Constitutions of the Central and Eastern European Countries", *Common Market Law Review* 42, s 399-423.

- Algotsson, Karl-Göran, 2000. *Sverige författning efter EU-anslutningen*. Stockholm: SNS förlag.
- André, Georg, 1928 a. *Huvudströmningar i tysk statsvetenskap*. Lund: Gleerup (Skrifter utgivna av Fahlbeckska stiftelsen, 10).
- André, Georg, 1928 b. "Tvenne huvudriktningar i modern statsvetenskap", *Nordisk tidskrift*, 4, s 436-452.
- Anter, Andreas (Hrsg), 2004. *Die normative Kraft des Faktischen*. Baden-Baden: Nomos Verlag.
- Brusewitz, Axel, 1920. "Författningens inre utveckling", *Forum* 7, s 289-305.
- Bull, Thomas, 2004. "Konstitutionella snedstegen – en studie av svensk trohet mot grundlag", s 71-89 i Smith, Eyvind & Petersson, Olof (red), *Konstitutionell demokrati*. Stockholm: SNS förlag.
- Claes, Monica, 2006. "Constitutionalizing Europa at its Source: The 'European Clauses' in the National Constitutions – Evolution and Typology", s 81-125 i *Yearbook of European Law 2005*. Oxford: Clarendon Press.
- Claes, Monica, 2007. The Europeanisation of National Constitutions in the Constitutionalisation of Europe: Some Observations against the Constitutional Experience of the EU-15", *Croatian Yearbook of European Law and Policy* 3, s 1-38.
- Elster, Jon, 1988. "Introduction", s 1-17 i Elster, Jon & Slagstad, Rune (eds), *Constitutionalism and Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Elster, Jon, 1997. "Ways of constitution-making", s 123-42 i Hadenius, Axel (ed), *Democracy's Victory and Crisis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gustavsson, Sverker, 2005. "Författningsomvandling", s 149-166 i Brunius, Teddy (red), *Från forskningens fält. Femton studier*. Uppsala: Föreningen för filosofi och specialvetenskap.
- Helgesen, Jan E. 1977. "Om den såkalte 'konstitutionelle sedvanerett'", *Jussens Venner* 6, s 193-240.
- Jellinek, Georg, 1906. *Verfassungsänderung und Verfassungsumwandlung*. Berlin: Häring.
- Lutz, Donald S, 1994. "Toward a Theory of Constitutional Amendment", *The American Political Science Review* 88, s 355-370.
- Nergelius, Joakim, 1996. "Om grundlagstolkning, grundlagsvänlig tolkning och åsidosättandet av grundlagsstridig lag", *Svensk Juristtidning* 81, s 835-870.
- Smith, Eivind, 2002. "Grunnlovsendring eller grunnlovsbrudd? Norge og den internasjonale straffedomstolen", s 763-776 i Lødrup, Peter, Tjomsland, Steinar, Aarbacke, Magnus & Aasland Gunnar (red), *Retts teori og rettslin. Festskrift til Carsten Smith*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, Eivind & Petersson, Olof, 2004. "Konstitutionell demokrati som begrepp och ideal", s 7-41 i Smith, Eivind & Petersson, Olof (red), *Konstitutionell demokrati*. Stockholm: SNS Förlag.
- Sterzel, Fredrik, 2002. "Ett kvartssekel efter det 'författningslösa halvsekket': Har Sverige nu en författning?", s 77-98 i Smith, Eivind (red), *Grundlagens makt*. Stockholm: SNS förlag.
- Strauss, David A, 2001. "The Irrelevance of Constitutional Amendment", *Harvard Law Review* 114, s 1457-1505.
- Voigt, Stefan, 1999. "Implicit Constitutional Change—Changing the Meaning of the Constitution Without Changing the Text of the Document", *European Journal of Law and Economics* 7, s 197-224.

The Political Consequences of the Crisis

JOHANNES LINDVALL¹

1. Introduction

Economic crises tend to have important political consequences. The Great Depression in the 1930s led to political realignments in many democracies (such as Sweden and the United States), and even to the breakdown of democracy in some European countries (such as Austria and Germany). More recently, the deep economic downturns in the aftermaths of the first and second oil shocks in 1973 and 1979 marked the beginning of a period of “permanent austerity” in economic and social affairs (Pierson, 2001).

The economic crises of the 1930s and the 1970s have been studied by generations of social scientists, and the literature on the political consequences of these two crises has generated important theoretical developments in political science. These events were not only exceptionally important in their own right; studying politics in periods when countries confront international economic crises also has methodological advantages, for when countries are exposed to common shocks, it becomes possible to examine the impact of institutions, party politics, and other factors that political scientists are concerned with (Gourevitch, 1986, 221).

The current economic crisis, which began in 2007–2008, provides political scientists with a rare opportunity to study

the political consequences of a deep economic crisis in real time.

My research project, which will be carried out in the period 2010–2013, covers four of the five Nordic countries (Denmark, Finland, Norway and Sweden), paying particular attention to Sweden, since the extensive literature on Swedish policy responses to the 1930s and 1970s crises allows for useful historical comparisons (single-country case studies include Lewin, 1967; Jonung, 1999; and Lindvall, 2004; influential comparative studies where Sweden is one of the cases include Weir and Skocpol, 1985; Gourevitch, 1986; Mjøset, 1987; Scharpf, 1991; Berman, 1998; Iversen, 1999; and Blyth, 2002, to name but a few).

The first research question is why policy responses to economic crises vary among countries and over time. The second research question concerns the effects of economic crises on electoral politics and mass political behavior.

2. Theory

This project relies on, and engages, three different theoretical literatures. The first and most obvious source of inspiration is the comparative literature on domestic policy responses to past global economic crises, particularly the crises of the 1930s and 1970s. Among the most well-known contributions to this literature in political science are Peter Katzenstein’s *Between Power and Plenty* (1978), which examined the mid-1970s crisis, and Peter Gourevitch’s *Politics in Hard Times* (1986), which compared policy responses to the economic crises of the 1870s, 1930s, and 1970s in five countries: Britain, France, Germany, Sweden, and the United States. The theoretical impact of these studies has been significant. Katzenstein’s book

¹ Johannes Lindvall är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen i Oxford, men tillträder en tjänst i Lund i september 2010.
E-post: johannes.lindvall@politics.ox.ac.uk

was an important impetus for the literature on “historical institutionalism,” one of the dominant theoretical trends in comparative politics ever since the 1980s (cf. Thelen and Steinmo, 1992, 5 and 30). Gourevitch’s book is widely regarded as a seminal contribution to the literature on the political consequences of economic crises.

In his book, Gourevitch (1986, 54–67) identifies five sets of factors that have been used to explain responses to economic crises in past: a country’s production profile (both domestically and with respect to its position in the international division of labor); intermediate political associations such as parties and interest organizations; formal political institutions; economic ideologies; and a country’s role in the international political system. For Gourevitch, these factors have contributed to the formation of different social and political coalitions in different countries, explaining why governments have adopted different policies. My project will assess the relevance and explanatory power of these factors in the current crisis.

Second, the project engages with theories of “varieties of capitalism” (Amable, 2003; Hall and Soskice, 2001; Kitschelt et al., 1999; Pontusson, 2005). The main claim of this literature, which goes back to the seminal work of Shonfield (1969) and is closely related to the literature on “welfare regimes” (Esping-Andersen, 1990), is that the advanced market economies cluster around a limited number of political economy regimes, with their own economic and political logics and patterns of policymaking. Comparing the Nordic countries with each other as well as with countries in other parts of the world (through collaboration with other scholars), my project will help to assess wheth-

er policy responses to the global economic crisis vary systematically across varieties of capitalism or whether – to the contrary – the global economic crisis leads countries to behave in unexpected ways.

The third theoretical reference point is the recent literature about the “dualization” of labor markets, which emphasizes an increasingly important and consequential distinction between “insiders” and “outsiders,” where insiders are “incumbent employees whose positions are protected by various job-preserving measures that make it costly for firms to fire them and hire someone else in their place,” while outsiders “are either unemployed or work at jobs in the ‘informal sector,’ which offer little, if any, job security” (Lindbeck and Snower, 1988: 1). According to the dualization literature, the distinction between insiders and outsiders has become an increasingly salient economic, social, and political distinction in advanced economies from the 1970s onwards, not least because this change in the labor market has had important effects on the strategies of political parties (see especially Rueda, 2007). It is also well-known that the labor market situation of individuals may matter to their political attitudes and behavior (Adman, 2004; Schlozman and Verba, 1979; Skocpol and Fiorina, 1999).

The effects of the current economic crisis on the political behavior of labor market “insiders” and labor market “outsiders” (and associated effects on the strategies of political parties) is not only an important topic in its own right; paying attention to these sorts of dynamics also helps to integrate theories of public policymaking on the one hand and theories of political competition and mass political behavior on the other (cf. Mettler and Soss, 2004). As I noted above, the com-

parative literature on economic crises suggests that different crisis responses have been determined by the formation of different social and political coalitions in different countries and over time. Given the development of the labor market in advanced market economies from the 1970s onwards, it is natural to hypothesize that the distinction between labor market insiders and labor market outsiders will influence mass political behavior and political competition – and therefore also policymaking.

The Nordic countries are particularly interesting cases in the context of the literature on dualization. Some authors, notably King and Rueda (2008), argue that the emergence of “cheap labor” is a trend that characterizes all advanced economies. Other authors, notably Pontusson (2009), have suggested that the Nordic countries are an exception since the “dualization” of the labor market has not gone as far as in other advanced countries.

3. Research design

The project has two aims. The first aim is to examine the policy responses of the Nordic countries (except Iceland) to the current global economic crisis. It is already clear that the crisis has led to important policy initiatives in many advanced economies, not only in the specific domain of financial regulation, but also in economic and social policy in general. I will examine these policy responses in detail. The second aim is to study the effects of the economic crisis on election campaigns and mass political behavior. The investigation of electoral politics – which is of special interest given the obvious effects of the economic crisis on the 2008 U.S. presidential election campaign – will center around the first post-crisis elec-

tions in the four project countries, held in the autumn of 2009 in Norway, the autumn of 2010 in Sweden, the spring of 2011 in Finland, and the autumn of 2011 (at the latest) in Denmark. The investigation of public opinion effects will concentrate on the Swedish case, at least initially.

This project is based on cross-country comparisons, but also on the idea that many of the most influential studies of political responses to the economic crises in the 1930s and 1970s succeeded because they were based on a thorough understanding of particular political systems and cultures.

One of the main points of the comparison between Denmark, Finland, Norway, and Sweden is that in spite of their many similarities, they have chosen different economic policy strategies in recent decades, which makes this sample of countries an interesting laboratory for scholars who wish to examine the political consequences of the variables that are discussed in the literature about economic policymaking in crises: Finland is a member of both EU and the EMU. Norway is not a member of either. Denmark and Sweden are EU members but EMU “outsiders,” yet their economic policies are very different: Denmark has a fixed exchange rate vis-à-vis the euro, whereas Sweden has a floating exchange rate.

Another reason to compare these four countries is that they have pursued different labor market policies in the 1990s and 2000s. For example, whereas Denmark has become famous for a series of “flexicurity”-oriented social and labor market reforms in the 1990s and 2000s, Swedish labor market policy has been more stable, at least until the last third of the 2000s (cf. Lindvall, Forthcoming, Chapter 4).

References

- Adman, Per. 2004. *Arbetslöshet, arbetsplatsdemokrati och politiskt deltagande*. PhD thesis, Uppsala University.
- Amable, Bruno. 2003. *The Diversity of Modern Capitalism*. Oxford: Oxford University Press.
- Berman, Sheri. 1998. *The Social Democratic Moment*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Blyth, Mark. 2002. *Great Transformations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Esping-Andersen, Gosta. 1990. *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Gourevitch, Peter. 1986. *Politics in Hard Times*. Ithaca: Cornell University Press.
- Hall, Peter A. and David Soskice. 2001. An Introduction to Varieties of Capitalism. In *Varieties of Capitalism*, ed. Peter A. Hall and David Soskice. Oxford: Oxford University Press.
- Iversen, Torben. 1999. *Contested Economic Institutions*. New York: Cambridge University Press.
- Jonung, Lars. 1999. *Med backspejeln som kompass*. Stockholm: Fakta info direkt.
- Katzenstein, Peter J., ed. 1978. *Between Power and Plenty*. Madison: University of Wisconsin Press.
- King, Desmond and David Rueda. 2008. "Cheap Labor." *Perspectives on Politics* 6(2):279-297.
- Kitschelt, Herbert, Peter Lange, Gary Marks and John D. Stephens, eds. 1999. *Continuity and Change in Contemporary Capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lewin, Leif. 1967. *Planbushällningsdebatten*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Lindbeck, Assar and Dennis J. Snower. 1988. *The Insider-Outsider Theory of Employment and Unemployment*. Cambridge, Mass.: MIT Press.
- Lindvall, Johannes. 2004. *The Politics of Purpose*. PhD thesis, Göteborg University.
- Lindvall, Johannes. Forthcoming. *Mass Unemployment and the State*. Oxford: Oxford University Press.
- Mettler, Suzanne and Joe Soss. 2004. "The Consequences of Public Policy For Democratic Citizenship." *Perspectives on Politics* 2(1):55-74.
- Mjøset, Lars. 1987. "Nordic Economic Policies in the 1970s and 1980s." *International Organization* 41(3):403-456.
- Pierson, Paul. 2001. Coping With Permanent Austerity. In *The New Politics of the Welfare State*, ed. Paul Pierson. Oxford: Oxford University Press pp. 410-456.
- Pontusson, Jonas. 2005. *Inequality and Prosperity: Social Europe vs. Liberal America*. Ithaca: Cornell University Press.
- Pontusson, Jonas. 2009. "Once Again a Model." Unpublished manuscript, Princeton University.
- Rueda, David. 2007. *Social Democracy Inside Out*. Oxford: Oxford University Press.
- Scharpf, Fritz W. 1991. *Crisis and Choice in European Social Democracy*. Ithaca: Cornell University Press.
- Schlozman, Kay and Sidney Verba. 1979. *Injury to Insult. Unemployment, Class, and Political Response*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Shonfield, Andrew. 1969. *Modern Capitalism*. London: Oxford University Press.
- Skocpol, Theda and Morris Fiorina, eds. 1999. *Civic Engagement in American Democracy*. Washington, D.C.: The Brookings Institution Press.
- Thelen, Kathleen and Sven Steinmo. 1992. "Historical Institutionalism in Comparative Politics." In *Structuring Politics*, ed. Sven Steinmo, Kathleen Thelen and Frank Longstreth. Cambridge: Cambridge University Press pp. 1-32.
- Weir, Margaret and Theda Skocpol. 1985. "State Structures and the Possibilities for 'Keynesian' Responses to the Great Depression in Sweden, Britain, and the United States." In *Bringing the State Back In*, ed. Theda Skocpol, Peter B. Evans and Dietrich Rueschmeyer. Cambridge: Cambridge University Press.

Indigenous rights to self-determination: The Institutional Design and Policy Process of the Swedish Sami Parliament

ULF MÖRKENSTAM¹

The Swedish Working Committee on Constitutional Reform (Grundlagsutredningen) presented a proposal in 2008 that the Sami people ought to be mentioned in the introductory chapter of the Instrument of Government (Regeringsformen) due to their status as an indigenous people. One of the primary motives was to constitutionally confirm Sweden's approval of the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples of 2007. The UN resolution states, among other things, that "[i]ndigenous peoples have the right to self-determination" (art. 3). In order to grant the Sami cultural autonomy, the Swedish Sami Parliament (Sametinget) was established in 1993, and today the parliament is considered to be the main body to ensure Sami self-determination. Ever since its inauguration, however, the institutional design of the parliament has been severely criticised by the parliament itself, Sami organisations and NGO's for not being in accordance with the right to self-determination in international law. A part from an official report in 2002, proposing an extended sphere of responsibility for the parliament, there is no research done on if and how the Sami Parliament actually works

to safeguard the publicly recognised Sami right to self-determination.

The purpose of the project is to analyse the capacity of the Sami Parliament to safeguard the Sami right to self-determination. Is the institutional design of the Swedish Sami Parliament enough to guarantee the Sami people self-determination?

The project has three parts. In the first, the focus is on the actual meaning of the right to self-determination in the contemporary political debate, as it is contested in many ways. The meaning of the right to self-determination will be analysed by a comparative and descriptive analysis of the policies of individual nation-states. The research question in this part is: Does the Swedish state's interpretation of the right to self-determination differ from that of other states?

In the second and main part of the project, the empirical study will focus on the policy process of the Sami Parliament. The parliament's legal status is as an administrative authority, but it is elected by the Sami people. This organization has created dual roles for the parliament: to both function as an administrative authority and as a representative body of the Sami people in Sweden. The policy analysis will focus on the Sami Parliament's role as representative body. The analysis will be conducted in two steps. The first is a traditional analysis of the political decision-making process within the parliament in four different phases: agenda setting, alternative specification, the formal decision, and implementation. Who are the actors involved in the different phases of the decision-making process, and what actors are most important and influential? As the parliament does not have any actual power in its political role, the phase of implementation warrants another empirical question, namely what happens on a

1 Ulf Mörkenstam är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.
E-post: ulf.morkenstam@statsvet.su.se

national level with the policy proposals decided by the Sami Parliament. Thus, in the second step, the same four phases in the decision-making process will be used in order to analyse the actual influence of the parliament on a national level. The research questions in this second part of the project are: How does the Sami Parliament work in its role as representative body of the Sami people? And what are the possibilities of the Sami Parliament to set the agenda, and to influence the actual outcome on a national level?

In the third part of the project, the results from the two empirical studies will be brought together with a normative analysis of the meaning of the concept of self-determination in international law and political theory, in order to evaluate if and how the institutional design of the Sami Parliament meets the normative criterion of self-determination. The research question in this part is: What institutional design of the Sami Parliament is desirable?

Europe as Other: Difference in global media discourse

ALEXA ROBERTSON – PÅL LEVIN¹

For centuries, Russia and the Arab world have taken turns as Europe's most significant Other. This study asks what happens when the discursive gaze is turned in the opposite direction, and what insights the answers may give into the dynamics of global mediated society. Its aim is to explore the role some media could be playing as harbingers of cosmopolitan democracy by comparing news broadcast to global audiences by established European television channels (BBC World, Deutsche Welle and Euronews) and those known as 'counter-hegemonic' (Al Jazeera English and Russia Today). In focus is the tension between 'othering' mechanisms, which can be thought detrimental to democracy, and respect for and representation of diversity, which can be thought to promote it. Complementing previous research on how European media have gazed outwards and depicted others in the global environment, the project asks what is involved in reporting difference and differently.

Exploring meaning-making in a mediated global environment (aim and research questions)

The aim of the project is to explore the role of global media in paving the way for cosmopolitan democracy by comparing news that is broadcast to a global audience by established European channels with news that is broadcast by channels claiming to provide alternative perspectives ('counter-hegemonic' media). In focus is the tension between 'othering' mechanisms, which can be thought detrimental to democracy, and respect for and representation of diversity, which can be thought to promote it. In order to achieve the aim, answers will be sought to three sets of research questions:

1. Do Al Jazeera English and Russia Today (counter-hegemonic global channels) report the world differently from BBC World, Deutsche Welle and EuroNews (established, Europe-based global broadcasters)?
2. How do journalists working in these global newsrooms conceive of their roles, especially when it comes to reporting difference or differently?
3. Is Europe 'othered' in the discourse of Al Jazeera English and Russia Today and if so, how? If not, how are the alternative perspectives and/or vantage points of these channels translated into depictions of a region that has historically 'othered' Russia and the Arab world?

The ability to deal with diversity is essential to cosmopolitanism. The thesis of the project is that 'imagination' is entailed in this, and that storytelling is intrinsic to the construction of cultural and political identities under globalization (as at other times). Following Delanty (2006: 37), its point of departure is that cosmopolitan

1 Alexa Robertson är verksam vid Statsvetenskapliga institutionen och Inst. för journalistik, medier och kommunikation (JMK) och Pål Levin vid Ekonomisk-historiska institutionen, Stockholms universitet.
E-post: alexa.robertson@statsvet.su.se
pal.levin@ekohist.su.se

imagining articulates the social world “through cultural models in which codifications of both Self and Other undergo transformation”. The analysis of television news stories aimed at global audiences provides fruitful ground in which to develop an understanding of such processes.

The media and cosmopolitanism (theoretical underpinnings)

Under globalization, the interest of scholars from a variety of disciplines has increasingly converged around the possibility of a common space in which politics and culture intersect beyond the borders of the nation (see for example Appadurai 1996; Barker 1999; Beck 2006; Boltanski 1999; Chalaby 2005 & 2007; Chouliaraki 2006 & 2008; Cohen *et.al.* 1996; Cottle & Rai 2008; Delanty 2003; Hannerz 2005; Meyrowitz 1999; Robertson 2008; Stevenson 2003; Szerszynski & Urry 2006; Thompson 1995; Tomlinson 1999). This has been variously referred to as a global public sphere and a transnational communicative space, among other things. Such discussions take place on the same wavelength as responses to Samuel Huntington (1996), which call for a dialogue between civilizations.

There has been a tendency to emphasize the unifying features of this sphere – what those who populate it have in common, or the potential their exchanges may have for facilitating shared democratic futures. Similarly, the literature on media globalization – an essential feature of this space – has often been concerned with cultural homogenization. In many scenarios, technological change has led to a shrinking of the planet embodied in the notion of the ‘global village’, and consid-

erable attention has been paid to the role of the media in propagating common norms and democratic values. Other literature, however, emphasizes the importance of difference and of safeguarding cultural diversity. A number of scholars have also questioned claims about the purported contribution by media actors to common understandings, on empirical grounds (see for example Robertson 2010).

Global mediated communion (which is invoked when British princesses are mourned, Twin Towers fall, tsunamis strike or black men swear the US presidential oath) is a central feature of the process which, according to Beck (2006), is a precondition for cosmopolitan democracy. Whether convinced of or sceptical about cosmopolitanization processes and their preconditions, scholars who have pursued the subject maintain that under globalization, citizens must be able, in ordinary ways, to form connections with others who are distant and different. The “Europe as Other” project joins this discussion from an unusual empirical point of entry.

Narratives of shared worlds and representations of difference (the empirical study)

The project is designed to work on different analytical levels. One level is overarching and meant to be relatively uncomplicated, to facilitate the analysis of large amounts of material and the incorporation, at a later date, of analyses conducted by non-European partners. The other level is focussed and interpretive, and draws on more sophisticated analytical techniques.

Previous research has shown that journalists themselves often stress the importance of opening different windows on the world; of preferring different perspectives on the events unfolding in that world; and of letting different voices be heard when those events are recounted (Painter 2008; Robertson 2005). Among them are journalists working for two global channels associated with Europe's Others: Russia Today (RT) and Al-Jazeera English (AJE). As an AJE journalist put it, soon after the channel began broadcasting in 2006: "You have to report the world from many different perspectives in order to report the world back to itself." The first of the three research questions posed above asks whether 'counter-hegemonic' media do as they promise, and report the world from different perspectives than established, Europe-based global broadcasters.

To answer this question, news programmes broadcast by BBC World, Deutsche Welle and EuroNews will be compared with news programmes broadcast by RT and AJE. A largely quantitative analysis will be carried out of basic traits of an unusual, and unusually large sample of, material: daily news programmes broadcast on all five channels from 2006 (when AJE began operations) comprise a corpus of over 4600 broadcasts to date. The analysis will establish what regions and countries constitute the 'maps of meaning' drawn by each channel, and which topics are associated with them. It will investigate which actors occur in each channel (are Africans represented more often on AJE than the BBC? Do elites predominate in one channel and civil society or 'ordinary people' in another? Are there more men or women in established or 'counter-hegemonic' channels?); which are associated with the various topics

(how often are Islamic actors associated with terrorist acts? how often are Russian actors associated with corruption and undemocratic behaviour? how often are European actors associated with interventionist acts and discriminatory practices?)¹ and which have the power of definition.

Interspersed with this coding work, fieldwork will be conducted at the newsrooms whose reports are being analysed, and journalists responsible for 'reporting the world' will be interviewed.

To answer the third research question, a selection of AJE and RT news items coded in the analysis outlined above will be revisited. The selection will be comprised of news stories about Europe, or which have a bearing on the relationship to Europe of Russia and Middle Eastern actors. Using methods and building on previous work, these news items will be analysed in terms of their narrative traits. Attention will be paid to the common elements of story structure: the abstract (the anchor's lead-in); orientation (established by asking what is happening, when, where and to whom); the complicating action; the evaluation (to be coded as whether the meaning of the action is commented on and, if so, what it is), and so on. Such coding will establish what story is being told. Other questions will explore *how* the story is told. They will include: from which vantage point does the narrative unfold? Is it possible to identify with any of the central actors? What are their traits? Are they like 'me' or different, and if so, how is that difference portrayed?

The main thesis to be pursued when seeking answers to all three research ques-

1 The purpose of such questions is not to perpetuate stereotypes, but to provide empirical grounds for confirming or challenging their existence.

tions is that, if we are to understand how media actors may help people make the connections that underpin a cosmopolitan outlook, and play a leading role in the globalization of society, we must be attentive to evidence that some actors may not. For this reason, the project has a comparative design. The point is not that globalization is a myth, as Hafez (2007) has admittedly good reasons for arguing, or that cosmopolitan democracy is a utopia, but that the existence of these things is an empirical question, and not just a matter of normative or philosophical discussion.

Why a multi-method approach?

A common approach to media analysis in general, and the analysis of global media in particular, is to use either quantitative analysis of large corpora, or qualitative analysis of selected media texts. The research design of this study is relatively unorthodox, as it combines both approaches. It does so because the texts being studied are by their very nature ubiquitous, and to follow others who have explored this territory by focusing on isolated cases would not do justice to the plethora of media messages inundating audiences under media globalization. At the same time, purely quantitative approaches fail to gain analytical purchase on the meaning-making properties of media texts. If the mechanisms of othering and/or representing diversity are to be accessed and made sense of, a more interpretive analytical approach is required.

Why narrative analysis?

The point of departure for the “Europe as Other” project is that insights into the preconditions for the emergent cosmo-

politan understandings, and perhaps even identities, on which democracy in the global era must rest, can be gained not just by looking at *what* is reported about the world, but also *how* it is reported. At the heart of this inquiry is an interest in interpretive frameworks “of common, cultural references and thematic codes, incarnated in master or model narratives” which help make things comprehensible and relevant to the public (Birkvad 2000: 295). Documenting these, and explaining how they work, presents a methodological challenge, but the effort can be worth it, as it can teach us much about cultural power in globalized societies. Master narratives tend to be experienced as something innocent, because they are naturalized (Barthes 1993: 131). What a narrative approach attempts to gain analytical purchase on is the generation of these sorts of understandings – what is taken for granted, or that which goes without saying.

Why everyday reporting?

The empirical work that has been done on global television in general, and the relationship of global television to cosmopolitanism in particular, has been insubstantial to date. In an age of rolling, 24/7 news, it has been regrettably based on anecdotal evidence which focuses on distant suffering and conflict. Cosmopolitan citizenship, however, has to do with rights, obligations, and a sense of belonging in a world of overlapping allegiances. In global society, communities (be they local, national, regional or cosmopolitan) are defined less in ‘reporting for special occasions’ such as wars and disasters as in ‘banal’, or everyday, cultural discourse.

Why television?

Put differently, why not analyse the sort of media that cosmopolitan elites have traditionally consulted (i.e. 'upmarket' newspapers and magazines) or, conversely, social media and/or news published on the internet (a medium which has revolutionized communication in the global era)? Television is where everyday stories about the world are regularly rehearsed. More than traditional print media, the imagery and narrative techniques deployed in television news reporting bestow the medium with the potential to forge immediate connections between viewers in one place and the distant others populating their screens. Cyberspace, it can be argued, can make such connectivity even more immediate. But it is too amorphous for the purpose of this project, and reliable techniques to analyse the legion of voices and discourses that circulate on the internet (which is less a medium than a platform for a plethora of media) remain elusive. Programmes produced by the news organizations in this study can be viewed not only on the internet, but also on mobile phone or as podcasts. This does not mean that the storytelling function of television news is becoming unimportant. As the busy inhabitants of the global village turn increasingly to the internet to skim the facts of breaking news, television broadcasts have been given more scope to go in-depth. This fosters the development of mechanisms which may bring the world closer to viewers on other continents, and make them comfortable with the diversity on which cosmopolitan democracy rests. But it could equally strengthen the mechanisms that keep the world at arm's length through Othering practices.

To be continued

The project summarized above is in the process of moving from drawing board to workshop. Its significance is that it complements previous research on how European media have gazed outwards and depicted Others in the global environment, by asking whether cosmopolitan democracy can be served by reporting the world from different perspectives. The hope of its designers, as they roll up their sleeves en route to the aforementioned workshop (and newsrooms) is that it will contribute to understandings of 'othering' mechanisms – and thus to how they may be overcome – by examining how Europe looks, when seen through the cameras turned on it by its Others. It will make use of unique and hitherto unexplored material, which will be analysed by scholars based in different academic traditions who share the same intellectual concerns.

References

- Appadurai, Arjun, 1996. *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalisation*. London: University of Minnesota Press.
- Barker, Chris, 1999. *Television, Globalization and Cultural Identities*. Buckingham: Open University Press.
- Barthes, Roland, 1993 [1957]. *Mythologies*. London: Vintage.
- Beck, Ulrich, 2006. *The Cosmopolitan Vision*. Cambridge and Malden: Polity.
- Beck, Ulrich and Natan Sznaider, 2006. "Unpacking cosmopolitanism for the social sciences: a research agenda", *The British Journal of Sociology* Vol. 57(1), p. 1-23.
- Birkvad, Søren, 2000. "A battle for public mythology: history and genre in the portrait documentary", *Nordicom Review* 21, pp. 291-304.
- Boltanski, Luc, 1999. *Distant Suffering. Morality, Media and Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Chalaby, Jean K. ed., 2005. *Transnational Television Worldwide. Towards a New Media Order*. London: I.B. Taurus.
- Chalaby, Jean K., 2007. "Beyond Nation-Centrism: thinking international communication from a cosmopolitan perspective", *Studies in Communication Sciences* 7(1), pp. 61-83.
- Chouliaraki, Lilie, 2006. *The Spectatorship of Suffering*. London: Sage.
- Chouliaraki, Lilie, 2008. "The symbolic power of transnational media", *Global Media and Communication* Vol. 4(3), pp. 329-351.
- Cohen, Akiba A., Mark R. Levy, Itzhak Roeh and Michael Gurevitch, 1996. *Global Newsrooms, Local Audiences. A Study of the Eurovision News Exchange*. London: John Libbey and Co.
- Cottle, Simon and Mugdha Rai, 2008. "Global 24/7 news providers. Emissaries of global dominance or global public service?" *Global Media and Communication* Vol. 4(2), pp. 157-181.
- Delanty, Gerhard, 2003. *Community*. London: Routledge.
- Delanty, Gerhard, 2006. "The cosmopolitan imagination: critical cosmopolitanism and social theory", *The British Journal of Sociology* Vol. 57(1), pp. 25-47.
- Hafez, Kai, 2007. *The Myth of Media Globalization*. Cambridge: Polity.
- Hall, Stuart, 1992. "The West and the Rest: Discourse and Power", pp. 275-331 in in Stuart Hall, Stuart and Gieben, Bram, eds, *Formations of Modernity*. Open University/Polity Press.
- Hannerz, Ulf, 2005. "Two Faces of Cosmopolitanism: Culture and Politics", *Statsvetenskaplig tidskrift* 107(3), pp. 199-213.
- Huntington, Samuel, 1996. *The Clash of Civilizations and the Remaking of the World Order*. New York: Simon and Schuster.
- Meyrowitz, Joshua, 1999. "No sense of place: the impact of electronic media on social behavior", pp. 99-120 in Mackay, Hugh and O'Sullivan, Tim, eds, *The media reader: continuity and transformation*. London: Open University/Sage.
- Painter, James, 2008. *Counter-Hegemonic News. A Case Study of Al Jazeera English and Telesur*. Reuters Institute.
- Robertson, Alexa, 2010. *Mediated Cosmopolitanism. The World of Television News*. Cambridge: Polity Press.
- Robertson, Alexa, 2008. "Cosmopolitanization and Real Time Tragedy: Television News Coverage of the Asian Tsunami", *New Global Studies* Vol 2:2, Article 4.
- Robertson, Alexa, 2005. "Journalists, Narratives of European Enlargement and the Man-on-the-Sofa", *Statsvetenskapliga Tidskrift* 107(3), pp. 235-256.
- Stevenson, Nick, 2003. *Cultural Citizenship. Cosmopolitan Questions*. Maidenhead: Open University Press.
- Szerszynski, Bronislaw and John Urry, 2006. "Visuality, mobility and the cosmopolitan: inhabiting the world from afar", *The British Journal of Sociology* Vol. 57(1), pp. 113-131.
- Thompson, John, 1995. *The Media and Modernity*. London: Polity Press.
- Tomlinson, John, 1999. *Globalization and Culture*. Cambridge: Polity.

The Determinants of Institutional Quality. How Leaders' Perceived Threat of Losing Power Without Compensation Affects Economic Development

BO ROTHSTEIN – ANNA PERSSON – MARTIN SJÖSTEDT¹

Overall objective

Since the 1950s, countries in the developing world have followed radically different paths of economic development. For example, when in the 1950s, Ghana, Cambodia, Bolivia, and South Korea were equally poor; today South Korea is 16 times as rich as Bolivia, 33 times as rich as Ghana, and 36 times as rich as Cambodia. This is puzzling considering that most researchers in fact expected convergence between developed and developing countries (Solow 1956; Baumol 1986).

There is now a general consensus holding that variation in institutional quality is the major source of cross-country differences in economic growth and prosperity (Bates 2006; Acemoglu, Johnson & Robinson 2001; 2002; Knack & Keefer 1995). Especially in poverty-stricken developing countries, efficient institutions have been argued to be necessary in order to create economic efficiency and growth. Asked to review the lessons of the World Bank

policies for alleviating poverty in developing countries, Lawrence Summers – former Chief Economist of the World Bank – argues that “an overwhelming lesson that I think we have learned in the 1990s is... the transcendent importance of the quality of institutions and the closely-related questions of the efficacy of political administration” (cited in Besley 2007: 571). In the same vein, it has been argued that the “miraculous” economic growth in Western Europe that started in the late 17th century can be explained by the presence of high quality institutions (North 1990). If this is the case, the question of how such efficient institutions can be established should be a top priority for the social sciences. Yet, so far the question of how efficient institutions can be established has attracted surprisingly little attention both in economics, political science, and economic sociology. In fact, in the recently published “Handbook of Political Economy” (Weingast & Wittman 2006), to which a large number of the leading scholars within the field have contributed, *none* of the sixty-seven chapters deals with the problem of how to establish efficient institutions. As a consequence, there is still limited knowledge concerning what determines institutional quality (Acemoglu 2006; North 2006). With this project, we aim to fill this gap. More specifically, the overall objective of this project is to develop and test the argument that institutional quality and resulting divergent paths of economic development can be understood as a result of differences in leaders' perceived threat of losing power without compensation. The relationship between the perceived threat of losing power without compensation, institutional quality, and economic development is explored in a qualitative analysis of six countries that have followed dif-

¹ Prof. Bo Rothstein, fil dr. Anna Persson och fil dr. Martin Sjöstedt är verksamma vid . E-post:

ferent development trajectories since the 1950s (Botswana, Ghana, Chile, Bolivia, South Korea, and Cambodia). In particular, the project explores the threats to leaders in these countries in the form of: the strength of civil society, the degree of inter-group inequality, the political role of the middle class, the role of the military, shocks and crises, and the character of international influences. By comparing the countries along these dimensions, the project will give an answer to the empirical question: *Have leaders in the more economically developed countries experienced greater or different threats of losing power without compensation than have leaders in the less economically developed countries?*

Main contributions

The empirical and theoretical contributions of the project are multi-fold. First, the perspective presented departs from earlier analyses of institutions and economic development as we do not focus exclusively on the *effects* of institutions but rather on the *determinants* of institutional quality. Secondly, the project contributes to a deeper understanding of the process of economic development through an integrated contextual, institutional, and actor-oriented theoretical approach, and should hence be of interest not only to scholars within the field of economic development, institutional theory, and comparative political economy, but also to policymakers and donors. Thirdly, by conducting a small-n comparative study, we endorse a methodological approach quite different from previous ones that are predominantly either purely theoretical, focus on single-case case studies, or focus exclusively on large-N quantifications.

Theoretical framework

There is now general agreement that institutions are crucial determinants of the differing development trajectories among countries (Rodrik, Subramanian & Trebbi 2004; Deininger 2003; Acemoglu, Johnson & Robinson 2002; 2001; Collier & Gunning 1999; Knack & Keefer 1995; North 1990). Differing development trajectories thus, "... [have] little to do with natural resource availability, climate, foreign aid, or luck. [Rather, they are] a function of whether incentives within a given society steer wealth-maximizing individuals toward producing new wealth or toward diverting it from others" (Knack 2003:1). Hence, development economics has by and large shifted its focus from factors such as capital accumulation and technological progress to instead highlight that poor countries are poor due to lack of institutions that lower uncertainty in human interaction (Acemoglu & Robinson 2006; Goldsmith 2004; Barzel 2002; Easterly 2002; Hall & Jones 1999; Evans 1989). Poverty is in this perspective preventable since it is not the product of ignorance or of inevitable natural forces but rather a result of reversible institutional and political failures caused by the political elite (Bueno de Mesquita et al. 2003). However, despite the acknowledged importance of such institutions for achieving development, far from all leaders have adopted them. A central question that still remains unanswered is in other words: Why do the leaders of some states choose or end up with institutions that are good for economic development (i.e. institutions that maximize aggregate welfare) while others do not?

The starting point for this project is that, contrary to what is often presumed, there is in fact only little reason to expect

that leaders will voluntarily adopt institutions that maximize aggregate welfare. As Douglass North (1998: 249) has put it: “institutions are not necessarily or even usually created to be socially efficient.” More precisely, why should we assume that leaders will act for the common good when we at the same time assume that their subjects are more or less strictly self-interested (Clague et al. 1996, Evans 1989; Levi 1988)? First of all, leaders of poor states do not usually suffer from institutions that do not serve to enhance aggregate welfare in the short term. This is not at least evident if we consider the longevity and wealth of many highly predatory leaders in sub-Saharan Africa (Bueno de Mesquita et al. 2003). Furthermore, even though aggregate welfare increases through the adoption of institutions that add predictability to human exchange, the welfare of leaders does not necessarily increase. That is, while it is true that high-quality institutions may fatten the cow the leader has the power to milk, if uncertain being the ones to reap the future benefits of institutional reform, leaders are not likely to alter the prevailing arrangement (Bardhan 2005). In other words, it is reasonable to believe that groups with political power, i.e. elites, generally choose to increase their income in the short term and directly or indirectly transfer resources from the rest of society to themselves (Acemoglu & Robinson 2006; Acemoglu 2006; Goldsmith 2004; Bates, Greif, & Singh 2002; Bates 2001). In line with this argumentation, the puzzle recent research aims to explain is why *any* state leaders choose or end up with institutions that enhance aggregate welfare.

There is now growing consensus that leaders will adopt institutions that promote aggregate welfare when the cost of not adopting such institutions is higher

than the loss of income derived from institutions that do not maximize aggregate welfare but rather the welfare of the political elite (Acemoglu & Robinson 2006; Acemoglu 2006; Goldsmith 2004; Bates 2001). In short, leaders will adopt high quality institutions only if they benefit from it. However, there is considerably less agreement on the question of which factors impact on the calculation of leaders. In an attempt to fill this gap, in this project we test the theoretical proposition that *leaders will be more likely to establish or end up with institutions that maximize aggregate welfare when their perceived threat of losing power without compensation is comparatively high* (Acemoglu 2006; North et al. 2009). Losing power without compensation implies the loss of all political influence and income possibilities, the threat of political exile, and/or immediate threats of execution. According to previous research (Acemoglu & Robinson 2006), the following factors as such constitute a *high* perceived threat among leaders of losing power without compensation: a strong civil society, medium inter-group inequality, a politically strong middle class, a military not loyal to the elites, political and economic shocks and crises, and international threats of war and sanctions. By comparing countries along these dimensions that have followed different paths of economic development since the 1950s, this project will be able to answer the question: *Have leaders in the more successful countries been subject to greater threats of losing power without compensation than have leaders in the less successful countries?*

Methodology

Methodologically, the approach falls under comparative political economy. The aim is to conduct a systematic, compara-

tive qualitative study of the relationship between leaders' perceived threat of losing power without compensation, institutional quality, and economic development. The design of the study corresponds to the classic "indirect method of difference" in which the idea is to select cases that vary with respect to the dependent variable, i.e. economic development. In total, we select six countries of which three are regarded as success cases and three are regarded as less successful cases in terms of institutional quality and economic development. To increase generalizability, we choose cases from three different developing regions. From sub-Saharan Africa, we choose the success case of Botswana and the less successful case of Ghana, from Asia the successful case of South Korea and the less successful case of Cambodia, and from Latin America the successful case of Chile and the less successful case of Bolivia.

A process-tracing method will be used to map and compare the independent variable – i.e. leaders' perceived threat of losing power without compensation – in each country from the 1950s. If our argument saying that variation in institutional quality (and, hence, economic development) can be explained by variation in the degree of leaders' perceived threat of losing power without compensation is correct, the successful countries should to a greater extent than the less successful ones be characterized by a strong civil society, a medium degree of inter-group inequality, a politically strong middle class, a military not supporting the elite, shocks and crises, and a greater international threat of war and sanctions.

Concerning data collection, the development of cross-national evidence requires an idea of how we can recognize the phenomena we want to study empiri-

cally. Our first dimension of leaders' perceived threat of losing power without compensation, i.e. *a strong civil society*, can be recognized by the density of social networks, the number of cross-cutting ties, and the degree of inter-group conflict in a society (Putnam 1993; 2000). The stronger the civil society, the higher the density of social networks, the larger the number of cross-cutting ties, and the lesser the degree of inter-group conflict. In terms of our second and third indicator, a country with medium *inter-group inequality* refers to a country with medium income dispersion while a country with a strong *middle class* can be recognized by the income share earned by that group. The larger the income share of this group, the stronger the middle class is argued to be. The *loyalty of the military* is higher in countries in where the elites themselves are militaries or come from a military background. Economic and political turmoil, i.e. *shocks and crises*, is indicated by financial or debt crises, macro-economic shocks, short-term fluctuations in de facto political power, popular riots and demonstrations, as well as rebellions and warfare towards the state stemming from internal groupings. Finally, we will track to what extent a country is exposed to international threats of war and sanctions.

The data on the different dimensions of leaders' perceptions of losing power without compensation will be gathered from a large number of different sources, spanning from interviews with regional experts, previous case studies, quantitative indicators, and various official documents. The quantitative data will be collected from the Quality of Government Institute's data set on institutional quality and its potential correlates. This data will be a valuable complement to our in-depth, qualitative analysis of the six cases.

The project will be based at the Quality of Government (QoG) Institute at the Department of Political Science, University of Gothenburg, co-founded and led by Professor Bo Rothstein.

References

- Acemoglu, Daron 2006. "A Simple Model of Inefficient Institutions", *Scandinavian Journal of Economics* 108(4): 515-546.
- Acemoglu, Daron, Simon Johnson & James Robinson, 2001. "Colonial Origins of Comparative Development: An Empirical Investigation", *American Economic Review* 91: 1369-1401.
- Acemoglu, Daron, Simon Johnson & James Robinson, 2002. "Reversal of Fortune: Geography and Institutions in the Making of the Modern World Income Distribution", *Quarterly Journal of Economics* 117: 1231-94.
- Acemoglu, Daron & James Robinson, 2006. *Economic Origins of Dictatorship and Democracy*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Barzel, Yoram, 2002. *A Theory of the State: Economic Rights, Legal Rights, and the Scope of the State*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Bates, Robert H. 2001. *Prosperity and violence: the political economy of development*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.
- Bates, Robert H, 2006. "Institutions and Development", *Journal of African Economics* 15(1): 10-61.
- Besley, Timothy, 2007. "The New Political Economy", *Economic Journal*, 117(524): F570-F587
- Collier, Paul & Jan Willem Gunning, 1999. "Why Has Africa Grown Slowly?", *Journal of Economic Perspectives* 13(3): 3-22.
- Deininger, Klaus, 2003. *Land Policies for Growth and Poverty Reduction*, Oxford: Oxford University Press & The World Bank.
- Easterly, William, 2002. *The Elusive Quest For Growth: Economists' Adventures and Misadventures in the Tropics*, Cambridge, Mass: MIT Press.
- Evans, Peter, B, 1989. "Predatory, Developmental, and Other Apparatuses: A Comparative Political Economy Perspective on the Third World State", *Sociological Forum* 4(4): 561-87.
- Goldsmith, Arthur, A, 2004. "Predatory versus Developmental Rule in Africa", *Democratization* 11(3): 88-110.
- Hall, Robert, E & Charles Jones, I, 1999. "Why Do Some Countries Produce so Much More Output than Others?", *Quarterly Journal of Economics* 114(1): 83-116.
- Knack, Stephen & Philip Keefer, 1995. "Institutions and Economic Performance: Cross-Country Tests Using Alternative Measures", *Economics & Politics* 7(3): 207-27.
- North, Douglass, 1990. *Institutions, Institutional Change, and Economic Performance*, Cambridge: Cambridge University Press.
- North, Douglass, John Joseph Wallace, & Barry R. Weingast, 2009. "Violence and the Rise of Open-Access Orders", *Journal of Democracy*, 20(1): 55-68.
- Rodrik, Dani, Arvind Subramanian & Francesco Trebbi, 2004. "Institutions Rule: The Primacy of Institutions over Geography and Integration in Economic Development", *Journal of Economic Growth*. 9: 131-65.
- Weingast, Barry R. & Donald Wittman, 2006. *The Oxford Handbook of Political Economy*, Oxford: Oxford University Press.

"Save our school!" What kinds of impact have protests against school closures in Swedish local politics?

KATRIN UBA¹

People have opposed the closures of local schools in many municipalities all across the Sweden. While some campaigns succeed in stopping or post-postponing the decision, other actions fail and pupils are sent to new school. The impact of citizens' participation on policy-making is a core issue for democracy, but it has been little studied. How and in what conditions some local groups succeed and other fail in stopping the school-closures? Is protesting in the rich, urban or native-Swedes dominated areas more successful than the struggle in the poor or immigrant dominated communities? Does it matter who participate in such actions and what kind of strategies they use? This project will answer these questions by combining the theories of policy-process and social movement outcomes. The empirical analysis will use data on all Swedish municipalities that have discussed the question of school-closure during the last twenty years.

Goals and motivation

*"Visst lönar sig protesterna – ibland. ...men det är som att slåss mot bomull"*², noted Göteborgs Posten's journalist. She was writing

about the school-closure in Tynnered, and how protesting parents and the change of the leading party influenced the municipal decision-making (Skoog 1994). Opposition to closings of public schools is not new in Sweden, but it has spread from rural areas to suburbs and become more visible since the early 1990s. According to the newspapers, about three or four protests against school closures in a month take place all across the Sweden. Some of the campaigns succeed in stopping or postponing the closure (e.g., Gräsö skola in Östhammar, Linnéskolan and Gläntanskolan in Uppsala), while other protests fail and pupils are sent to another school (e.g., parts of the Hoby skola in Ronneby or Järbo school in Färgelanda).

The consequences of school closures are, in general, shown to be negative for pupils, teachers, and the local community (Egelund & Laustsen 2006; Magnusson & Berg 2007). Thus, it is not surprising that there is such a protest mobilization against the school-closures. On the other hand, local decision-makers argue that the decreasing number of children and economic difficulties of the municipalities make the closures inevitable. This, however, does not say why, how and in what conditions some local groups succeed in stopping the closure.

Democratic principles require that citizens have equal opportunities for political participation and influence on decision-making. Hence, it is important and interesting to ask whether protests against school closures in a resource-rich, urban or mainly native-Swedes dominated area are more successful than the struggle in a

1 Fil dr Katrin Uba är verksam vid Statsvetenskapliga Institutionen, Uppsala Universitet.

2 "It is surely worth to protest...sometimes...but it's like fighting against the cotton" (author's translation).

poor or immigrant dominated community. What kinds of protest activities (contentious or non-contentious) are more efficient for saving the schools? More simply, under which conditions are protests against school-closures successful (school remains as it is) and when these actions fail (school is closed despite the protests)? This project aims answering these questions.

Scholars who study the outcomes of protests suggest that the success of mobilisation is mainly related to power-relations and socio-economic situation of a community (Amenta 2006). In particular, we can expect that local political parties and bureaucrats influence citizens' opportunities to make their voice heard. Thus, by assessing the influence of protest mobilisation we can also learn more about the role of "common people" in policy-making i.e. in functioning of a democratic society. Prior studies that have examined the protests against school closures provide good insights into the particular cases in Sweden (Thelin and Solstad 2005; Pestoff 2008), Denmark (Nielsen 2002) or elsewhere (Berger 1982; Basu 2007). However, these studies do not answer the above stated questions. Even numerous analyses of political activism in Sweden (e.g., Petersson et al. 1998) have not discussed the impact of citizens' mobilisation on policy-making.¹

An answer to questions raised above requires a systematic long-term analysis. It should take into account proposed and implemented plans of school-closures, protests related to the closures, changes in

the local power-relations, as well as demographic and socio-economic characteristics of the municipality. The proposed study will be based on data from official documents, secondary sources, and news reports about the campaigns against school closures in all Swedish municipalities that have attempted to close a school during 1992-2011. This extensive, large-N approach will be complemented with two strategically selected case studies (two municipalities) that would be useful for examining the causal relationship between protesting groups, formation of party-coalitions and local-level decision-making in a detail. Interview-data and close observation of a case would improve our understanding of the mechanisms that explain how protests become significant for the making of local politics.

The results of the project will be published in international peer-reviewed journals and in the special web-page. The last is of vital importance for increasing public knowledge about the mobilization and outcomes of local school-related political mobilisation in Sweden. For instance, it could be useful knowledge for Swedish "stand-by citizens", who are still interested and participate in politics, though are decreasingly members in political parties (Amnå 2008).

Theoretical framework

The number of studies on social movement and protest outcomes i.e. failure and success, has increased constantly since the 1990s. The focus has mainly been on economic (welfare, taxes, labour) and civil right issues in the U.S. (Uba 2009; Burstein and Linton 2002). The few studies of protest outcomes in the Western Europe focus rather on environmental/antinuclear and foreign policies (Kriesi

1 The only study on protest outcomes in Swedish context the author is aware of was initiated by Björn Åkerberg, doctoral student at Karlstad University in 2007. Unfortunately, there is no further information about the development of the project.

1995, Giugni 2004, Kolb 2007, Rootes 2007). The only education or school policy related study the author is aware of has been made by Sidney Tarrow, who examined the impact of French students' struggle on educational reform in 1968 (Tarrow 1993). Moreover, the majority of the research focuses on the national level policy-making although there is growing interest in the U.S. state-level policies (e.g., Amenta et al. 2005; Soule and King 2006). With the interest in the impact of protests on local level school-policies, this study serves to enlarge the current empirical focus of the research on social movements in general and on protest outcomes in particular.

The major concern of the research on social movement outcomes is the definition and measurement of the impact of mobilisation. It is common to talk about the direct, indirect and conditional impact of social movements, where the first refers to the impact of mobilisation after considering other variables that could also affect policy change (Burstein and Linton 2002). The indirect effect refers to the options that mobilisation could affect public opinion, media reporting, representative of political parties etc., who in turn could impact policy-making. Finally, recent studies have shown that the impact of mobilisation depends on the particular social setting i.e. it is dependent on socio-economic or political context (Uba 2009). All these aspects will also be taken into account in the proposed study, especially as a few studies still argue that mobilisation has only a marginal impact on policy-process (e.g. Giugni 2004).

Although prior research has no full agreement upon the factors that explain in what conditions protests would influence policy-making (Amenta & Caren 2004), one could differentiate between (1) the

variables that are under the control of mobilising group and (2) exogenous factors that are not controlled by the group. The first refers to group's leadership, organisation, size of the mobilisation, and action repertoire (e.g., strike, demonstration or negotiation) (Piven and Cloward 1979; McAdam and Su 2002). This also means the direct impact of mobilisation. The role of exogenous factors is often related to the indirect effect of mobilisation and refers to the importance of supportive political parties i.e. allies (Lipsky 1968, Soule 2004) and public opinion (Soule and Olzak 2004). Contextual factors like the party or political system (Amenta et al. 2005) are seen as important for conditional impact of mobilisation. The empirical results, however, show varying effect of different factors. For instance, some studies show how protests that disrupt public life influence policy-making more than relatively calm actions (Gamson 1975; Uba 2007). Other studies argue that the political impact of mobilisation depends on the presence of public support for activists' goals (e.g., Agnone 2007) while several studies do not support this view (see review in Uba 2009). The same applies for the role of influential political allies (i.e. political parties), which is of particular importance for the proposed project. As the majority of previous empirical analyses are done in the context of two-party systems (U.S.) the study of protest outcomes in a multiparty system with coalition governments (i.e. Sweden) provides us new opportunities for understanding the role of political allies.

The importance of different political ideas/parties has been more often examined in the frame of studies on policy process (e.g., Sabatier 2007). These authors argue that the policy change is mainly related to the change of ideas shared by

actors' networks or coalitions. Studies in this framework have not, however, considered the importance of citizens' protest mobilisation or decision-makers' strategic action as criteria for policy change (see example of Swedish nuclear energy policy in Nohrstedt 2009). The proposed project will combine the policy process approach to the research on social movement outcomes with an expectation of contributing to both of the schools. The empirical focus on Swedish municipalities provides an excellent opportunity for studying how political party alliances and citizens' mobilisation influences local decision-making. There have been numerous protests against the school closures and political parties also form numerous coalitions across the traditional party-blocks (Bäck 2005).

Moreover, the analysis of local level policy-making aids us to account for another problem in social movement research—the lacking focus on mechanisms that explain how protests actually influence policy-making. Andrews (2004) suggests that there are three possibilities: negotiations, persuasion, or threatening. Some recent studies have focused on the last two mechanisms, but little attention has been paid to negotiations between interest groups or social movements, bureaucrats and policy-makers. The last is, however, an especially important part of the process of closing schools in Scandinavia and elsewhere (Nielsen 2002; Witten et al. 2003; Woods 2006; Basu 2007). For instance, the authorities of the Örebro municipality initiated a citizens' deliberative dialogue for discussing the closure of a school (Pettersson 2008). Although previous studies on school-closures do not apply the framework of social movement analysis, the connection is easy to make. For instance, Wood (2006) shows

how Australian rural communities combined their traditional negotiation strategies with more militant protest tactics for hindering the closure of local schools. A scholar of social movements would say that actors changed their action repertoire and thereby increased the probability of a successful struggle (McAdam 1983). Similarly, Basu (2007) shows how the cooperation between parental groups, trade unions and some top-level politicians stopped the closure of four schools in Toronto. One could also say that their struggle succeeded due to the presence of influential political allies and co-operation between social movements (e.g. trade unions and parents). The empirical goal of the project is to see whether the similar patterns hold also in a Swedish context.

The set-up of the study

As noted above, the theoretical approach of the project combines social movement and policy process theories with the aim to develop further the understanding of factors and mechanisms explaining the impact of citizens' mobilisation on public policy. Previous research emphasizes the importance of political allies and coalition-building for the success of interest groups and social movements. Thus, I expect that the co-operation between groups opposing the school-closure groups and municipal political parties would play a significant role for deciding over school closures and affects the impact of protests. One could also hypothesize that the impact of mobilization depends on the strategies of action (e.g., disruptive mobilisation in a form of demonstration and strikes versus negotiations), presence of general public opposition to school closures, and socio-economic characteristics of the mobilising group

and the municipality (rich versus poor; rural versus urban; ethnically homogenous versus heterogeneous groups and municipalities). Certainly, these hypotheses and mechanisms explaining the relationships will be developed further in the beginning of the project.

Equally to the theoretical framework, the empirical and methodological set-up of the project follows the research on social movement outcomes and policy-process. First, the municipal proposal to close the entire or the part of a school is taken as a unit of analysis. Second, a mobilisation against school closure is defined to have an impact if local authorities respond to the actions by withdrawing the proposal or postponing the decision on school closure for a certain time-period (cf. Schumaker 1978). The impact is a direct one if the effect remains after accounting for other factors, but the presence of indirect and conditional impact of mobilisation will also be searched for. A quantitative event history analysis¹ allows isolating the impact of the protests on policy-process from the effects of political allies, demographic and socio-economic factors. It also allows us comparing the impact of all hypothesised contextual factors (allies, coalitions) and differences of action strategies. This method with some variations has been common in the studies of social movement outcomes (al-

so applied in Uba 2007). The complementary qualitative analysis allows focusing on the causal relationships in a detail.

Due to the lack of prior studies on protests and decision-making regarding the school closures in Swedish municipalities it is necessary to collect some new data. Although there have been school closures before 1992, the proposed project will focus on the period 1992-2011 for two reasons. First, Swedish municipalities have reassessed the importance of voluntary sector and citizens' participation in policy-asking since the early 1990s (Wollmann 2006). Second, the rules for financing the school-system changed in 1992. These rules gave municipalities a right to decide over school-financing and opened the system for competition, i.e. allowed formation of non-municipal schools or "*friskolor*" (Bergström & Sandström 2001). Thus, we could expect that the changes in the Swedish school-infrastructure became more frequent after 1992. The proposed project would last for three years and therefore the final year of the analysis is 2011.

The data necessary for this study could be divided into four groups:

1. Information about the proposals and plans of school-closures of all Swedish 290 municipalities will be gathered from their official documents (propositions and reports). The dates of when the authorities initiated the process and the dates of final decision by the municipal council are of particular interest here because we aim to measure the duration of the decision-making process.
2. Data on mobilisation against the school closures will be collected from the reports of national and local news-media (newspapers etc.), as well

¹ The "event" refers to the fact that this analysis is used for studying whether and when some event of interest takes place. The synonyms — "survival" and "duration" analysis imply that one could apply the method to examine how long one process survives before it terminates (dies). Here we could examine how long the process of school-closing would take place, depending on the protest intensity and other relevant factors (see more about the method in Box-Steffensmeier & Jones 2004).

as from the web-pages of the “threatened” schools. News-reports are accessible via two electronic searchable media archives (Mediearkivet, Presstext) that cover major national and regional newspapers, and radio news since the 1990s. They also include many local newspapers since 2000. The process of searching for relevant news and coding the events follows the conventional methods of protest event analysis (Koopmans & Rucht 2002). This usually involves the triangulation of the data-sources, which allows minimizing the selection and description biases (Ortiz et al. 2005). The first bias refers to the problem where the news-industry reports only larger and violent events, while the second one indicates the problems of inaccuracy in media reporting. Combining the national and local media sources allows me to minimize these biases. Moreover, media data will be complemented with the information from the internet. For instance, the activists’ websites like “*Bevara Västbodaskolan*” (Keep the Västbo-school)¹ would be of great importance. Additional data on citizens’ mobilisation will be collected from the records of teachers’ trade unions (e.g., Lärarförbundet) and the Swedish Association of Local Authorities and Regions (SKL).

The compiled protest-data will be carefully coded, paying particular attention to event date, size, mobilising groups and their demands, target and to attitudes of political parties and the public. An exam-

ple of a protest is taken from the recent radio report about the school closure protest in Klippan municipality in Skåne. It reported:

*About 200 parents [protest size and mobilising group] demonstrated [a form of action] against the closure of Antilopeskolan in the front of the municipality council [target and location] on 27th of April 2009 [date]. Parents handed over the list of 1700 signatures [another protest action and size] and demanded that authorities put the question on referendum [demand].*²

The small pilot study of such protests suggested that a regional newspaper – “Göteborgs-Posten” reported about 10 similar kinds of actions in 1995. Thus, one could expect to find rather big number of actions, especially during the more recent years where school-closures has become more frequent.

The “protest-database” that is used in this project will be made publicly accessible via project-webpage. To examine the impact of these protests, the events will be connected to the data on proposals and decisions on school closures. It is important to recall that in order to evaluate the effect of mobilisation, we need to have information about the cases of school closures where no parental, pupils’ or teacher protest was mobilised.

3. Socio-economic statistics of municipalities, as well as information on coalition-building in local politics will be gathered from the secondary sources (e.g, SOU 2001:48; Bäck 2003; Wohlgemuth 2006; Eriksson 2007), and from the reports of public agencies

1 See http://www.ffweb.se/vastbodaskolan/vastboda_skolanFrameset.html.

2 “Högljudda protester mot skolnedläggningar”, Sveriges Radio P4 Malmö, author’s translation, see <http://www.sr.se/cgibin/malmo/nyheter/artikel.asp?Artikel=2797938>, accessed latest 01.05.2009.

(e.g., Skolverket). For example, the report “Skolan mitt i byn” (2009) from the Glesbygdsverket¹ discusses the problems and process of school closures in Swedish rural areas.

4. Quantitative analysis will be complemented with case studies in two municipalities, which will be selected on the basis of the results of the quantitative analysis. I.e. a case where all hypotheses find support and an outlier. This part of the project follows the process-tracing approach and will make use of interviews with local parental groups, teachers, bureaucrats and municipal politicians. Such a data provides details about the school closure related decision-making and informs us about the subjective (perceived) effectiveness of citizens’ groups.

Project organisation

The project will be conducted by Katrin Uba, whose PhD thesis examined the impact of anti-privatisation protests in India and Peru (Uba 2007). During 2007-8, she participated in a study on protest mobilisation and outcomes in the European Union (co-ordinated by Fredrik Uggla, funded by Riksbanken). These two projects gave her experience of setting up protest-datasets and testing the theories of social movement outcomes – both highly relevant for the proposed project. Her current involvement (until June 2010) in an interdisciplinary project which examines the renewable energy policies in Sweden and Spain involves the use of policy-pro-

cess theories. Considering that the process of data-collection and coding for this proposed study is very time-consuming, a few research assistants will also be involved in the work of this project.

References

- Amenta, Edwin, 2006. *When Movements Matter: The Townsend Plan and the Rise of Social Security*, Princeton University Press.
- Amenta, Edwin and Niel Caren, 2004. “The Legislative, Organizational, and Beneficiary Consequences of State Oriented Challengers” in D. A. Snow, S. A. Soule and H. Kriesi eds. *The Blackwell Companion to Social Movements*, Blackwell, pp.461-489.
- Amnå, Erik, 2008. *Jourbanande medborgare. Samhällsengagemang i en folkrörelsestat*. Studentlitteratur.
- Andrews, Kenneth, 2004. *Freedom is a Constant Struggle. The Mississippi Civil Rights Movement and Its Legacy*, The University of Chicago Press.
- Basu, Ranu. 2007. “Negotiating Acts of Citizenship in an Era of Neoliberal Reform: The Game of School Closures.” *International Journal of Urban and Regional Research* 31(1): 109-127.
- Berger, Michael. 1982. *Why communities protest school closings*. National Institute of Education (NIE-G-80-0170): Washington, DC.
- Box-Steffensmeier, Janet and Bradford S. Jones. 2004. *Event History Modeling: A Guide for Social Scientists*. Cambridge University Press.
- Bäck, Hanna, 2003. *Explaining Coalitions. Evidence and Lessons From Studying Coalition Formation in Swedish Local Government*. Uppsala University.
- Egelund, Niels and Helen Laustsen. 2006. “School Closure: What Are the Consequences for the Local Society?” *Scandinavian Journal of Educational Research* 50 (4): 429-439.
- Eriksson, Katarina. 2007. *Spelar adressen någon roll? En studie av områdeseffekter på medborgares politiska deltagande*. Umeå universitet.
- Gamson, William, 1975. *The Strategy of Social Protest*, Belmont, CA: Wadsworth Publishing.
- Giugni, Marco, 2004. *Social Protest and Policy Change. Ecology, Antinuclear, and Peace Movements in Comparative Perspective*, Rowman and Littlefield Publishers, Inc.

¹ This agency focused on the problems of sparsely populated areas in the northern Sweden and was closed in spring 2009.

- Giugni, Marco. 2008. "Welfare states, political opportunities, and the mobilization of the unemployed: a cross-national analysis." *Mobilization: An International Journal* 13 (3): 297-310.
- Kolb, Felix. 2007. *Protest and Opportunities. The Political Outcomes of Social Movement*, Campus Press.
- Koopmans, Ruud and Dieter Rucht. 2002. "Protest event analysis" in Bert Klandermans and Susan Staggenborg, eds. *Methods of Social Movement Research*. Minneapolis: Univ. Minn. Press. pp. 231-59.
- Kriesi, Hanspeter. 1995. "The political opportunity structure of new social movements: Its impact on their mobilization" in Jenkins, Clark and Bert Klandermans, *The Politics of Social Protest*. University of California Press, pp. 167-198.
- Lipsky, Michael. 1968. "Protest as Political Resource." *American Political Science Review* 62:1144-1158.
- Magnusson, Bruno and Elisabeth Berg. 2007. *Stängningen av Svartlä skola*. Research report no. 2007:16, Luleå University.
- McAdam, Doug. 1983. "Tactical Innovation and the Pace of Insurgency." *American Sociological Review* 48 (6): 735-754.
- McAdam, Doug & Youl Su. 2002. "The War at Home: Antiwar Protests and Congressional Voting, 1965 to 1973." *American Sociological Review* 67:696-721.
- Nielsen, Bodil Bjerg. 2002. *Et diskursanalytisk perspektiv på en policy process exemplifieret med sagen om Marstal Navigationskole*. Diskursers betydning i policy processer, Roskilde Universitet, Denmark.
- Nohrstedt, Daniel. 2009. "Do Advocacy Coalitions Matter? Crisis and Change in Swedish Nuclear Energy Policy." *Journal of Public Administration Research and Theory*, forthcoming.
- Petterson, Marcus. 2007. "Medborgardialog. Ett demokratiexperiment i Örebro kommun" C-uppsats at Örebro Universitet.
- Pestoff, Victor. 2008. *A Democratic Architecture for the Welfare State. Promoting citizen participation, the third sector and co-production*, Routledge Studies in the Management of Voluntary Non-Profit Organizations.
- Pettersson, Olof, Hermansson, Jörgen, Micheletti, Michele, Teorell, Jan & Westholm, Anders. 1998. *Demokrati och medborgarskap*. Demokratirådets rapport. Stockholm: SNS Förlag.
- Piven, Francis Fox and Richard Cloward. 1979. *Poor People's Movements*. New York: Vintage Books.
- Sabatier, Paul. 1999. *Theories of the Policy Process*. Westview Press.
- Schumaker, Paul. 1978. "The Scope of Political Conflict and the Effectiveness of Constraints in Contemporary Urban Protest." *Sociological Quarterly* 19: 168-184.
- Skoog, G. 1994. Visst lönar sig protesterna – ibland. ...men det är som att slåss mot bormull. *Göteborgs Posten* 1994-03-15.
- SOU (2001:48). *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. Statens offentliga utredningar.
- Soule, Sarah. 2004. "Going to the Chapel? Same-Sex Marriage Bans in the United States, 1973-2000." *Social Problems* 51 (4): 453-477.
- Soule, Sarah & Braden King. 2008. "Competition and Resource Partitioning in Three Social Movement Industries." *American Journal of Sociology* 113:1568-1610.
- Soule, Sarah and Susan Olzak. 2004. "When do movements matter? The politics of contingency and the equal rights amendment." *American Sociological Review* 69 (4): 473-497.
- Tarrow, Sidney. 1993. "Social Protest and Policy Reform: May 1968 and the Loi d'Orientation in France." *Comparative Political Studies* 25: 567-607.
- Theelin, Andrae Annika and Karl Jan Solstad. 2005. "Utbildning i glesbygd – samspel eller konflikt? En kunskapsöversikt." *Forskning i fokus vid Myndigheten för skolutveckling* No.27.
- Uba, Katrin. 2009. "The contextual dependence of Movements Outcomes: A Simplified Meta-Analysis." *Mobilization. An International Journal* 14(12): 433-448.
- Uba, Katrin. 2007. *Do Protests Make a Difference? The impact of anti-privatization mobilization in India and Peru*, Uppsala University.
- Witten, Karen, Robin Kearns, Nick Lewis, Heather Coster and Tim McCreanor. 2003. "Educational restructuring from a community viewpoint: a case of school closure from Invercargill, New Zealand." *Environment and Planning C: Government and Policy* 21: 203-223.

- Wohlgemuth, Daniel. 2006. *Den responsiva demokratin? Effekter av medborgarnas delaktighet i den lokala demokratin*. Uppsala University.
- Wollmann, Hellmut. 2006. "The fall and rise of the local community: A comparative and historical perspective." *Urban Studies* 43(8):1419-1438.
- Woods, Michael. 2006. "Redefining the Rural Question: The New Politics of the Rural and Social Policy." *Social Policy & Administration* 40(6):579-595.

Tolerance in Challenging Political Environments in Uganda, Kenya, India and Pakistan

STEN WIDMALM – SVEN OSKARSSON
– KAROLINA HULTERSTRÖM¹

This is a study of political tolerance in India, Pakistan, Kenya, and Uganda. The project will focus on tolerance of the kind we associate with civil liberties and rights – liberties and rights that from a democratic perspective should belong to all citizens irrespective of race or ethnicity, gender, class, or, most important, opinion. We will consider the value which citizens place upon these liberties and what explains the variation in citizens' levels of political tolerance. By means of surveys and in-depth interviews in all four countries, which vary in type of regime on a scale ranging from "democratic" to "very weak democratic", the project will test a set of hypotheses relating mainly to civil society, gender, type of regime, quality of governance, ethnic pluralism, and socioeconomic conditions. In particular, the project aims at investigating the possible influence of institutional factors and cultural values and traditions. The aim is to test the idea that state institutions that provide services (e.g. health services, education, judicial support) according to universalistic principles always contribute to political tolerance (measured as the support for the freedom of expression) no matter how plagued the cultural and political context may be with regard to

lack of trust, ethnic divides, and socioeconomic inequalities.

Background and purpose of the project

Freedom of expression is a part of the foundation of democracy and it is intertwined, quite inseparably, with the idea that citizens, various actors of society, and the state, must be prepared to tolerate differences of opinion – at least as long as opinions do not severely infringe other peoples rights or cause great harm. Most commonly in bills of rights it is stated that individuals have the right to hold "opinions and to receive and impart information and ideas without inference by public authority"². However, this also implies that the state has a duty to protect citizens expressing their opinions and ideas against other, intolerant, citizens. Consequently, in order to provide people with the opportunity to "realise their human potential" (Project, 2009) it is necessary to accept basic principles of political tolerance, from the individual level up to the state level. In a democratic state various actors do not have to always agree on ideas that are expressed, but they need to agree on the right to express them. This is one of the reasons why for example UNESCO pursues projects aimed at not only "media independence" but also "pluralism" (UNESCO, 2009). The basic idea, traceable to the thoughts of Voltaire, is expressed in the dictum "I [may] disapprove of what you say, but I will defend to

1 Sten Widmalm och Sven Oskarsson är verksamma vid Statsvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet och Karolina Hulterström är verksam vid Sida.
E-post: Sten.Widmalm@statsvet.uu.se
Sven.Oskarsson@statsvet.uu.se
Karolina.Hulterstrom@sida.se

2 From the European Convention on Human Rights, article 10.

the death your right to say it”.¹ Establishing a culture of tolerance in a state is, however, a fundamental challenge. In far too many conflicts in the world, historically and today, the aim of at least one party has been to infringe or eliminate the freedom of expression for another and this can create even international conflicts (Hutchison & Gibler, 2007). Conflicts undoubtedly breed on intolerance and vice versa. Therefore Amartya Sen and others identified tolerance as one of the prerequisites for achieving the Millennium Development Goals (UNDP, 2004: 10). It is from these observations this project takes its queue.

This is a study of political tolerance in India, Pakistan, Kenya, and Uganda. The project will focus on tolerance of the kind we associate with civil liberties and rights – liberties and rights that from a democratic perspective should belong to all citizens irrespective of race or ethnicity, gender, class, or, most important, *opinion*. We will consider the value which citizens place upon these liberties and what explains the variation in citizens’ levels of tolerance. By means of surveys and in-depth interviews in all four countries, which vary in type of regime on a scale ranging from “democratic” to “very weak democratic”, the project will test a set of hypotheses relating mainly to civil society, gender, type of regime, quality of governance, ethnic pluralism, and socioeconomic conditions. *In particular, the project specifically aims at investigating the possible mediating influence of institutional factors and cultural values and traditions. Therefore a study is proposed*

which aims at identifying what determines levels of tolerance among citizens who live in areas where economic resources are very limited, with varying degrees of ethnic pluralism, and which vary in the spectrum between “democratic” and “very weak democratic”

The theoretical framework and its relation to previous research

Most freedom of expression studies² focus on the state and how constitutions and state institutions can provide direct measures for protection to uphold freedom of speech and provide for tolerance (Newman, 2002; Sullivan, 2000; Wimmer, 2005). However, we want to employ a slightly different approach which places the citizens at the centre of attention – admittedly in relation to the state, but also in relation to other factors that may strongly influence the capacity to uphold freedom of expression and tolerance. Ronald Inglehart points out the direction we want to follow:

Since the collapse of Communism, democracy has attained a positive image in virtually every country in the world. But these favorable opinions are often superficial, and unless they are accompanied by more deeply rooted tolerance, trust, and participation, the chances are poor that effective democracy will be present at the societal level. (Inglehart & Welzel, 2003: 62).

In further support of this, recent studies have shown that there is a significant discrepancy between the importance people ascribe generally to political and civil liberties on the one hand, and the liberties they are willing to bestow on specific ‘adverse’

1 The quotation is often incorrectly attributed to Voltaire. However the aphorism was actually stated by Evelyn Beatrice Hall under the pseudonym Stephen G. Tallentyre in Hall (1906).

2 A good overview of this field of research is provided by Walker (2007).

Figure 1. Explaining acceptance of freedom of expression and tolerance.

groups on the other. For example, a study from Mexico reveals that even though a majority of Mexicans prefer democracy to other forms of government on a general level, a majority also object to the public expression of views that diverge from their own (Schedler & Sarsfield, 2004). Obviously this field of research is full of paradoxes that need to be understood if we want to reveal how basic values are shaped that are necessary at the society level of a democracy.

At the ground level, toleration of differences of opinion among individuals can be a fundamental bulwark against atrocities, attacks, hate-crimes etc. (UNDP, 2004). And vice versa, a state may be efficient in providing resources for the direct protection of the right to expression. However, among intolerant citizens such goals will be ever so hard to fulfil. Therefore, this project mainly aims at explaining variation in political tolerance at the individual level. The independent variables will however relate to individual *and* contextual factors. In short the model to be tested is shown in figure 1.

Standard assumptions about tolerance on *the individual level* will be tested, such as those relating to the influence of gender, literacy, class, membership of civic organisations, levels of social capital, indicators such as trust, and religious and political affiliation. We will also test for the influence of *contextual variables* such as the character of state institutions, their level of demo-

cratic performance, and varying degrees of cultural or ethnic pluralism. With the proposed design of the study we will be able to test hypotheses saying that the character of the state has an impact on tolerance among individuals not only by explicitly guarding certain rights, but also indirectly. The latter depends on how effectively reliable and stable institutions in general can be provided. We will go beyond the assumption that good governance automatically breeds tolerance among citizens. In our view it is important to see if a system which is democratic from a more formal and technical perspective (i.e. by regularly providing general and fairly free elections), always breeds tolerance. An electoral democracy combined with poorly functioning institutions, such as those that for example relate to the educational and health systems, could very well just breed intolerance. Atul Kohli's "Democracy and Discontent" (1990) is a good case in point. It shows how conflicts, riots and intolerance spread in India side by side with the spread of democracy. The key to understanding the situation was that the spread of democratic thinking created systemic demands that were unmatched by the performance of government institutions. The discrepancy spelled out conflicts. Therefore, this research project will keep in mind the paradox that democracy can turn into its own enemy under certain conditions. Nonetheless, the study will be

firmly anchored in the theoretical foundations and relate to empirical findings established in previous research contributions on tolerance and freedom of expression.

Studies of political tolerance were pioneered by researchers in the US in the 1950s and 1960s mainly for two reasons. They emerged from the Cold War as the threats of Communism, both real and imagined, and the fears promoted in connection with them, threatened civil liberties. Also, they were born out of the Civil Rights movement. The Civil Rights Act of 1964 and the Voting Rights Act of 1965 led to policies that challenged the levels of tolerance of the white majority. In this context Stouffer's seminal study 1955 and his continued work in 1973 laid the ground for how most studies since have formulated surveys on political tolerance. They most commonly involve a question where the interviewee is asked to name the most disliked group in society. Then the interviewee is asked to respond to questions about which rights should be extended to the least liked group. At the centre Stouffer placed questions relating to the freedom of expression. This has generated a large number of studies of how, for example, levels of education, religious preferences, ideological preferences, gender, ethnic origin, the political culture etc are associated with political tolerance (Cigler & Joslyn, 2002; Duch & Gibson, 1992; J. L. Gibson, 2005a; Gibson, 1995, 2002; J. L. Gibson, 2005b; Gibson, 2006; Gibson & Duch, 1993; Gibson & Gouws, 2000; Golebiowska, 1999; Inglehart & Welzel, 2003; Mutz, 2002; Persell, Green, & Gurevich, 2001; Reimer & Park, 2001; Finkel, 1999) From studies in America and elsewhere, we know that on the individual level literacy is a major factor in determining the level of tolerance

(Finkel, 1999). In more recent contributions, however, other factors have been emphasised. From the realm of civil society and social capital debates, Cigler and Joslyn (2002) claim that there is support for the idea that group membership is strongly linked to political tolerance. Mutz (2002) and others researchers (Gibson & Gouws, 2000) to some extent holds this view but adds that it seems to be important for individuals to be exposed to several different types of groups. Her experiments show the benefit to citizens of being exposed to "conflicting political viewpoints" and that "cross-cutting exposure" fosters political tolerance. Turning to aggregated levels, Reimer and Park (2001) have a different perspective and decide to re-examine the old findings, saying that conservative Protestants in the US tend to be "less willing than most Americans to grant civil liberties to unpopular groups". The arguments put forward have points of contact with the wider debate on the extent to which religious group affiliation, as well as political affiliation, may decide the level of tolerance. It may be mentioned here that one of the topics granted the most attention in recent civil society conferences has been Putnam's findings that more homogeneous parts of the U.S. turn out to have higher levels of inter-group trust than heterogeneous ones.¹ Financial security has also been shown to have a positive effect on social tolerance by Persell, et al. (2001). From a gender perspective, Golebiowska (1999) summarises recent research on this topic and claims that "[g]enerally speaking, research shows that women are more reluctant than men to allow unpopular groups to

1 These results have been presented by Robert Putnam, for example in lectures in Sweden 2005 and 2006.

exercise their constitutional rights”.¹ We will also focus on other values of society that may be coupled to political tolerance but which have hitherto been ignored in traditional studies of tolerance.

To sum up, the earlier research has pinpointed a number of factors affecting levels of political tolerance among individuals: literacy, membership of civic organisations, political culture, ethnicity, economic factors, religious or political affiliations and gender. As we see it the earlier research on tolerance suffers from three major shortcomings. First of all, there are a number of theoretical and methodological concerns, as well as empirical contradictions, regarding the individual-level explanations of tolerance hitherto proposed. For example, data from the project “Decentralisation in India” shows that commonly assumed links between religious affiliation and intolerance are not clear-cut when controlled for socio-economic factors (Widmalm, 2005). Moreover, and from a gender perspective, the same project supports the conclusion that women hold more tolerant views than men – a finding that contradicts the ‘conventional wisdom’ from previous studies on gender differences in tolerance. A potentially important explanation for some apparently contradictory findings about gender differences, to which Golebiowska also draws attention, is related to the fact that women and men tend to point to very *different* groups as intolerable. We will pay special attention to this problematique by testing Lise Togeby’s hypothesis claiming that a merger of male and female culture can be more profoundly determined by joint political mobilisation than for example a more equal level of education.² This is a line of inquiry that we in-

tend to pursue as it points to important theoretical and methodological issues connected to the study of tolerance: the distinction between measuring tolerance expressed generally and measuring the tolerance of specific groups.

Finally, it is reasonable to assume that an individual who trusts people beyond his or her group also will be inclined to be more tolerant. In the previously quoted study from India, however, we found no evidence of a strong connection between tolerance and inter-group trust (Widmalm, 2005). Similarly, only some positive but weak correlations could be established between tolerance and intra-group trust. This is puzzling. It is intuitively compelling to assume that concepts such as trust and tolerance belong together, and this has often been a feature of previous research contributions (Badescu, Sum, & Uslaner, 2004; Brewer, 2003; Cigler & Joslyn, 2002; Hardin, 2004; Offe, 2001; Persell et al., 2001; J. L. Sullivan & Transue, 1999) But it seems they do not have strong empirical connections. This observation has important implications for understanding both trust and tolerance. Tolerance is a factor, it seems, that “stands for itself.” I may trust you to fulfil certain obligations – however, I may not necessarily think you should have the same rights in society as I do. And, conversely, I may distrust you but at the same time I may think you are equal to me as a citizen. The implication of this, and provided that we agree with the Human Development Report that tolerance is a prerequisite for achieving the millennium

1 Also see Togeby (1994).

2 See Togeby (1994). For gender related discussions about tolerance along similar lines but less precise than Togeby, also see Benbow (2005); Brace, Sims-Butler, Arceneaux, & Johnson (1999); Norton (1986); Saharso (2003); Tuori (2007).

goals, and that we want to understand or explain better how tolerance evolves, is that we need a stricter approach to both methodological and theoretical concerns. Tolerance and trust cannot be assumed to be related.

A second shortcoming in the earlier research is the lack of studies on how embedding contexts influence individuals' tolerance.¹ For example, there is good reason to believe that the system of governance and the quality of democratic institutions may themselves shape levels of tolerance among individuals (Rothstein, 2003). On the other hand, according to recent research on social trust, we should expect cultural and ethnic diversity to influence levels of tolerance (Alesina & La Ferrara, 2002). It thus seems vital for tolerance to be interpreted in the context in which it is embedded. We therefore aim at testing the idea that state institutions that provides any services (e.g. health services, education, judicial support) according to universalistic principles always contribute to political tolerance (measured as the support for the freedom of expression) no matter how plagued the cultural and political context may be with regard to the lack of trust, ethnic divides, and socioeconomic inequalities.

The third shortcoming concerns the geographical limits of our knowledge. A large majority of the earlier research on tolerance among individuals is based on empirical studies in a small number of long since established and wealthy democracies, above all the United States. However, to enhance our knowledge on the central role of tolerance as a precondition for democracy we need to focus on less economically fortunate countries at

different levels of democratic development. This project is designed to address all these three issues. The grant will be used to conduct a three-year research project investigating the impact of these variables on political tolerance in India, Pakistan, Kenya and Uganda.

References

- Alesina, A., & La Ferrara, E. (2002). Who trusts others. *Journal of Public Economics*, 85, 207-234.
- Badescu, G., Sum, P., & Uslaner, E. M. (2004). Civil society development and democratic values in Romania and Moldova. *East European Politics and Societies*, 18(2), 316-341.
- Benbow, H. M. (2005). 'False tolerance' or false feminism? Hijab controversies in Australia and Germany. *Overland*, 181, 10-15.
- Brace, P., Sims-Butler, K., Arceneaux, K., & Johnson, M. (1999, Sep 01-05). *Public opinion in the American state*. Paper presented at the Annual Meeting of APSA, Atlanta, Georgia.
- Brewer, G. A. (2003). Building social capital: Civic attitudes and behavior of public servants. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 13(1), 5-25.
- Cigler, A., & Joslyn, M. R. (2002). The extensiveness of group membership and social capital: The impact on political tolerance attitudes. *Political Research Quarterly*, 55(1), 7-25.
- Duch, R. M., & Gibson, J. L. (1992). "Putting Up With" Fascists in Western Europe – A Comparative, Cross-Level Analysis of Political Tolerance. *The Western Political Quarterly*, 45(1), 237-273.
- Gibson, J. L. (1995). The Political Freedom of African-Americans – a Contextual Analysis of Racial-Attitudes, Political Tolerance, and Individual Liberty. *Political Geography*, 14(6-7), 571-599.
- Gibson, J. L. (2002). Becoming tolerant? Short-term changes in Russian political culture. *British Journal of Political Science*, 32, 309-333.
- Gibson, J. L., (2005a). Parsimony in the study of tolerance and intolerance. *Political Behavior*, 27(4), 339-345.

¹ For two recent exceptions see Peffley & Rohrschneider (2003) and Weldon (2006).

- Gibson, J. L. (2005b). On the nature of tolerance: Dichotomous or continuous? *Political Behavior*, 27(4), 313-323.
- Gibson, J. L. (2006). Do strong group identities fuel intolerance? Evidence from the South African case. *Political Psychology*, 27(5), 665-705.
- Gibson, J. L., & Duch, R. M. (1993). Political Intolerance in the USSR – The Distribution and Etiology of Mass Opinion. *Comparative Political Studies*, 26(3), 286-329.
- Gibson, J. L., & Gouws, A. (2000). Social identities and political intolerance: Linkages within the South African mass public. *American Journal of Political Science*, 44(2), 278-292.
- Golebiowska, E. A. (1999). Gender gap in political tolerance. *Political Behavior*, 21(1), 43-66.
- Hall, E. B. S. G. T. (1906). *The Friends of Voltaire*. Smith Elder & Co.
- Hardin, R. (2004). *Distrust*. New York: Russel Sage Foundation.
- Hulterström, K. (2004). *In Pursuit of Ethnic Politics – Voters, Parties and Policies in Kenya and Zambia*. Uppsala, Uppsala.
- Hutchison, M. L., & Gibler, D. M. (2007, 2005). *Political tolerance and territorial threat: A cross-national study*. Paper presented at the Annual Meeting of the Midwest-Political-Science-Association, Chicago, IL.
- Inglehart, R., & Welzel, C. (2003). Political culture and democracy. *Comparative Politics*, 36(1), 61-+.
- Kohli, A. (1990). *Democracy and Discontent*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lijphart, A. (1977). *Democracy in Plural Societies*. New Haven: Yale University Press.
- Lijphart, A. (1999). *Patterns of Democracy*. New Haven: Yale University Press.
- Mutz, D. C. (2002). Cross-cutting social networks: Testing democratic theory in practice. *American Political Science Review*, 96(1), 111-126.
- Newman, S. L. (2002). The constitutional protection of freedom of expression. *Canadian Journal of Political Science-Revue Canadienne De Science Politique*, 35(1), 189-191.
- Norton, M. B. (1986, Sep). *Freedom Of Expression As A Gendered Phenomenon*. Paper presented at the 1st Wallace Conf on the Constitution, Freedom of Expression, and the Liberal Arts, St Paul, Mn.
- Offe, C. (2001). Political Liberalism, Group Rights, and the Politics of Fear and Trust. *Studies in East European Thought*, 53, 167-182.
- Persell, C. H., Green, A., & Gurevich, L. (2001). Civil society, economic distress, and social tolerance. *Sociological Forum*, 16(2), 203-230.
- Project, T. F. o. E. (2009). Retrieved 12 February, 2009, from <http://www.freedomofexpression.org.uk/>
- Reimer, S., & Park, J. Z. (2001). Tolerant (in)civility? A longitudinal analysis of white conservative Protestants' willingness to grant civil liberties. *Journal For the Scientific Study of Religion*, 40(4), 735-745.
- Rothstein, B. (2003). *Sociala fjällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Saharso, S. (2003). Culture, tolerance and gender – A contribution from the Netherlands. *European Journal of Womens Studies*, 10(1), 7-27.
- Schedler, A., & Sarsfield, R. (2004). *Democrats with Adjectives: Linking Direct and Indirect Measures of Democratic Support* (No. 45).
- Steven E. Finkel, L. S., and Stan Humphries. (1999). Democratic Values and Political Tolerance. In P. R. S. John P. Robinson, Lawrence S. Wrightsman (Ed.), *Measures of Political Attitudes* (Vol. 2). San Diego, London, Boston, New York, Sydney, Tokyo, Toronto: Academic Press.
- Sullivan, J. L., & Transue, J. E. (1999). The psychological underpinnings of democracy: A selective review of research on political tolerance, interpersonal trust, and social capital. *Annual Review of Psychology*, 50, 625-650.
- Sullivan, K. (2000, May 01-02). *Freedom of expression in the United States*. Paper presented at the 1st Symposium on Boundaries of Freedom of Expression and Order in American Democracy, Kent, Oh.
- Togeby, L. (1994). The Disappearance of a Gender-gap – Tolerance and Liberalism in Denmark from 1971 to 1990. *Scandinavian Political Studies*, 17(1), 47-68.
- Tuori, S. (2007). Cooking nation – Gender equality and multiculturalism as nation-building discourses. *European Journal of Womens Studies*, 14(1), 21-35.
- UNDP. (2004). *Human Development Report 2004 – Cultural liberty in today's diverse world*. New York:

- The United Nations Development Programme.
- UNESCO. (2009). Freedom of Expression. Retrieved 1 March, 2009, from http://portal.unesco.org/ci/en/ev.php-URL_ID=2493&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
- Walker, S. (2007). Are regimes in diverse societies more repressive? A crosstemporal, crossnational analysis. *Political Science*, 59(1), 23-44.
- Widmalm, S. (2005). Tolerance in India. *India Review*, 4(3).
- Widmalm, S. (2006). Watching African Democracy. *Axos*, 34-37.
- Wimmer, K. (2005, Apr). *Toward a world rule of law: Freedom of expression*. Paper presented at the Syracuse Conference on Legal Evolution, Syracuse, NY.

■ Statsvetenskapliga förbundet

FÖRBUNDSREDAKTÖR: MAGNUS ERLANDSSON

Förbundsredaktören har ordet

I fem år har dessa örönmärkta sidor utgjort en särskild avdelning av den tidskrift du håller i handen, som ett tecken på samarbetet mellan Statsvetenskapliga förbundet och Statsvetenskaplig tidskrift. Med den tidigare medlemstidskriften Politologens frånfalle (2004) stängdes ett fönster ut mot förbundets medlemmar, kort därefter öppnat igen i och med dessa ”förbundssidor”.

Enligt dåvarande förbundsordförande Gullan Gidlund hade det övergripande samarbetet mellan tidskrift och förbund som målsättning att skapa ”en dynamisk kontaktyta mellan de statsvetenskapliga miljöerna och tidskriften och därmed ge nya förutsättningar för en mötesplats med kvalificerad debatt och för publiceringar av hög vetenskaplig kvalitet”.¹

Ambitionen med just förbundssidorna, utöver att informera om möten, konferenser och förbundets verksamhet, var möjligen lite mer begränsat, och har skiftat något under åren. Till en början hette det att denna avdelning skulle inriktas på diskussion om forskning och undervisning i statsvetenskap², senare ses som ett

forum för att samtala om statsvetenskapen som ämne och de roller statsvetare spelar som forskare och lärare³, och till sist vara ett brett och samhällsengagerande debattforum om svensk statsvetenskap⁴. Dessa ”programförklaringar i koncentrat” från tidigare redaktörer kan synas likartade, men eftersom ramarna har varit vida har förbundssidorna ändå haft lite olika karaktär över tid.

Bläddrar man igenom de fem senaste årens nummer finner man några (i tidskriften) förbipasserande ämnen och flera återkommande teman. Till de förra hör till exempel roll- och förhandlingsspel som undervisningsform, framtiden för feministisk forskning, statsvetares fackliga engagemang, samt arvet efter (och eftermälet till) Herbert Tingsten.

Till de senare och mer regelbundna temana hör jämställdheten inom den statsvetenskapliga disciplinen (med i fem av sexton nummer, liksom i detta), internationaliseringen och förväntningarna på svenska statsvetare att hävda sig på engelska (med i tre nummer), statsvetare i massmedia, (finansiella) hot mot forskarutbildningen, principer för sammanläggningsavhandlingar, samt kontaktytor mellan statsvetenskapen och ett par andra dis-

1. Statsvetenskaplig tidskrift 2005, årg. 107, nr 1, s 85.
2. aa:86

3. Statsvetenskaplig tidskrift 2006, årg. 108, nr 2, s 223.

4. Statsvetenskaplig tidskrift 2008, årg. 110, nr 1, s 125, samt Statsvetenskaplig tidskrift 2009, årg. 111, nr 4, s 386.

Har du synpunkter på förbundssidan eller vill lämna bidrag är du välkommen att kontakta förbundsredaktören via e-post Magnus.Erlandsson@score.su.se eller telefon: 0708-954500.

cipliner (politisk psykologi och freds- och konfliktforskning).

Var man än bland dessa förbundssidor stoppar ned näsan finner man välskrivna, läsvärda och i flera fall fortfarande angelägna texter. Läs dem gärna igen!

Samhällsengagerande debatt eller introspektion?

Som nytillträdd så kallad förbundsredaktör – med de enda inledande riktningsgivarna att uppdraget innebär stor självständighet och frihet, att man har 2-12 sidor till förfogande, samt orden från redaktion och redaktionsråd om att ”i princip har vi inga synpunkter på innehållet”¹ – ställer jag mig förstås lite olika frågor om material och form.

Om detta ska vara *ett forum för diskussion om svensk statsvetenskap och dess utövare, gärna med relevans för fler än dem inom professionen* – för så lyder nu min egen försiktigt oförvägna programförklaring i koncentrat – vad har inte redan blivit sagt under de föregående åren, och vad tål att upprepas? Och går det att skapa ett innehåll av intresse för både statsvetarna själva och åtminstone delar av det samhälle de studerar?

Den nu avgående redaktören, Helena Olofsdotter Stensöta, menade i sin sista krönika att förbundssidorna är ”den naturliga och enda kanalen” för reflektion kring det statsvetenskapliga ämnet och den statsvetenskapliga professionen.² (Men denna diskussion förs förstås också i läroböcker, på seminarier, debattsidor – och bloggar.) Min föregångare lyfte även fram svårigheterna med att på dessa sidor

skapa en arena för en bredare och samhällsleligt engagerande debatt, särskilt med tanke på den konkurrens en liten scen som denna (med utgivning fyra gånger per år och med en spridning i huvudsak begränsad till det svenska statsvetarkollektivet) möter från andra medier. (Förfrågningar från – eller goda utsikter att få utrymme på – DN Debatt eller SvD Brännpunkt skulle knappast nedprioriteras till förmån för Statsvetenskaplig Tidskrifts förbundssidor.) Till villkoren för en redaktör hör förstås också den konkurrens om skrivtid som de till dessa sidor bidragande skribenterna möter från de håll där deras publicering kan förväntas väga tyngre på den akademiska meritlistan.³

Jag axlar manteln och tar upp den kasta-de handsken från min föregångare som önskade en tydligare profilering av dessa sidor – mot (i första hand) antingen en bredare samhällsdebatt eller (i andra hand) en smalare ämnes- och professionsdiskussion. Men jag gör den omvända prioriteringen och värnar sidornas karaktär av inom-disciplinär reflektion. Uppmaningen till dem som medverkar på förbundssidorna under mitt redaktörskap får istället bli densamma som till uppsatsskrivande studenter och forskande anslagsäskare: vik några rader åt att beskriva samhällsrelevansen! För den som ändå väljer förbundssidorna före (eller efter att ha refuserats av) DN Debatt, finns det förstås alltid utrymme.

Förslag på teman för 2010

Är det något i den ursprungliga tanken med forumet som inte fått den uppmärksamhet det förtjänar, så är det diskussionen om pedagogik, undervisning och statsvetare som lärare. Min förhoppning

1. Det ska också sägas att redaktionen förstås står till förfogande för input och avstämning

2. Statsvetenskaplig tidskrift 2008, årg. 111, nr 4, s 385.

3. Ibid.

är också att någon eller några skribenter delar med sig av sina erfarenheter och råd när det gäller läroboksförfattande. Ett av årets nummer ser jag gärna vikas åt statsvetare som mer än sina kollegor är aktiva på bloggar och andra sociala medier. Så här är till sist en preliminär agenda för de kommande förbundssidorna.

1. Hur utvecklar vi den statsvetenskapliga undervisningen och våra kompetenser som lärare?
2. Reflektioner från läroboksförfattare om genrens utmaningar och glädjeämnen.
3. Den twittrande statsvetaren: Hur förena den första och tredje uppgiften?

Ni som känner er stimulerade av dessa ämnen (eller tidigare teman!) är välkomna med idéer eller texter – och det gäller förstås också alla er som vill skriva om och diskutera något helt annat, bara det låter sig rymmas under rubriken ”svensk statsvetenskap och dess utövare”. Väl mött!

MAGNUS ERLANDSSON
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN
OCH SCORE, STOCKHOLMS UNIVERSITET

Jämställdheten inom svensk statsvetenskap IV: Kurslitteraturen och undervisningen

Under de senaste åren har det i förbundssektionen i Statsvetenskaplig Tidskrift förts en diskussion om jämställdheten inom svensk statsvetenskap (jfr Olofsdotter Stensöta et al. 2007; Olofsdotter Stensöta & Forsberg 2008; Bennich-Björkman et al. 2008; Rothstein 2009). En aspekt av denna fråga, som inte har kommit upp i

debatten, har att göra med jämställdhetsperspektiv i undervisning och litteratur på grundutbildningen i statsvetenskap. I denna kartläggning har vi under januari 2010 undersökt kurslitteraturen i statsvetenskap vid 16 lärosäten, och vi rapporterar här våra tentativa resultat.

Utgångspunkten för undersökningen är den enkla observationen att vi på olika sätt är ålagda att aktivt jobba med jämställdhetsfrågor i relation till undervisningen. I jämställdhetsplanen vid författarnas eget lärosäte (Södertörns högskola) sägs det exempelvis i målbeskrivningen att jämställdhet och genus ska ingå som en integrerad del i utbildningen. Faktum är att texten talar om en ganska långt driven könsmedveten pedagogik. Vi ska helt enkelt använda kurslitteratur som inte missgynnar eller osynliggör något kön samt integrera genus- och jämställdhetsperspektiv i all undervisning. Utan att ha undersökt saken närmare kan man förmoda att liknande beskrivningar återfinns – i olika sammanhang – vid alla svenska lärosäten. Det är därför intressant att försöka teckna en bild av hur vi statsvetare rent generellt lever upp till sådana utfästelser på olika håll.

Utgångspunkter och genomförande

Ett problem i sammanhanget har att göra med en allmän nivåskattningsproblematik. Hur stor andel av kurslitteraturen måste ta upp genusperspektiv för att vi ska kunna säga att vi faktiskt lyckas med att integrera genus- och jämställdhetsperspektiv i undervisningen? Det handlar rimligtvis inte om att alla böcker och artiklar som vi överhuvudtaget inkluderar på våra litteraturlistor måste ha något slags genusperspektiv – det är snarare det totala

kursinnehållet som ska vara könsmedvetet.

Ett riktmärke kan vara tidigare utvärderingar. Låt oss igen ge ett exempel från vårt eget lärosäte. En utredning från 2008 visade att runt 17 procent av litteraturen på kurserna i statsvetenskap hade ett genusperspektiv (Bodin & Åsander 2008). I samma rapport presenterades snittsiffran 34 procent för Södertörns högskola som helhet. Utan att avgöra om detta i sig är mycket eller litet, har vi med detta i alla fall någon slags referenspunkt. Vi ska i slutdiskussionen återkomma till denna nivå-skattningsproblematik.

Innebörden av genusperspektiv

En annan fråga som rör genomförbarheten av vår kartläggning har att göra med hur vi alls ska förstå vad ett "genusperspektiv" innebär. Det är inte självklart. Man kan rent allmänt stöta på olika teoretiska, normativa och empiriska problem i försök att bestämma huruvida det finns ett könsperspektiv eller inte i en viss text. I denna kartläggning har vi valt att vara pragmatiska och jobba med en bred definition. Ett köns- eller genusperspektiv likställer vi med något slags resonemang som på ett substantiellt sätt belyser eller behandlar relationen mellan män och kvinnor. Inte alla skulle känna sig bekväma med en sådan definition, eftersom det i praktiken innebär att också texter som egentligen inte problematiserar konstruktioner av kön eller som utgår från att kvinnor är en enhetlig kategori, av oss ändå kvalificerar för kategorin "litteratur som har ett genusperspektiv". Detta skulle sannolikt kritiserar av genusvetenskapliga forskare.

Det finns fler problem. Vad som är eller inte är "genusperspektiv" måste i slutändan alltid handla om en kvalitativ bedöm-

ning från fall till fall. Föreliggande kartläggning är dessutom gjord på kort tid, och resultaten bör således betraktas som preliminära. Läroböcker om politiska ideologier är särskilt problematiska att hantera. I regel ingår i dessa beskrivningar av feminism, och här finns således något slags genusperspektiv. Samtidigt är dessa presentationer av skiftande karaktär: en del är väldigt allmänna och historiskt orienterade, medan andra försöker inkludera mer samtida akademiska diskussioner.

I vår kartläggning har vi för enkelhetens skull inte räknat med översiktsverken om politiska ideologier bland texterna med genusperspektiv. Vidare så finns det på de listor vi undersökt ett visst utrymme för litteratur som studenterna i samråd med lärarna får välja själva. Man kan således hävda att våra studenter konfronteras med något fler genusperspektiv än vad vår kartläggning visar (nedan). Samtidigt har vi alltså en bred och pragmatisk definition av "genusperspektiv", vilket gör att vi troligtvis identifierar fler sådana perspektiv än vad en mer strikt genusforskare skulle göra.

Empiri och kartläggning

Undersökningen baseras på listor över den obligatoriska litteraturen på kurserna statsvetenskap A, B och C (eller motsvarande) på 16 lärosäten: universiteten i Stockholm, Umeå, Uppsala, Lund, Sundsvall/Östersund, Linköping, Karlstad, Göteborg och Örebro, samt högskolorna i Mälardalen, Malmö, Luleå, Dalarna, Halmstad, Kristianstad och Södertörn. Litteraturlistorna är tagna från lärosätenas hemsidor.

I sammanställningen har vi räknat antalet böcker och artiklar som har ett genusperspektiv, som det här förstås. Vi har även uppmärksammat könsfördelningen

mellan författarna. I de fall där texterna har två (eller fler) författare av samma kön räknas dessa som en representant för detta kön. Då lärosätena fungerar som våra analysenheter, har vi räknat varje boktitel som en, trots att vissa titlar återfinns på flera lärosäten. Om en bok eller artikel återkommer på flera kurser i statsvetenskap vid ett och samma lärosäte redovisas den dock bara en gång.

Kartläggningen presenteras nedan. Vi har strukturerat framställningen utifrån innehållet i monografierna, antologierna och de vetenskapliga artiklarna som ingår på litteraturlistorna, och vi försöker att sammanfatta det generella mönstret snarare än att resonera om variationen mellan lärosätena. I vissa fall lyfter vi dock fram specifika förhållanden vid enskilda lärosäten. Vi för också ett kort resonemang om valbara kurser med genusvetenskaplig inriktning. Avslutningsvis diskuterar vi resultatet av undersökningen i ett vidare perspektiv.

Monografier och antologier

Sammanlagt förekommer 415 böcker (monografier och antologier) i den obligatoriska kurslitteraturen. Ser vi till könsfördelningen hos författarna finner vi 88 procent män och tolv procent kvinnor. Runt åtta procent av böckerna är författade av kvinnor och män tillsammans. Bland de böcker som är författade av både män och kvinnor är *Metodpraktikan* (Esaiasson et al. 2007) och *Textens mening och makt* (Bergström & Boréus 2005) de vanligast förekommande. Runt sju procent av böckerna har ett genusperspektiv.

Ett par av böckerna med genusperspektiv återfinns på flera lärosäten. Den som används vid flest lärosäten är *Feminism* av Lena Gemzöe (2003), och i samtliga fall listas den redan på A-nivån. Flera läro-

säten har feministisk litteratur som obligatorisk läsning på det första momentet på A-nivån: i Stockholm ska studenterna läsa *Politikens paradoxer* (Wendt Höjer & Åse 1999), i Umeå listas ovan nämnda Gemzöe (2003) och på Mittuniversitetet är HSV:s skrift *Genusperspektiv på statsvetenskap* (Rönblom & Eduards 2008) obligatorisk läsning. När det gäller utländska arbeten är *Feminist Political Theory* (Bryson 2003), *The Politics of Presence* (Phillips 2000) och *Justice and the Politics of Difference* (Young 1990) böcker som läses på flera lärosäten, på samtliga nivåer.

Antologier

Bland den obligatoriska kurslitteraturen finns det ett par antologier som förekommer på nästan alla lärosäten. Dessa är *Tretton texter i politisk teori* (Hallberg, Jansson & Mörkenstam 2009) samt *Politik som organisation* (Rothstein 2001). I den förstnämnda finns klassiska texter som Mary Wollstonecrafts "Till kvinnans försvar" och Carole Patemans "Det sexuella kontraktet". I den sistnämnda står Jessica Lindvert för genusperspektivet med kapitlet "Feminism och förvaltning". Det bör nämnas att texterna i ovan nämnda antologier egentligen inte kan ses som representativa för aktuell genusvetenskaplig teoribildning.

Ett par lärosäten listar antologin *Texter i samtida politisk teori* (Beckman et al. 2009) där det finns flera texter som innehåller ett mer teoretiskt genusvetenskapligt perspektiv (bland annat av Carole Pateman, Iris Marion Young, Susanne Moller Okin och Catherine MacKinnon) samt postmoderna och postkoloniala författare (Gayatri Chakravorty Spivak och Chandra Talpade Mohanty) som kritiserar synen på kvinnor som enhetlig kategori, något som är centralt i genusforskningen idag.

Vad gäller skillnader mellan olika lärosäten finns inget entydigt mönster. Stockholms universitet framstår dock som det lärosäte som har mest obligatorisk litteratur med genusperspektiv. På A- och B-nivån finns det sådan litteratur på alla kurser utom internationell politik. Värt att lyfta fram är också den litteratur som utgör obligatorisk läsning på 15-poängsmomentet "Statsvetenskapliga problem och metoder" på C-kursen på Mälardalens högskola. Där finns bland annat Wendy Browns *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire* (2008) som obligatorisk läsning och även den enda litteratur som har ett queer-perspektiv: *Sexual Strangers: Gays, Lesbians, and Dilemmas of Citizenship* (Phelan 2001).

Artiklar

Av de 124 artiklar vi finner på kurslistorna är 77 procent skriva av män och 23 procent av kvinnor. 18 procent av artiklarna har ett genusperspektiv. Här finns dock ett mätproblem: det är långt ifrån alla lärosäten som listar de artiklar som ska läsas. Flera institutioner hänvisar till artikelkompendier som finns att köpa eller tillgå på lärosätet. Vi har här valt att ändå inkludera artiklarna i kartläggningen, då de spelar en viktig roll. Det är procentuellt fler av artiklarna än av böckerna som har ett genusperspektiv. Detta kan bero på att artiklar kan vara en "lösning" för att tillföra ett genusperspektiv på en kurs som annars består av böcker som saknar sådant innehåll.

Situationen vid statsvetenskapen i Göteborg kan få illustrera detta. Här låter man artiklar utgöra en stor del av litteraturen, och av de 84 artiklar som var obligatorisk läsning hade 20 procent ett genusperspektiv. Artiklarna är också intressanta ur det perspektivet att det är bland dessa som det går att finna forskning och texter

som i större utsträckning anlägger ett kritiskt inomfeministiskt perspektiv (se till exempel Mansbridge 2003; Htun 2004).

Valbara kurser med genusperspektiv

Av de lärosäten som listar sina valbara kurser på B- och C-nivå har tre lärosäten kurser med ett uttalat eller tydligt genusperspektiv: Uppsala (1), Malmö (1) samt Stockholm (4). I Uppsala heter kursen *Kön/genus, politik och medborgarskap* och där undervisar Christina Bergqvist, Josefina Erikson och Pär Zetterberg. På Malmö högskola kan studenterna på B-nivå välja att läsa kursen *Sociala rörelser och politik*, vilken åtminstone av litteraturlistan att döma har ett genusperspektiv och där Pauline Stoltz är kursansvarig. Flest valbara kurser med genusperspektiv har Stockholms universitet, där Maria Jansson och Maria Wendt håller i kursen *Nya feministiska utmaningar – jämställdhetspolitik, krig och globalisering*, och där Lenita Freidenvall och Christina Alnevall ger kursen *Gender Equality Policy in Sweden and Europe*. På C-nivå kan studenterna välja att läsa *Den politiska betydelsen av kön* där Drude Dahlerup är ansvarig, och vissa terminer ges även kursen *En ny världsordning? Om konflikter, våld och betydelsen av att upprätthålla det politiska*, där Maud Eduards undervisar. I Stockholm finns även ett mastersprogram med inriktning på kön och politik.

Vilka slutsatser kan dras?

Vad visar vår kartläggning? Genusperspektiv saknas förvisso inte på våra grundutbildningar, och det finns på vissa håll valbara kurser med detta tema. Runt sju procent av antologierna och monografierna och 18 procent av artiklarna som vi

ger våra studenter att läsa har ett genusperspektiv. Huruvida det är mycket eller lite är svårt att avgöra. Det tycks dock rent intuitivt inte ligga helt i linje med den typ av mål som återfinns i olika slags styrdokument, vilka närmast antyder en könsmedveten pedagogik som genomsyrar all undervisning. Tolkningen är dock inte självklar. All kurslitteratur måste inte nödvändigtvis ha ett uttalat genusperspektiv – ett sådant perspektiv kan förmedlas i exempelvis en föreläsningssituation ändå. Genus- och jämställdhetsperspektiv kan därmed integreras i all undervisning, rent hypotetiskt, även utan litteratur med sådant innehåll. Samtidigt är det rimligt att betrakta andelen litteratur med ett genusperspektiv som en indikator på graden av integration av jämställdhetsperspektiv i undervisningen inom ett ämne, och på det viset framstår sju procent som en påfallande låg siffra. Och i relation till den tidigare kartläggningen av Bodin & Åsander (2008) representerar sju procent en helt otillfredsställande situation.

Några texter föräldrade

Vilket vi redan har noterat är det få av de här inkluderade texterna med ett ”genusperspektiv” som egentligen kan ses som representativa för aktuell genusvetenskaplig teoribildning. Det handlar snarare om mer allmänna diskussioner om skillnader mellan kvinnor och män, i olika avseenden. Detta är kanske inte så konstigt heller: statsvetenskap och genusvetenskap är skilda ämnen på de flesta lärosäten. Men det innebär att våra studenter inte får någon riktigt bra bild av den aktuella feministiska och genusvetenskapliga teoribildningen. De ställs snarare inför texter som kan ses som intressanta ur ett samtidshis-

toriskt perspektiv, men som i vissa fall till och med kan sägas vara föräldrade.

Det tycks inte heller vara så att det spelar någon större roll om det på något visst lärosäte finns en stark genusvetenskaplig institution eller inte – statsvetenskapen på samma lärosäte påverkas inte av detta, sett till innehållet i kurslitteraturen. Det är skilda verksamheter, uppenbarligen.

En annan reflektion rör betydelsen av enskilda individer. Även om vi egentligen inte har undersökt relationen mellan lärosäten där genusperspektiv ges stort utrymme i kurslitteraturen och andelen anställda vid dessa lärosäten som i sin forskning sysslar med en genustematik, ligger det nära till hands att anta att det finns ett sådant generellt samband. Det i sammanhanget starka inslaget av genusperspektiv i kurslitteraturen i just Stockholm är exempelvis ingen slump, utan speglar naturligtvis forskningsinriktningen hos vissa forskare på detta lärosäte.

Detta är i sig ingenting märkligt, utan någonting naturligt och positivt. Men man kan tänka sig att detta samtidigt kan vara ett problem, i synnerhet i mindre statsvetenskapliga miljöer. För att ta det mest extrema exemplet i vår undersökning: Skulle studenterna i statsvetenskap på Mälardalens högskola läsa Brown (2008) och Phelan (2001) om inte just Joakim Johansson jobbade där (jfr Johansson 2009)? Här ligger nog den stora utmaningen för de statsvetenskapliga institutionerna och ämnesgrupperna, det vill säga att även om det inte finns forskare med genusinriktning ändå säkerställa ett genusperspektiv i undervisningen över tid. Det är naturligtvis inte bra om enstaka individer är det som kommer att avgöra om ett genusperspektiv inkluderas eller inte på grundutbildningen i statsvetenskap.

Utrymme för försiktig optimism

Vi avrundar vår kartläggning med en sista, försiktigt optimistisk betraktelse. Om man vill höja inslaget av genusperspektiv i kurslitteraturen, tycks detta fungera bäst genom att ge studenterna artiklar att läsa. Även om läroböckerna är dåliga på att integrera könsperspektiv, kan artiklar så att säga spela en kompensatorisk roll i sammanhanget. På Göteborgs universitet består den obligatoriska litteraturen på statsvetenskap B till stor del av artiklar, och fördelningen mellan såväl manliga och kvinnliga författare som antalet artiklar med genusperspektiv är bättre här än på de flesta andra kurserna i vår undersökning. Ett ökat inslag av artiklar på litteraturlistorna tycks således vara ett möjligt sätt att också öka inslaget av genusperspektiv på de statsvetenskapliga grundutbildningarna i vårt land.

JENNIE K LARSSON – JOAKIM EKMAN
STATSVETENSKAPLIGA INSTITUTIONEN,
SÖDERTÖRNS HÖGSKOLA

Referenser

- Beckman, Ludvig et al., red (2009) *Texter i samtida politiska teori*, 2:a uppl. Malmö: Liber.
- Bennich-Björkman, Li et al. (2008) Jämställdheten inom svensk statsvetenskap III – reflektioner och råd från tio statsvetarprofessorer, *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 110, nr 4, 2008, 430–435.
- Bergström, Göran & Kristina Boréus (2005) *Textens maket och mening*. Lund: Studentlitteratur.
- Bodin, Fredrik & Andreas Åsander (2008) *Genus och jämställdhet i kursplaner*. Utredning av Södertörns högskolas kursplaner utifrån ett genus- och jämställdhetsperspektiv. Flemingsberg: Södertörns högskola.
- Brown, Wendy (2008) *Regulating Aversion: Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton: Princeton University Press.
- Bryson, Valerie (2003) *Feminist Political Theory: An Introduction*. London: Macmillan.
- Esaiasson, Peter et al. (2007) *Metodpraktikan. Konsten att studera sambälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts.
- Gemzöe, Lena (2003) *Feminism*. Stockholm: Bilda förlag.
- Hallberg, Peter, Maria Jansson & Ulf Mörkenstam, red (2009) *Tretton texter i politiska teori*. Malmö: Liber.
- Htun, Mala (2004) Is Gender like Ethnicity? The Political Representation of Identity Groups?, *Perspectives on Politics* 2 (3), 439–458.
- Johansson, Joakim (2009) Queerteori för statsvetare, *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 111, nr 3, 2009, 265–281.
- Mansbridge, Jane (2003) Rethinking Representation, *American Political Science Review* 97 (4), 515–528.
- Olofsdotter Stensöta, Helena et al. (2007) Är vi jämställda inom ämnet statsvetenskap?, *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 109, nr 4, 2007, 405–409.
- Olofsdotter Stensöta, Helena & Malin Forsberg (2008) Jämställdheten inom svensk statsvetenskap II – forskningsfinansierare, *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 110, nr 2, 2008, 220–222.
- Phelan, Shane (2001) *Sexual Strangers: Gays, Lesbians, and Dilemmas of Citizenship*. Philadelphia: Temple University Press.
- Phillips, Anne (2000) *The Politics of Presence*. Oxford: Oxford University Press.
- Rothstein, Bo (2001) *Politik som organisation: Förvaltningspolitikens grundproblem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Rothstein, Bo (2009) Replik: Jämställdheten i svensk statsvetenskap. Några frågetecken till ”de tios bud”, *Statsvetenskaplig tidskrift*, årg 111, nr 2, 2009, 197–199.
- Rönblom, Malin & Maud Eduards (2008) *Genusperspektiv på statsvetenskap*. Stockholm: Högskoleverket i samarbete med Nationella sekretariatet för genusforskning.
- Wendt Höjer, Maria & Cecilia Åse (1999) *Politikens paradoxer: En introduktion till feministisk politiska teori*. 2:a uppl. Lund: Academia Adacta.
- Young, Iris Marion (1990) *Justice and the Politics of Difference*. Princeton: Princeton University Press.

Konferens

Förbundets årsmöte och 40-årsjubileum i Göteborg

Statsvetenskapliga förbundet fyller 40 år i år och firas i samband med förbundets årsmöte i Göteborg 30 september – 2 oktober 2010. Hela 12 arbetsgrupper är planerade liksom två gemensamma paneldiskussioner med rubrikerna ”Eftervarsanalys” och ”Statsvetenskap – ett ämne i tiden?”. Sista datum för anmälan till konferensen (och middagen) är 30 juni. Deadline för uppsatser är den 13 september. Arbetsgrupperna är följande (ordförande inom parantes).

1. Dysfunktioner i statsapparaten. Klientelism, korruption, diskriminering (Bo Rothstein, GU).
2. Från internationell till global politik. Nationellt, regionalt, transnationellt (Ann-Marie Ekengren, GU och Douglas Brommesson, LNU).
3. Intressegrupper och lobbying på nationell, europeisk och global nivå (Daniel Naurin, GU och Jonas Tallberg, SU).
4. Mellanvalsdemokrati (Peter Esaiasson, GU, Mikael Gilljam, GU och Mikael Persson, GU).
5. Välfärdsstat: Medborgare, makthavare och offentlig politik (Staffan Kumlin, GU och Maria Oskarson, GU).
6. Miljöproblem och bristande samarbete (Sverker Jagers, GU och Ylva Noren Bretzer, GU).
7. Förvaltning som business. Marknadsanpassningens konsekvenser för processer, aktörer och värden (Maria Jarl, GU och Urban Strandberg, GU).
8. Policyval vid samhällsförändring (Jonas Hinnfors, GU och Andrea Spehar, GU).
9. Högerpopulistiska partier och främlingsfientlig opinion i Europa: Framgång och inflytande (Marie Demker, GU och Gissur Erlingsson, LIU).
10. Närvarons politik – och dess utmaningar (Lena Wängnerud, GU).
11. Modern rättviseteori (Gunnar Falckemark, GU och Göran Duus Otterström, GU).
12. Postkommunistisk politik (Li Ben-nich-Björkman, UU och Andreas Jonansson Heinö, GU).

Notis

Uppdaterad och ansiktslyft hemsida

Gör det gärna till en vana att då och då titta in på Statsvetenskapliga förbundets hemsida, som nyligen fått ett nytt utseende och ett rikare innehåll – men som nås på samma adress som tidigare: www.swepsa.org.

■ Litteraturoversikter

Broman, Anders, 2009. *Att göra en demokrat? Demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan*. Karlstad: Karlstad University Studies 2009: 41.

JOAKIM EKMAN¹

Finns det svensk forskning om politisk socialisation? För tio år sedan skulle nog de flesta ha svarat ”nej” på den frågan. Enbart ett fåtal studier inom detta fält kunde då identifieras (se Johansson 1985; Westholm et al. 1990; Westholm 1991; Denk 1999). Mycket har dock förändrats sedan dess och utan att göra en höna av en fjäder skulle jag vilja påstå att när Anders Broman hösten 2009 lägger fram sin doktorsavhandling på temat demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan, ligger han helt rätt i tiden. Riksbankens Jubileumsfond har helt nyligen beviljat medel åt ett stort multidisciplinärt forskningsprogram om politisk socialisation (se *Statsvetenskaplig tidskrift* nr 1, 2009), där en hel rad doktorander i skrivande stund arbetar på sina avhandlingar. Den stora internationella studie som hjälpte till att vitalisera den statsvetenskapliga forskningen om skolans demokratifostrande funk-

tion – *Civic Education Study* från 1999 (se Torney-Purta 2001; Ekman & Todosijevic 2003; Almgren 2006; Ekman 2007) – har fått en uppföljare som kallas *International Civic and Citizenship Education Study* (ICCS) och som igen genomförs av *International Association for the Evaluation of Educational Achievement* (IEA). Skolverket kommer under 2010 att skriva huvudrapporten för den svenska delen av ICCS, vilken kommer att fördjupas av forskarrapporter. Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté (UVK) tilldelade dessutom hösten 2009 medel till ett nytt statsvetenskapligt/ pedagogiskt forskningsprojekt för att studera den svenska skolans ”institutionella karaktär” och dess effekter på elevernas medborgarkompetens (samhällsengagemang, kunskap om politik och samhälle, samt demokratiska värderingar). Även om vi betraktar alla dessa kommande arbeten som blygsamma tillskott, är det ändå i den lilla värld som svensk statsvetenskap utgör tillräckligt för att göra ett avtryck. Politisk socialisation framstår plötsligt som ett levande forskningsfält i Sverige.

Avhandlingens innehåll

Anders Bromans avhandling undersöker skolans roll som en ”demokratisk socialisationsagent”. Den svenska skolan har ett uttalat demokratiskt uppdrag, vilket Broman tydliggör i avhandlingens andra kapitel, i en genomgång av skolans styrdokument (som Skollagen, Läroplanen för gymnasieskolan och Kursplanen för samhällskunskap). Detta uppdrag saknar dock ett tydligt innehåll, utan är snarare öppet för olika tolkningar på lärar- och klass-

1 Joakim Ekman är docent i statsvetenskap och verksam vid Södertörns högskola samt inom forskningsprogrammet *Youth & Society* (YeS) vid Örebro universitet. Anmälan bygger på författarens fakultetsopposition på Anders Bromans doktorsavhandling, vilken lades fram till offentlig granskning den 16 oktober 2009 vid Karlstads universitet.
E-post: joakim.ekman@sh.se

rumsnivå. Skollagens portalparagraf talar om att ”verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar”. I läroplanen för gymnasieskolan (Lpf 94) sägs att det offentliga skolväsendet ”vilar på demokratins grund”, och att skolan ”har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och hos elever förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på”. Dessa värden radas sedan upp: det handlar bland annat om individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet, och med referens till ”den etik som förvaltas av en kristen tradition och västerländsk humanism” sägs det att förmedlingen och förankringen ska ske ”genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande”. I den gällande kursplanen för samhällskunskap slås det fast att ”skolan skall i sin undervisning i ämnet samhällskunskap sträva efter att eleven omfattar och praktiserar demokratins värdegrund och förstår hur olika perspektiv och ideologier ger olika sätt att uppfatta samhället”.

Broman uppmärksammar oss på att sådana vaga formuleringar samtidigt inte döljer det faktum att styrmedlen också innehåller en rad potentiella motsättningar, som den mellan det neutrala åsiktspluralistiska målet och det normativa demokratiskt värdeförmedlande målet, eller den mellan skolans kunskapsuppdrag och dess demokratiuppdrag. Inom parentes kan det nämnas att skolböckerna hamnar lite i skymundan i den aktuella avhandlingen. Hur ser till exempel relationen ut mellan ”styrmedlens” demokratibild och den bild som framträder i läromedlen?

I kapitel 1 i avhandlingen ges en kortfattad översikt av vad som tidigare skrivits om skolan som en socialisationsagent eller demokratiförmedlare. Här visar Broman att det faktiskt råder lite delade me-

ningar inom den internationella forskningen om skolans relativa betydelse för de unga medborgarnas politiska förhållningssätt. Vissa menar att skolan är viktig härvidlag, andra ser skolan som ganska betydelslös. Det finns dock betydande kunskapsluckor, och särskilt skulle vi behöva just panelstudier för att få en bättre bild av skolan som en demokratisk socialisationsarena. Jag instämmer i Bromans karaktäristik av denna litteratur som varandes ”i behov av utveckling”.

Avhandlingens syfte, såsom det formuleras på sid 15, är därför att bidra till vår förståelse av den demokratiska socialisationsprocessen och särskilt den betydelse som skolan kan ha i denna process. Den övergripande frågeställningen lyder: Vilken effekt har undervisning om politik och demokrati på gymnasieelevers demokratiska orientationer? Genom att se på ett urval av gymnasieungdomar och deras förhållningssätt före och efter att de läst kursen *Samhällskunskap A*, vill Broman alltså uttala sig om den eventuella effekten av en specifik typ av undervisning. För att uppfylla detta syfte används fyra preciserade forskningsfrågor:

1. Hur förändras ungdomars demokratiska orientationer under gymnasiekursen Samhällskunskap A?
2. Sker förändringar i den önskade riktningen enligt skolans demokratiska uppdrag?
3. Är gymnasieskolan en stark eller svag demokratisk socialisationsagent?
4. Vilka faktorer på agentnivå och individnivå har betydelse för utfallet?

Det är också värt att understryka att studien fokuserar på *förändring* av demokratiska förhållningssätt hos eleverna. Det är alltså inte i första hand *nivåerna* av demokratistöd och så vidare som är det intressanta. Andra studier, som Skolverkets *Ung*

i *demokratin* (2001; 2003) har redan kartlagt detta.

Mer specifikt består Bromans undersökning dels av en panelstudie (en enkätundersökning vid två mättillfällen), dels av en lärarundersökning. Idén är mäta elevernas demokratiska förhållningssätt före och efter att de läst kursen Samhällskunskap A, vilken sträcker sig över två terminer. Totalt undersöks tre gymnasieskolor och 16 klasser med sammanlagt 396 elever som under 2004–2005 läste kursen Samhällskunskap A. Till detta kommer en kontrollgrupp om två klasser med 28 elever. Lärarundersökningen består av intervjuer med 12 gymnasielärare på de aktuella skolorna. Det finns en viss variation i typen av gymnasieprogram som undersöks. De flesta klasser (10 st) läser på samhällsprogrammet, och 11 av klasserna läser Samhällskunskap A under sitt första gymnasieår. I panelstudien är bortfallet på cirka 27 procent, vilket reducerar undersökningsgruppen till 290 elever (vilka besvarade enkäten vid båda mättillfällena). Bortfallsanalysen visar att bortfallsgruppen tycks likna undersökningsgruppen, i egenskaper och attityder.

Vad händer då mellan de två mätpunkterna? Sker någon förändring av elevernas demokratiska förhållningssätt? Broman har strikta kriterier: bara en signifikant höjning eller sänkning av medelvärdet för stödet till vardera av de fyra aspekterna av elevernas demokratiska förhållningssätt som här undersöks (*intern och extern efficacy*, demokratisk förpliktelse och vertikalt förtroende) skulle indikera att demokratisk socialisation ägt rum. Om skolan ska kunna anses vara en generell socialisationsagent krävs också att en majoritet av eleverna förändras i samma riktning.

Så är dock inte fallet. Broman hittar ingen generell skoleffekt eller undervisningseffekt, med de kriterier som används här.

Vad som ”händer” är istället att förändringen av attityder eller demokratiska ”orientationer” sker till lika stor del i positiv som i negativ riktning. Mätt på detta vis framstår inte skolan eller undervisningen i Samhällskunskap A som en särskilt stark socialisationsagent. Samtidigt finns vissa tendenser till en socialisations-effekt i önskad riktning, för specifika orientationer, mest tydligt i fallet *intern efficacy* eller politisk självförlit.

Vad gäller lärarnas roll, framkommer inte någon entydig bild. Avhandlingens kapitel 6 visar att lärarna är överens om grunddragen i det demokratiska uppdraget, men att de ser lite olika på de praktiska möjligheterna att utföra uppdraget. Bromans sammanfattande analys visar dock inte på något entydigt mönster vad gäller effekten av ”lärarkategorierna” eller de enskilda lärarna. Enskilda lärare tycks samtidigt kunna fylla en kompensatorisk roll, i de fall där ingångsvärdena är låga.

Broman analyserar också elevernas individuella egenskaper (som socioekonomiska resurser och familjebakgrund, politiska preferenser, och övrig tänkbar påverkan). Undersökningen visar att elevernas förhållningssätt till demokratin förändras över den aktuella mätperioden, vilket alltså indikerar instabilitet snarare än att ge stöd åt beständighetstesen. Gymnasietiden bör därför betraktas som ”mottagliga år” när det gäller tillägnet av politiska förhållningssätt, menar Broman.

Vad gäller alternativa socialisationsagenter, framträder inte heller någon entydig bild. Som man kunde ana från tidigare studier är detta med elevernas socioekonomiska bakgrund en tänkbar förklaringskandidat. Ellen Almgren (2006) har exempelvis visat att föräldrarnas utbildningsnivå har stor betydelse för elevernas demokratikunskaper. Den socioekonomiska förklaringen tycks vara viktig också här,

men det handlar inte om någon faktor som har betydelse för *samtliga* aspekter av elevernas demokratiska förhållningssätt. Broman kan åtminstone visa att det inte finns någon annan enskild faktor eller socialisationsagent som framstår som *starkare* än skolan, av det som här har kunnat kontrolleras för. Det är istället en sammansatt eller komplex bild som presenteras.

Frågan om alternativa socialisationskontexter

En svaghet i avhandlingen har att göra med just kontrollen av alternativa socialisationskontexter. Broman är inte omedveten om problemet:

Under de cirka åtta månaderna mellan de två undersökningstillfällena kan det förstās ske saker utanför klassrummet och samhällskunskapsundervisningen som påverkar ungdomarnas demokratiska orientationer. Problemet är svårt att kontrollera; de olika kontroll- och interaktionsvariabler som används kan i viss utsträckning, men inte helt, kontrollera problemet (Broman 2009: 92).

Enligt min mening skulle problemet ha kunnat förminskas ytterligare i denna avhandling, genom att helt enkelt inkludera fler frågor i elevenkäten. Enkäten är väldigt kort, så någon risk för en *fatigue*-effekt är osannolik. (En pilotstudie eller test av enkäten hade kunnat hjälpa författaren att se vad som varit möjligt härvidlag.) Med fler frågor hade Broman på ett bättre sätt kommit åt alternativa socialisationskontexter. Jag skulle exempelvis gärna ha sett en något bättre täckning av diskussionsklimatet i hemmet, bland kamraterna samt i klassrummet. Just det sistnämnda har visat sig vara nog så viktigt och intressant i relation till elevernas demokratiska attityder och förhållningssätt. I den utbild-

ningsfilosofiskt orienterade litteraturen betonas ofta att en skolmiljö präglad av mångfald, öppenhet och samtal har stor betydelse för elevernas möjligheter att utveckla demokratiska och toleranta värderingar och förhållningssätt (Larsson 2007; Englund 2003; Gutmann & Thompson 1996; jfr Almgren 2006; Ekman 2007).

Rent generellt tycker jag också att mediekontexten och kamratkretsen täcks in på ett något bristfälligt sätt, och kanske likaså föreningsaktivitetens *intensitet*. Medieaspekten täcks in av *en* fråga i enkäten, som dock bara rör konsumtion av politiska nyheter via tidningar och etermedia. Ingenting frågas om till exempel Internetanvändning, vilket man kan förmoda är en viktig kanal för unga människor. Kompisgängens politiska karaktär mäts inte heller direkt. När det gäller föreningar eller organisationer som "socialiserare" tycker jag också att mätlogiken är lite ansträngd. Det som mäts är formell tillhörighet till partiernas ungdomsförbund (vilket vi nästan vet på förhand kommer att vara lågfrekvent), partiidentifikation och anhängarskap, alltså känslan av samhörighet (snarare än faktiskt medlemskap) till visst parti eller till viss rörelse. Men det hade väl varit mer logiskt att framför allt försöka mäta *intensiteten* i elevernas organisations- eller föreningsaktivitet? Det är väl rimligtvis så logiken borde vara: den elev som engagerar sig i någon rörelse eller organisation, och spenderar mycket tid på detta engagemang, kunde förväntas socialiseras politiskt i denna kontext.

En samlad diskussion om enkätinnehållet

Jag tycker vidare att det saknas en sammanhållen diskussion om innehållet i enkäten. Det förekommer motiveringar till enskilda frågor här och var, vilket dock

ger ett lite *ad hoc*-mässigt intryck. Ibland hänvisas till Skolverkets undersökning *Ung i demokratin*, och strategin är då att replikera deras beprövade frågor, och ibland hänvisas det till SOM-undersökningarna, men ibland finns inga referenser alls, utan bara ett slags *face value*-resonemang, som att detta med att ”följa lagar” och ”betala skatt” är lämpliga mått på ”bundenhet till kollektiva beslut”. Det må så vara. Men mer konventionellt hade varit att tydligt ange frågornas bakgrund, med referenser till den som konstruerat frågorna och i vilka empiriska undersökningar de har använts. Är det andras eller egna konstruktioner? Om det är andras frågor, har de tidigare testats på unga medborgare eller bara på en vuxen population? Vilka aspekter vill man komma åt med de olika frågorna? Det mesta av denna information finns i avhandlingen, men inte i en samlad diskussion som jag hade förväntat mig, i kapitel 5 (där det till exempel talas lite allmänt om systematiska mätfel) eller möjligtvis i ett appendix. Nu kommer en stor del av detta fortlöpande i den empiriska analysen i kapitel 7, men jag menar alltså att en sammanhållen diskussion av instrumentet hade varit att föredra.

Det som ska förklaras

I kapitel 2 görs en sammanfattning i sju punkter av innehållet i skolans styrmedel, främst Skollagen, Lpf 94, och kursplanen för samhällskunskap. Jag läser detta som ett sätt att sammanfatta avhandlingens beroende variabel – elevernas demokratiska kompetens eller förhållningssätt, lite förenklat. På sid 44 skriver Broman: ”Med anledning av avhandlingens syfte är det naturligt att den tänkta socialisationsagenten och dennes uppdragsgivares definition av demokrati också utgör avhand-

lingens grundläggande demokratidefinition.”

Jag tycker dock att det finns en viss oklarhet här: hur ska vi egentligen se på förhållandet mellan författarens sammanfattning av det demokratiska uppdragets innehåll (de sju punkterna på sid 43) och de fyra aspekter av demokratiska förhållningssätt som presenteras på sid 57: *demokratisk förpliktelse*, *extern efficacy*, *vertikalt förtroende* samt *intern efficacy*? Dessa fyra senare aspekter blir en viktig del av avhandlingens analysram, det som konstituerar den beroende variabeln. Men hur hänger dessa samman med de sju punkterna? I kapitel 8 återkommer de sju punkterna som ”förväntningar”, och kopplas till de fyra aspekterna, men jag tycker alltså att det finns en viss *otydlighet* här. Min osäkerhet förstärks en aning då det samtidigt finns en annan uppsummering, på sid 37, om innehållet i just kursen i Samhällskunskap A: demokratiska *värderingar*, demokratiska *idéer* samt demokratiska *processer*. I figuren på sid 41 ser det ut som om dessa tre etiketter är det som ska få sammanfatta avhandlingens beroende variabel.

Och vidare, om det nu är så att ”de fyra aspekterna” ska täcka in ”de sju punkterna”, skulle man inte kunna ha vissa invändningar mot hela *logiken* i upplägget? Jag tänker så här: om de sju punkterna egentligen handlar om en – i och för sig väldigt fin – uppsummering av innehållet i det som vi kan förstå som ”skolans demokratiska uppdrag”, är inte detta då samtidigt någonting ganska omfattande? Det handlar om det resultat som Skolverket och politikerna uppfattar som önskvärt efter avslutad grundskola och gymnasieskola (eller i alla fall för hela gymnasieperioden). Och i så fall, är inte det någonting som borde mätas under hela denna process, som sträcker sig över flera år? Är det rimligt att förvänta sig en förändring i po-

sitiv riktning på allt detta, under den tidsperiod (två terminer) som avhandlingen täcker in? Det som mäts här avser den specifika effekten av just kursen Samhällskunskap A – och borde då inte utfallsvariabeln ha formulerats i närmare relation till detta?

Vad förmår skolan?

Man kan alltså ha vissa synpunkter på delar av innehållet i denna avhandling. Samtidigt är det bestående intrycket mycket positivt. Det handlar om ett grundligt akademiskt hantverk. Sammantalet visar Bromans avhandling att skolans undervisning om politik och samhällsfrågor inte tycks ha den entydiga effekt på ungdomars demokratiska förhållningssätt som man ibland har sagt eller trott i tidigare forskning. En förändring i elevernas förhållningssätt till demokratin kan förvisso påvisas, men i både positiv och negativ riktning. Skolan tycks inte ha den nyckelroll i detta avseende som politikerna gärna vill tro. Andra saker har också betydelse, inte minst socioekonomiska faktorer! Samtidigt kan skolan i specifika fall spela en viktig roll – men socialisationseffekten är villkorad i så fall. Den empiriska undersökningen ger oss en klarare bild av skolan som demokratiförmedlare. Det är på det viset en viktig och intressant avhandling.

Samtidigt duger det inte! Jag talar nu inte om Bromans avhandling, utan om svensk forskning om politisk socialisation. Bromans avhandling fyller sitt syfte och lämnar ett viktigt bidrag på det viset att den hjälper oss att se mer realistiskt på vad skolan egentligen *kan* göra i relation till sitt demokratiska uppdrag. Titeln på avhandlingen hade mycket väl kunnat vara: ”Vad förmår skolan?”

Men jag skulle gärna se att Bromans studie fick sätta punkt för ”den gamla forskningen” om politisk socialisation. Vi kan inte längre nöja oss med att fokusera på en eller två socialisationskontexter åt gången, utan måste ha en multikontextuell ansats. Det ställer naturligtvis högre krav på framtida undersökningar, och inte minst är det en resursfråga. Men det vore dumt att fortsätta som tidigare och kartlägga en socialisationskontext i taget: skolan, media, kamratkretsen, familjen, föreningslivet – jag föreställer mig att alla sådana studier kommer att ha en sak gemensamt. De kommer alla att säga vad Broman säger, alltså att den fokuserade socialisationskontexten *i sig* inte kan förklara allt, utan att andra faktorer (socialisationskontexter) också har betydelse. Även om vi i slutändan skulle få minst en doktorsavhandling för varje relevant kontext, skulle detta inte räcka. Vi skulle fortfarande sakna en bild av hur olika kontexter förhåller sig till varandra, hur den interkontextuella dynamiken ser ut. Vad som behövs är studier som kombinerar fler socialisationskontexter i en och samma analys (jfr Amnå et al. 2009). Samtidigt ska det sägas att om vi, som Broman, ändå av resursskäl måste undersöka någon enskild politisk socialisationskontext, är skolan (också i framtiden) ett rimligt val. Den har en särställning, just på grund av möjligheterna till politisk styrning.

Det är också dags att sätta punkt för föreställningen om politisk socialisation som en envägsprocess, där en viss aktör (en ”socialisationsagent”) överför ett visst innehåll på en viss målgrupp. Hela den statsvetenskapliga begreppsapparaten inom detta fält framstår som föråldrad. Pedagogisk, utvecklingspsykologisk och medie- och kommunikationsvetenskaplig forskning kan här visa vägen. Det vore vettigare att anlägga ett *agency*-perspektiv

på hela processen, där individen betraktas som aktiv och delaktig i sin egen socialisation.

Avslutningsvis skulle jag vilja säga att Bromans doktorsavhandling är ett välskrivet, ödmjukt reflekterande och pedagogiskt bidrag till svensk socialisationsforskning. Jag ser fram emot fler arbeten från Anders Broman till denna diskussion. Avhandlingens tydliga resonemang hjälper oss att reflektera inte enbart över skolan som en politisk socialisationskontext, utan väcker även viktiga frågor och funderingar om hur olika socialisationskontexter kan tänkas förhålla sig till varandra.

Litteraturförteckning

- Amnå, Erik, Ekström, Mats, Kerr, Margaret & Stattin, Håkan, 2009. "Political socialization and human agency. The development of civic engagement from adolescence to adulthood", *Statsvetenskaplig Tidskrift* 2009, årg 111 (1), s 27-40.
- Almgren, Ellen, 2006. *Att fostra demokrater. Om skolan i demokratin och demokratin i skolan*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Broman, Anders, 2009. *Att göra en demokrat? Demokratisk socialisation i den svenska gymnasieskolan*. Karlstad: Karlstad University Studies 2009: 41.
- Denk, Thomas, 1999. *Värnpliktsutbildningen – en politisk socialisationsagent?* Karlstad: Karlstad University Studies 1999: 10.
- Ekman, Joakim & Todosijevic, Sladjana, 2003. *Unga demokrater. En översikt av den aktuella forskningen om ungdomar, politik och skolans demokrativärden*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Ekman, Tiina, 2007. *Demokratiska kompetens: om gymnasiet som demokratiskola*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Englund, Tomas, 2003. "Skolan och demokratin – på väg mot en skola för deliberativa samtal?" i Jonsson, Britta & Roth, Klas (red), *Demokrati och lärande. Om valfrihet, gemenskap och övervägande i skola och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Gutmann, Amy & Thompson, Dennis, 1996. *Democracy and Disagreement. Why Moral Conflict Cannot be Avoided in Politics and What Should be Done About It*. Cambridge: Belknap Press.
- Johansson, Olof, 1985. *Ungdom och massmedia: om sambandet mellan medieanvändning och ungdomars politiska kunskaper och värderingar*. Umeå: Statsvetenskapliga institutionen, Umeå universitet.
- Larsson, Kent, 2007. *Samtal, klassrumsklimat och elevers delaktighet – överväganden kring en deliberativ didaktik*. Örebro: Örebro Studies in Education 21.
- Torney-Purta, Judith et al., 2001. *Citizenship and Education in Twenty-eight Countries*. Amsterdam: IEA.
- Ung i demokratin. En studie av ungdomars demokratiska kompetens*, 2001. Stockholm: Skolverket.
- Ung i demokratin. Gymnasieelevers kunskaper och attityder i demokrati- och samhällsfrågor*, 2003. Stockholm: Skolverket.
- Westholm, Anders, Lindquist, Arne & Niemi, Richard G., 1990. "Education and the Making of the Informed Citizen: Political Literacy and the Outside World", i Ichilov, Ovit (red), *Political Socialization, Citizenship Education and Democracy*. New York: Teachers' College Press.
- Westholm, Anders, 1991. *The Political Heritage. Testing Theories of Family Socialization and Generational Change*. Uppsala: Uppsala universitet.

Prenumerera på Statsvetenskaplig tidskrift!
www.statsvetenskapligtidskrift.se